

Eettinen päätöksenteko sosiaalityössä

Anu Hannula, Y2301971

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

2025

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Eettinen päätöksenteko sosiaalityössä

Tekijä: Anu Hannula

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 67+2

Vuosi: 2025

Tiivistelmä:

Tutkielman tarkoitus oli luoda yleiskatsaus eettisestä päätöksenteosta sosiaalityössä. Tutkielma tarkasteli, miten eettistä päätöksentekoa toteutetaan sosiaalityön käytännöissä, ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Tutkielmassa ei eritelty sosiaalityön muotoja, vaan tarkasteltiin sitä kokonaisuutena. Eettisyyden ja päätöksenteon kohtaamisesta on olemassa rajoitetusti tietoa. Tutkielma halusi osaltaan olla tiedon lisääjänä aihepiiriin.

Tutkielma oli kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Teoreettinen viitekehys kiinnittyi etiikan, päätöksenteon ja harkinnan käsitteisiin. Aineistona oli viisitoista kansainvälistä englanninkielistä tieteellistä artikkelia. Aineisto analysoitiin teemoittelun avulla. Teemoittelu toteutettiin teoriaohjaavaan sisällönanalyysin pohjautuen pitäen mielessä kirjallisuuskatsauksen luonteen.

Tutkimustekstien mukaan eettistä päätöksentekoa toteutetaan sosiaalityössä nojautuen ammatillisiin sääntöihin ja periaatteisiin sekä ihmisoikeussopimuksista nousevien yleismaailmallisten periaatteiden ohjaamina. Tietolähteitä, lainsäädäntöä ja organisaatioiden ohjeistuksia sekä erityisesti konsultaatiota hyödynnetään eettisen päätöksenteon käytännöissä. Ammattieettisiä ohjeistuksia hyödynnetään vaihtelevasti. Eettisten päätöksentekomallien käyttö oli vähäistä. Sosiaalityöntekijän henkilö perusteluineen, arvoineen ja ennakkoluuloineen, hänen tunteensa ja intuitionsa ovat toteutuksessa läsnä ja toimivat myös eettisen päätöksenteon vaikuttimina. Sosiaalityöntekijän toteuttamaan päätöksentekoon vaikuttavat myös organisaation huomioiminen, painostus, sosiaalityöntekijän saama tuki, johtajien henkilökohtaiset ominaisuudet, tiimikokousten säännöllisyys ja eettinen koulutus. Päätöksenteon ulottuvuuksista tutkimustuloksissa korostuivat organisatorinen ja ammatillinen ulottuvuus sekä ammattilaisen toimijuus. Tutkimustekstien perusteella sosiaalityön eettisessä päätöksenteossa näyttäytyvät erityisesti velvollisuus- ja oikeusperustainen eettinen ajattelu. Seurauseettinen ja tilanne-eettinen ajattelu on vähäisempää. Sosiaalityöntekijän eettinen tila päätöksiä tehdessä on sekä yksityinen että yhteinen.

Avainsanat: päätöksenteko, eettinen päätöksenteko, harkinta, eettinen harkinta, sosiaalityö

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Eettisyys sosiaalityön perustana	5
2.1 Etiikan suuntauksia	5
2.2 Eettisyyttä ohjaavat asiakirjat	9
3 Päätöksenteko sosiaalityössä.....	14
3.1 Päätöksenteon toimintaympäristö	14
3.2 Harkinta päätöksenteossa	19
4 Tutkimuksen toteuttaminen	24
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	24
4.2 Tutkimuksen metodologia	25
4.3 Aineiston hankinta	27
4.4 Aineiston analyysi	34
4.5 Tutkimuksen eettisyys.....	39
5 Eettisen päätöksenteon toteuttaminen sosiaalityön käytännöissä	41
6 Eettiseen päätöksentekoon vaikuttavat tekijät.....	51
7 Johtopäätökset	56
Lähteet	62
Liitteet.....	68

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Tutkimuskirjallisuuden sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Taulukko 2. LUC-Finnan kotimaisten artikkelien hakutulokset.

Taulukko 3. LUC-Finnan kansainvälisten e-aineistojen hakutulokset.

Taulukko 4. Hakulausekkeen tulos/tarkempi luku/valinta tietokannoittain.

Taulukko 5. Aineiston kuvaus.

Taulukko 6. Tiivistelmä eettisyyden teemoittelusta tutkimusteksteissä.

Taulukko 7. Tiivistelmä päätöksenteon toteuttamisen teemoittelusta tutkimusteksteissä.

Taulukko 8. Tiivistelmä teemoittelusta eettiseen päätöksentekoon vaikuttavista tekijöistä tutkimusteksteissä.

1 Johdanto

Tutkielmani tarkoituksena on luoda yleiskuvaa sosiaalityöntekijän toteuttamasta eettisestä päätöksenteosta ja siihen vaikuttavista tekijöistä tutkielmaan valikoituneiden tieteellisten artikkelien kautta. Tutkielmani paikantuu koskemaan kaikkea sosiaalityötä, enkä rajaa sitä sosiaalityön sisäisen jaon mukaan esimerkiksi aikuis- tai vammaissosiaalityöhön. Eettinen päätöksenteko on yhteistä kaikille sosiaalityön muodoille, jonka vuoksi jaolle ei ole perustetta.

Sosiaalityön keskustelun teemoja ovat eettisyys ja päätöksenteko, mutta tieto niiden kohtaamisesta on rajoittunutta. Tietoa eettisestä päätöksenteosta tarvitaan lisää. (Evans & Hardy 2017, 953, 955.) Tällä tutkielmalla voin tuoda pienen osuuden tiedon lisäämiseen eettisyyden ja päätöksenteon kohtaamisesta. Harkinta ja eettinen harkinta kuuluvat päätöksenteon prosessiin. Harkinta sosiaalityön kontekstissa kuuluu vähän tutkittuihin aiheisiin (Kivistö & Hokkanen 2023, 339). Tutkielmallani voin myös osallistua harkinnan ja erityisesti eettisen harkinnan tarkasteluun ja ymmärtämiseen.

Sosiaalityöntekijä käyttää työssään julkista valtaa, mikä nostaa eettisyyden päätöksenteon ja toiminnan keskiöön. Perustuslain (11.6.1999/731) 2.3 § mukaan julkinen valta perustuu lakiin. Lakia on noudatettava tarkoin julkisessa toiminnassa. Julkisen vallan käytössä eettinen päätöksenteko ja harkinta turvaavat yksilön oikeuksien säilymistä ja huomioivat työntekijän vallan oikeanlaista käyttöä. Julkiset hallintotehtävät pitävät sisällään lakien toimeenpanoa, päätöksentekoa koskien ihmisten oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja sekä julkisten palvelujen tuottamista. Julkista valtaa käytetään tehdessä yksipuolisesti päätöksiä toisen eduista, oikeuksista ja velvollisuuksista tai annetaan velvoittavia määräyksiä perustuen lain antamaan toimivaltaan. Merkittävää julkista valtaa käytetään puututtaessa yksilön perusoikeuksiin kuten henkilökohtaiseen vapauteen tai koskemattomuuteen. Sosiaalityön käytännössä esimerkiksi palvelutarpeen selvittäminen ja palvelusuunnitelmien tekeminen ovat julkisen vallan käyttöä niiden määrittäessä asiakkaalle myönnettäviä palveluja. (Sosiaalityön tulevaisuus 2019, 9–10, 12, 28; Virkamieseettinen toimintaohje 2021, 10.) Merkittävää julkisen vallan käyttöä toteutetaan esimerkiksi lastensuojelun rajoitustoimenpiteistä päätettäessä.

Sosiaalityön käytännön eettinen luonne näkyy yhteiskunnallisesti työn linkittymisenä kulttuurisiin, poliittisiin, organisatorisiin ja ammatillisiin tekijöihin. Kohdatut kysymykset pitävätkin sisällään laajoja kokonaisuuksia. Yksilötasolla sosiaalityön eettisyys näkyy sosiaalityöntekijöiden toimintana hyvän löytämiseksi vaikeissakin tilanteissa. Ottaakseen kysymykset ja tilanteet eettisesti haltuun hän joutuu pohtimaan parhainta ratkaisua ja toimintaa läsnä oleville. Työn eettisen ulottuvuuden tulee olla siksi esillä muiden työhön vaikuttavien tekijöiden rinnalla. Kaiken kaikkiaan sosiaalityön eettisen luonteen voi sanoa olevan monimerkityksellistä, monimutkaista ja epävarmaakin. (Laitinen & Väyrynen 2011, 165; Pasini 2016, 377.) Sosiaalityön päätöksenteossa yhteiskunnallinen ja asiakkaan taso sekä tilanteiden monimutkaisuus ja epävarmuus korostavat harkinnan merkittävyyttä eettisesti kestävien päätösten syntymisessä. Eettisesti kestäväällä päätöksenteolla pyritään takaamaan asiakkaan paras, lainmukaisuus ja asiakkaan oikeuksien toteutuminen. Ilman harkinnan ja eettisen harkinnan ymmärtämistä ja huomioimista eettisesti kestävä päätöksenteon tekeminen ontuu.

Ammatilliset käytännöt perustuvat sekä etiikkaan että tietoon, jotka kuitenkin jossain määrin kilpailevat keskenään. Esimerkiksi näyttöön perustuvan käytännön näkemyksen mukaan tieteellisyys korostuu toiminnan perustana enemmän kuin arvot ja etiikka. Arvojen ensisijaisuutta korostavan näkemyksen mukaan taas pelkkä tieteellisyys ei takaa eettisyyttä käytännön toiminnassa. (Raunio 2011, 117–119.) Käytännön sosiaalityössä sekä tieteellisyydelle että eettisten periaatteiden noudattamiselle on molemmille tärkeä paikkansa parhaimman päätöksenteon ja toiminnan toteuttamiseksi. Tutkielmani aihe kiinnittyy näin sosiaalityön käytäntöön.

Aiheeni kytkeytyy myös eettisen kuormituksen teemaan osana kuormitusta synnyttävää ilmiötä sekä moraalisen ahdingon synnyn mahdollisuuteen. Talentian (2024, 14, 16) teettämän työolobarometrin mukaan noin kolmasosa sosiaalialan korkeakoulutetuista piti työnsä henkistä tai eettistä kuormitusta liian suurena. Moraalinen stressi aiheuttaa negatiivisia fyysisiä ja henkisiä oireita, ja vähentää työtyytyväisyyttä (Deschenes & Kunyk 2020, 769; DeTienne ym. 2012, 385; Jaskela ym. 2018, 100). Sosiaalityöntekijä itse henkilönä ei näin ollen ole eettisyyteen liittyvien tekijöiden ulkopuolella.

Eettisen päätöksenteon teema on ajankohtainen hyvinvointialueiden tuomien muutosten vuoksi. Hyvinvointialueiden asiakasohjausryhmien rooli päätöksenteossa on aiheuttanut ammatillista keskustelua. Hyvinvointialueiden delegointisääntöjen mukaiset asiakasohjausryhmien päätökset ohittavat sosiaalityöntekijän laissa määrätyn viranhaltijan päätösvallan, mikä on Talentian ammattieettisen lautakunnan mukaan juridisesti epäselvää ja arveluttavaa. Sosiaalityöntekijästä tulee asian esittelijä, ei todellinen päätöksentekijä. (Talentia 2024.) Aluehallintovirasto (2025) onkin selvittänyt Pohjois-Pohjanmaan Hyvinvointialue Pohteen virheellistä ohjeistusta asiakasohjausryhmien päätösvallasta osalle työntekijöistään. Asiakasohjausryhmän ohjeistus voi poiketa sosiaalityöntekijän harkinnan tuloksesta, jolloin päätöksen allekirjoittaminen sosiaalityöntekijän toimesta aiheuttaa eettistä ristiriitaa ja kuormitusta.

Tutkielmani aihe voidaan nähdä ajankohtaisena myös yhteiskunnassamme sosiaalityöhön kohdistuvien säästöpainoiden kannalta. Taloudellisten resurssien vähetessä joudutaan harjoittamaan entistä tarkempaa harkintaa niiden kohdentamisessa, jolloin saataan joutua eettisesti ristiriitaisiin tilanteisiin. Yhteiskunnallamme ei olisi varaa sosiaalityöntekijöiden eettisen kuormituksen lisäämiseen. Tälläkin hetkellä joka toinen sosiaalialan korkeakoulutetuista harkitsee muuhun oman alan työhön hakeutumista. Joka kolmas harkitsee alan vaihtoa (Talentia-työolobarometri 2024, 28).

Hyvän eettisen toiminnan ohjaavina tekijöinä toimivat Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan Unionin ihmisoikeussopimukset, lainsäädäntö, ohjeet ja arvot, jotka kaikki nivoutuvat sisältöjensä osalta toisiinsa. Ihmisoikeussopimukset ohjaavat lainsäädännön sisältöä. Arvot sekä nousevat ihmisoikeussopimusten ja lainsäädännön pohjalta että toisaalta ohjaavat niiden sisältöä. Ohjeet kiteyttävät kaikkien edellisten mukaista toimintaa. Tutkielmassani tuon esiin kaikkien näiden yhteistä ja keskeistä sisältöä sosiaalityön näkökulmasta eettisen päätöksenteon perustana. Vaikka edellä mainitut ohjaavat toimintaa oikeaan suuntaan, ne eivät kuitenkaan aina johda haluttuun lopputulokseen. Eettiset periaatteet ovat tavoiteltavia ideaaleja ja pyrkimyksiä, jotka eivät välttämättä toteudu (Banks 2003, 140). Ohjaavien tekijöiden olemassaololla ja niiden sisältöjen suuntaan toimimalla eettisten periaatteiden on kuitenkin mahdollista toteutua.

Kiinnostukseni eettisen päätöksenteon tarkasteluun nousee päätöksenteon moniulotteisuudesta sekä mahdollisten yhtäaikaisten eri tahojen vaatimusten yhteensovittamisen haasteesta. Kiinnostukseni nousee myös kandidaatintutkielmastani, jossa tarkastelin moraalista ahdinkoa sosiaalityöntekijän työhyvinvoinnin haastajana. Moraalista ahdinkoa kuvaa tila, jossa sosiaalityöntekijät ovat estyneitä työskentelemään työtä ohjaavien moraalisten sääntöjen mukaan ja oikeaksi kokemallaan tavalla henkilökohtaisten, institutionaalisten tai organisaatioon liittyvien esteiden takia. Sosiaalityöntekijöistä useampi kuin yksi kymmenestä kokee moraalista ahdinkoa työssään. Moraalisen ahdingon syntyä mahdollistaa eettisten ristiriitojen kokeminen, jonka aiheuttajia puolestaan ovat muun muassa suuri asiakasmäärä, kasvanut työmäärä, taloudelliset vaatimukset ja yhteistyötahojen riittämättömät resurssit (Fenton 2015, 1432; Jaskela ym. 2018, 92, 98; Mänttärivan der Kuip 2015, 35, 65). Edellä mainitut eettisten ristiriitojen aiheuttajat ovat suoraan yhteydessä sosiaalityöntekijän toteuttamaan päätöksentekoon sen vaikuttimina ja kohteina.

Tutkielmani teoreettinen viitekehys kiinnittyy etiikan, päätöksenteon ja harkinnan käsitteisiin. Teoriaosuudessa käsittelen aluksi sosiaalityön etiikkaa, sen ajattelumalleja sekä eettistä toimintaa ohjaavia tekijöitä. Sen jälkeen siirryn tarkastelemaan päätöksentekoa ja harkintaa. Teoriaosuudessa käyttämäni kirjallisuus ei ole ajallisesti rajattua tiedon luonteen ajattomuuden vuoksi. Teoriaosuuden jälkeen kerron tutkielmani toteuttamisesta. Aineisto koostuu viidestätoista englanninkielisestä artikkelista. Analyysimenetelmänä olen käyttänyt teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, joka on toteutettu teemoittelun avulla. Tutkielman lopuksi teen johtopäätöksiä tuloksista.

2 Eettisyys sosiaalityön perustana

2.1 Etiikan suuntauksia

Etiikka tarkoittaa eetoksen eli ajan hengen ja hyväksytyyn toimintatavan sekä moraalien tarkastelua. Sosiaalityön kontekstissa etiikka tarkoittaa ammattietiikkaa. Etiikkaa ohjaavat arvot, jotka ovat hyvän elämän toteutumisen ja yhteisön säilymisen ideaaleja eli haluttuja päämääriä tai periaatteita. Etiikalla edistetään hyvän elämän toteutumista ja hyvän saavuttamista sekä etsitään vastausta moraaliseen hyvään ja oikeaan tekoon. (Niemelä 2011, 14–15; Sipilä 2011, 47.) Sosiaalityön kontekstissa etiikalla siis edistetään asiakkaan elämän hyvän toteutumista. Yhteiskunnallisella tasolla sosiaalityö liittyy hyvinvointipolitiikkaan ja hyvinvointipalveluihin, jolloin se kiinnittyy hyvää olemista ja elämistä etsivään hyvinvointietiikan käsitteeseen (Niemelä 2011, 16–17). Rakenteellinen sosiaalityö vastaa tähän tehtävään.

Etiikka jaetaan sosiaali- ja yksilöetiikkaan niiden rajan ollessa kuitenkin epäselvä yksilön yhteiskuntansa jäsenyyden takia (Hämäläinen 1993, 39). Sosiaalityö kiinnittyy yhteiskunnallisen toimijuutensa kautta selkeästi sosiaalietiikan käsitteeseen ja samalla sosiaalityöntekijän henkilön kautta yksilöetiikkaan. Eettisten lähtökohtien tarkastelu tapahtuu tutkielmassani molemmista lähestymistavoista. Paikallistan molempien kuulumisen sosiaalietiikan käsitteen alle epäselvän rajan sekä sosiaalityön yhteiskunnallisen roolin takia.

Sosiaalietiikka tutkii suppean merkityksensä mukaan inhimillisen yhteiselämän perustituutioiden moraalista järjestystä ja laajemman merkityksensä mukaan sen normeja ja periaatteita. Tutkimuksen kohteita voivat olla yksilön asema tai sosiaaliset rakenteet yhteiskunnassa, yhteiskunnallisten instituutioiden toiminta tai yhteiskunnallinen päätöksenteko. Urpo Harvan (1964) määrittelyn mukaan tarkoituksenmukaisin tapa ymmärtää sosiaalietiikka on sen pohtimista, mikä yhteiskunnassa ja esimerkiksi sen tavoissa on moraaliltaan kannalta hyvää, pahaa, oikeaa tai väärää. Sosiaalietiikan ajattelun mukaan yksilönvapaus, oikeudenmukaisuus ja yhteisen hyödyn periaate muodostavat sen perusperiaatteet. Yksilöllinen vapaus edustaa yksilön oikeutta ja mahdollisuutta omista asioista

määräämiseen sekä tahdon- ja ajattelunvapautta. Oikeudenmukaisuuden periaate tarkoittaa hyvän yhteiskunnan toimintaperiaatetta, yhtäläistä oikeuksien ja etujen jakautumista ja tasa-arvoa. Yhteisen hyödyn periaate edustaa mahdollisimman hyvää hyvinvointia ja onnellisuutta edustavaa toimintaa. (Hämäläinen 1993, 38–39, 64–85; Sinkkonen ym. 2011, 96.) Myös solidaarisuuden ja tasa-arvon kohtuullisen toteuttamisen periaatteet kuuluvat sosiaalietiikkaan (Niemelä 2011, 19). Sosiaalietiikan näkökulmasta päätöksenteko näyttäytyy sosiaalityön osana ja sen pohtimisena, mikä sen olemuksessa on hyvää, pahaa, oikeaa tai väärää. Sosiaalityön päätöksenteon tulee edustaa yksilönvapautta, oikeudenmukaisuutta ja yhteistä hyötyä.

Etiikka tarjoaa erilaisia ajattelupolkuja ja toimintamalleja hyvän ja oikean saavuttamiseksi. Sosiaalityön perinteiset eettisen ajattelun mallit ovat velvollisuusetiikka, seurausetiikka ja hyve-etiikka, joilla jokaisella voidaan ajatella olevan paikkansa. Uudempaa ajattelua edustavat oikeusperusteinen etiikka, jonka mukaan lait, säännöt ja periaatteet ohjaavat moraalista järkeilyä, sekä suhdeperusteiset suuntaukset kuten esimerkiksi hoidon etiikka. Velvollisuus-, seuraus- ja oikeusperustaiset eettiset ajattelutavat edustavat periaatteisiin perustuvia eettisiä malleja, kun taas hyve-etiikka ja suhdeperusteiset eettiset ajattelutavat tilanne-etiikkaa. Kysymykset hyvän ja oikean saavuttamiseksi ovat erilaisia kussakin mallissa. Niiden tarkoituksena ei ole toimia toisiaan vastaan, vaan antaa erilaisia perusteita päätöksenteolle. (O’Sullivan 2011, 7, 131; Pasini 2016, 378; Roubanis 2019, 45.)

Velvollisuuseettisen ajattelun mukaan hyvää tavoitellaan ohjeita ja sääntöjä seuraamalla riippumatta lopputuloksesta. Sosiaalityöntekijä kysyy näin ajatellessaan toimilleen perustetta periaatteiden ja eettisten sääntöjen mukaisuudesta. Velvollisuuseettistä ajattelua haastaa ohjeiden tulkinnanvaraisuus sekä eri sääntöjen samanaikainen noudattaminen. Sen ei myöskään katsota vastaavan elämän monimutkaisuuteen. Tila työntekijän omalta harkinnalta puuttuu. Eettiseen perusteltuun toimintaan tarvitaan tietoa eettisten ohjeiden soveltamisesta ja tulkinnasta. Sosiaalityön käytännössä velvollisuuseettinen ajattelu näkyy kenties selvimmin aikuissosiaalityössä, jossa itsemääräämisoikeuden- ja valinnanvapauden periaatteet korostuvat. (O’Sullivan 2011, 7, 129–131; Raunio 2009, 115.) Käytännön työssä velvollisuuseettinen ajattelu voi näkyä organisaation ohjeiden ja lainsäädännön noudattamisena riippumatta asiakkaan kokemasta lopputuloksesta.

Seurauseettisen ajattelun mukaan hyvä seuraus määrittää teon oikeellisuuden. Moraalisesti oikein toimiminen ei ole huomion keskipisteenä vaan toiminnan hyvä lopputulos. Silloin sosiaalityöntekijä kysyy kysymyksiä liittyen toimintatapaan parhaan seurauksen näkökulmasta ja selvittää eri vaihtoehtojen hyötyjä ja haittoja asiakkaan parhaan näkökulmasta. Tämän ajattelun haastaa ymmärrys hyvistä seurauksista. Sosiaalityön näkökulmasta seurausetiikan ongelma on seurausten tarkan määrittelyn mahdottomuus. Sosiaalityön käytännössä seurauseettinen ajattelutapa näkyy kenties eniten lapsia koskevassa sosiaalityössä, jolloin lapselle haetaan parhainta lopputulosta. (Hämäläinen 1993, 84; O’Sullivan 2011, 7, 130–131; Raunio 2009, 116.)

Oikeusperustainen etiikka nojaa ajatukseen tekojen perustumisesta yleismaailmallisiin ja yleisiin periaatteisiin, jotka voidaan paikallistaa ihmisoikeusjulistuksiin ja -sopimuksiin kuten Yhdistyneiden Kansakuntien Ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen sekä Kansainvälisen Sosiaalityöntekijöiden liiton (IFSW) eettiseen ohjeistukseen. Oikeuksien toteutuminen ei käytännössä ole itsestään selvää. Käytännön sosiaalityössä tulee olla tietoinen kulttuurisista tekijöistä ja oikeuksien toteuttamisen tavasta sorron välttämiseksi. (Pasini 2016, 379–380.) Näkemyksen mukaan oikein toimiminen on siis ihmisoikeussopimusten tavoitteiden toteuttamiseen pyrkivää sekä eettisen koodiston mukaista toimintaa.

Tilanne-eettiset suuntaukset huomioivat käytännön toiminnan tapahtuvan makro-, meso- ja mikrotasolla. Makrotason toiminnalla tarkoitetaan yhteiskunnan tasoa muun muassa kulttuurisesti, lainsäädännöllisesti, poliittisesti ja koulutuksellisesti. Mesotasolla tarkoitetaan muun muassa ammatillisuutta, palvelujärjestelmää ja asiakkaita, ja mikrotasolla puolestaan esimerkiksi perhettä, suhteita ja perinteitä. Tasot tuovat eettiseen toimintaan näkökulmaa ja auttavat eettisten tilanteiden käsittelyssä. Tilanne-etiikan suhdeperusteisen näkökulman mukaan eettinen toiminta perustuu suhteeseen asiakkaan kanssa, jolloin asiakkaan kysymykset, näkemykset ja kokemukset ovat ensisijalla. Hoivan etiikka kuuluu suhdeperusteiseen näkemykseen, ja sen toiminnan perustana ovat tarkkaavaisuus, vastuuntunto, kyky ja reagoitukyky. Narratiivisen etiikan mukaan asiakkaan kertomuksen kuuleminen johtaa tilannetta oikeaan. Lévinaksen ”Toisen” todellinen kohtaaminen asiakkaassa mahdollistaa hyvän ratkaisun esiin tulemisen. (Mt., 380–383.)

Hoivan etiikka tai huolenpidon etiikka perustuu ajatukseen jokaisen ihmisen yhtäläisestä arvosta ja oikeudesta huolenpitoon riippumatta muun muassa iästä, sukupuolesta, sosiaalisesta asemasta tai teoista. Käsite kuvaa moraalista keskustelua huolenpidosta, jonka ytimessä ovat suhteet ja niiden synnyttämä vastuu toisen tarpeista sekä hoivan käytännöt. Ajattelun mukaan moraalisuus tulee näkyväksi suhteissa. Sosiaalityöntekijä ja asiakas kohtaavat suhteessa, jossa toinen tarvitsee huolenpitoa ja toinen tarjoaa sitä. Suhdetta sääntelee lainsäädäntö, joka takaa asiakkaalle asianmukaisen ja tasapuolisen kohtelun. Hoivan ja huolenpidon etiikka kytkeytyy Suomen lainsäädännön sisältöihin ihmisoikeuksista. Tässä etiikan suunnassa huomio kiinnittyy myös olosuhteisiin, joissa suhteet synnyttävät vallan väärinkäyttöä, sortoa ja epäoikeudenmukaisuutta. (Juhila 2006, 117–120; Robinson 2011, 5, 29.)

Tilanne-eettisiin suuntauksiin kuuluu myös hyve-etiikka, jonka tausta on aristoteleläisessä ajattelussa. Sen mukaan onnellisuus on ihmisen päämäärä, ja toiminta koetaan oikeaksi ja hyväksi onnellisuutta edistettäessä. Päämäärä tuo siis toiminnalle eettisen perustan. Onnellisuuteen pyritään moraalisten ja älyllisten hyveiden harjoittamisella. Hyve kuvastaa hyväksi ihmiseksi ja toimissaan hyväksi tekeviä henkilön ominaisuuksia. Ne voivat Aristoteleen mukaan olla luonteen ja järjen hyveitä. Hyve voidaan määrittää myös luonteenpiirteeksi tehdä jokin asia hyvin. Sosiaalityössä keskeisiä hyveitä ovat sosiaaliset hyveet kuten avuliaisuus ja rehellisyys. Ihminen oppii hyveelliseksi tekemällä hyveellisiä tekoja, ja hyveet toteutuvat hyveellisen tekijän ja hyvän lopputuloksen myötä. (Niemelä 2011, 23–24, 42; Ylinen & Ruokolainen 2019, 87–88.) Hyve-etiikka on yksilöetiikkaa puhuttaessa yksilön hyveistä ja päämäärästä, mutta sosiaalietiikkaa yksilöiden hyveiden toteutuessa, luoden näin hyvää yhteiskuntaa (Hämäläinen 1993, 62). Sosiaalityön hyve-eettinen perusta liittyy hyvän ja oikean kautta etsityn onnellisuuden päämäärään sen etsiessä asiakkaan onnellisuutta ja yhteiskunnallisessa kontekstissa kansalaisten onnellisuutta.

Hyve-eettinen ajattelu perustuu ajatukseen ihmisen luonteen laadusta ja sen ilmenemiseen teoissa. Sosiaalityön kontekstissa se vastaa kysymykseen, millainen on hyvä sosiaalityöntekijä, ja tuo hänen luonteensa keskiöön. Hyve-etiikan mukaisesti toimiva sosiaalityöntekijä on valmis toimimaan moraalisenä toimijana ja kysyy päätöksiä tehdessään, mitä hyveitä tilanteessa tarvitaan. Sosiaalityöntekijä toimii hyveellisesti toimiessaan

parhaimman arviointikykyensä mukaan kulloinkin vallitsevissa olosuhteissa. (McBeath & Webb 2002, 1018, 1020, 1026; O’Sullivan 2011, 7; Pasini 2016, 380.) Hyve-eettinen ajattelu voidaan tuoda siis sosiaalityössä työntekijätasolle. Hyveelliseksi sosiaalityöntekijäksi tullaan toimimalla hyveellisen sosiaalityöntekijän tavoin (ks. Niemelä 2011, 24).

2.2 Eettisyyttä ohjaavat asiakirjat

Oikeusperustaisen eettisen ajattelun mukaisesti sosiaalityön eettistä toimintaa ohjaavat ihmisoikeussopimukset, lait ja ohjeet tarjoten sosiaalityöntekijän toiminnalle selkeitä päämääriä, tavoitteita ja menettelytapoja. Niiden noudattamatta jättäminen olisi epäeettistä toimintaa. Ihmisoikeudet ovat universaaleja kansainvälisillä sopimuksilla turvattuja kaikille kuuluvia perustavanlaatuisia oikeuksia, joilla osoitetaan kansainvälisesti noudatettava yksilön oikeuksien minimitaso (Araneva 2022, 1–2). Niiden toteutumisen turvaaminen on yksi julkisen vallan tehtävistä. Yksilöä koskevassa päätöksenteossa niillä on tulkintavaikutus perusoikeussäännösten rinnalla. (Tuori & Kotkas 2023, 152.) Ihmisoikeussopimusten ja lainsäädännön sisällöt kiinnittyvät sosiaalietiikan ja oikeusperustaisen etiikan periaatteisiin. Kiteytetysti voidaan sanoa kaikkien niiden edistävän ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen, asiakkaan itsemääräämisoikeuden, osallisuuden ja edun, henkilön kokonaisvaltaisen huomioimisen, voimavarojen huomioimisen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden arvoja (International Federation of Social Workers 2018; Talentia 2022, 11–23). Seuraavassa käyn läpi sosiaalityön kannalta merkittävimpiä ihmisoikeussopimuksia, lainsäädäntöä ja ohjeita, jotka sosiaalityöntekijän tulee huomioida eettisessä päätöksenteossään ja toiminnassaan.

Yhdistyneiden Kansakuntien (United Nations) ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus hyväksyttiin Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksessa vuonna 1948. Sen mukaan jokainen ihminen on vapaa ja tasa-arvoinen. Jokaisella on oikeus sopimuksen oikeuksiin ja vapauksiin ilman syrjintää rodun, värin, sukupuolen, kielen, uskonnon, poliittisen tai muun mielipiteen, kansallisen alkuperän, omaisuuden, syntyperän tai muun tekijän perusteella. Jokaisella on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen, ja jokainen on tasavertainen lain edessä ja sen suojassa. Jokaisella todetaan olevan suojan mielivaltaiselta puuttumiselta yksityiselämään, perheeseen, kotiin ja kirjeenvaihtoon. Kaikki

voivat valita asuinpaikkansa, ja heillä on oikeus kansalaisuuteen, sosiaaliturvaan, taloudellisten ja sosiaalisten oikeuksien nautintaan, lepoon ja vapaa-aikaan. Sosiaalityötä koskettaa myös maininta jokaisen oikeudesta terveyteen, hyvinvointiin ja turvaan toimeentulon menettämisen varalta sekä elintasoon, joka tarjoaa ravinnon, vaatetuksen, asunnon ja lääkintähuollon.

Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus eli KP-sopimus (SopS 8/1976) on Suomessa saatettu voimaan lailla (Tuori & Kotkas 2023, 151). Sopimus toistaa jokaisen oikeuden vapautteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen sekä yksityiselämän, perheen, kodin ja kirjeenvaihdon suojan mielivaltaa vastaan. Lapsella on oikeus suojeluun perheen, yhteiskunnan ja valtion taholta ilman mitään syrjintää. Kaikilla on oikeudellinen yhdenvertaisuus ja lain suoja. Sosiaalityölle merkityksellinen on myös 27. artiklan maininta jokaisen oikeudesta käyttää omaa kieltään.

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus eli TSS-sopimus (SopS 6/1976) on Suomessa voimassa asetustasoisena, mutta pitää sisällään yksilöiden oikeuksia koskevia määräyksiä (Tuori & Kotkas 2023, 151). Sosiaalityön kannalta merkittävimpiä ovat seuraavat sisällöt. Perheille on annettava suurin mahdollinen suojelu ja apu, ja lapsia tulee suojata taloudelliselta ja sosiaaliselta hyväksikäytöltä. Yhdestoista artikla toistaa Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen maininnan jokaisen oikeudesta tyydyttävään elintasoon ja lisää maininnan olla vapaan nälästä. Jokaisella tulee olla oikeus nauttia korkeimmasta saavutettavissa olevasta ruumiin- ja mielenterveydestä.

Euroopan ihmisoikeussopimus (63/1999) toistaa pitkälle Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen sisältöjä. Se mainitsee jokaisen oikeudesta yksityis- ja perhe-elämän, kodin ja kirjeenvaihdon kunnioittamiseen. Tästä voidaan poiketa terveyden suojaamiseksi tai muiden henkilöiden vapauden ja oikeuksien turvaamiseksi. Jokaisella tulee olla oikeussuojakeino käytettävissään viranomaisen edessä koettuaan oikeuksiensa loukkausta. Neljästoista artikla toistaa syrjinnän kiellon millään perusteella.

Uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan (80/2002) merkittäviä sisältöjä sosiaalityön kannalta ovat maininta oikeudesta sosiaaliturvaan, sosiaaliavustukseen ja sosiaalipalveluihin. Varattomilla on oikeus riittävään apuun, ja jokaisella oikeus saada neuvontaa ja henkilökohtaista apua sopivien julkisten palvelujen kautta. Vammaisilla henkilöillä on oikeus itsenäisyyteen, yhteiskuntaan sopeutumiseen ja yhteiskunnalliseen elämään osallistumiseen. Sopimuspuolet edistävät perhe-elämän välttämättömiä edellytyksiä muun muassa sosiaalisin etuuksin. Lapsille taataan huolenpito ja tuki sekä suojelu laiminlyönneiltä, väkivallalta ja hyväksikäytöltä. Ikääntyneille taataan oikeus sosiaaliseen suojeluun muun muassa asumisen tukipalvelujen ja muiden palvelujen muodossa. Sopimuspuolet sitoutuvat toimenpiteisiin köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä vastaan ja toimiin asunnottomuuden poistamiseen.

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016) takaa vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tulee toteutua täysimääräisenä vammaisille henkilöille ilman syrjintää. Vammaisilla henkilöillä tulee olla esteetön pääsy fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään. Esteettömyys ja saavutettavuus takaavat itsenäistä elämää ja osallistumista. Yhdeksästoista artikla korostaa vammaisten henkilöiden oikeutta itsenäiseen elämään ja osallisuuteen yhteisöissä muun muassa asuinpaikansa valinnanvapaudella sekä elämistä ja osallisuutta tukevilla palveluilla. Mahdollisimman itsenäinen liikkuminen tulee varmistaa. Vammaisilla henkilöillä on oikeus riittävään elintasoon ja sosiaaliturvaan.

Lapsen oikeuksien sopimus (60/1991) toteaa lapsen edun huomioon otettavana ensisijaisena kaikissa sosiaalihuollon toimissa. Lapselle tarjotaan hyvinvoinnille välttämätön suojelu ja huolenpito. Lapsen oikeus on tuntee vanhempansa ja olla heidän hoivattavanaan. Hänet voidaan erottaa vanhemmistaan heidän laiminlyödessä tai pahoinpidellessä lastaan. Lapsen oikeus on ylläpitää henkilökohtaisia suhteitaan sekä yhteyttä vanhempiinsa, ellei se ole hänen etunsa vastaista. Sosiaalityössä merkittävä on kahdennentoista artiklan mainitsema lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä lasta itseään koskevassa asiassa, ja se tulee ottaa huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lapsella on samanlaiset oikeudet yksityisyyden, perheen, kodin ja kirjeenvaihdon suojaan kuin aiemmin mainituissa ihmisoikeussopimuksissa mainitaan. Valtion tulee antaa erityinen suojelu ja tuki

lapselle, jolla ei ole perheen turvaa. Vammaisella lapsella on oikeus kuntoutuspalveluihin, ja kodin ulkopuolelle sijoitetulla oikeus hoidon ja sijoituksensa olosuhteiden ajoittaiseen tarkistamiseen. Lapsella on oikeus sosiaaliturvaan ja riittävään elintasoon.

Perusoikeudet ovat perustuslailla turvattuja yksilön oikeuksia, jotka kertovat yhteiskunnan arvoista (Araneva 2022, 1). Perustuslaki (11.6.1999/731) takaa jokaiselle yhdenvertaisen aseman ja kieltää syrjinnän. Lapselle taataan oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti kuten lapsen oikeuksien sopimuksessa mainitaan. Laki toistaa oikeuden elämään, vapauteen ja turvallisuuteen mainiten myös koskemattomuuden. Jokaisella on oikeus välttämättömään toimeentuloon, huolenpitoon ja sosiaaliturvaan. Julkinen valta edistää oikeutta asuntoon ja tukee asumisen omatoimista järjestämistä. Muilta osin perustuslaki mainitsee liikkumis-, uskonnon-, omantunnon-, sanan-, kokoontumis- ja yhdistymisoikeudet ja oikeuden kieleen ja kulttuuriin.

Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) tarkoitus on muun muassa vähentää ihmisten eriarvoisuutta, edistää osallisuutta, sosiaalista turvallisuutta ja asiakaskeskeisyyttä sekä turvata yhdenvertaisin perustein sosiaalipalvelut. Asiakkaan edun näkökulma tulee esiin asiakkaan itsenäisyyden, omatoimisuuden, läheisten, ihmissuhteiden, kielen, kulttuurin ja tarpeisiin nähden oikea-aikaisen, oikeanlaisen ja riittävän tuen saamisen sekä luottamuksellisuuden ja yhteistoiminnan huomioimisessa. Lapsen etu tulee huomioida ensisijaisena kaikissa sosiaalihuollon toimissa.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812) sisältää asiakkaan ihmisarvon loukkaamattomuuden sekä vakaumuksen ja yksityisyyden kunnioittamisen. Hänen toivomustensa, mielipiteensä, kielensä ja kulttuurinsa tulee huomioida sosiaalihuoltoa toteutettaessa. Itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa tukemalla asiakkaan oikeutta omiin valintoihin ja päätöksiin, ja hänelle tulee selvittää vaihtoehtoja ja vaikutuksia ymmärrettävästi. Asiakkaalle tulee antaa osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuus häntä itseään koskevien palvelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Myös muun muassa vammaispalvelulaki (14.4.2023/675), lastensuojelulaki (13.4.2007/417) ja valtion virkamieslaki (19.8.1994/750) ohjaavat eettistä toimintaa.

Kansainvälinen Sosiaalityöntekijöiden Liitto (IFSW) sekä Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia Ry ovat linjanneet sosiaalityön eettisiä periaatteita kiteyttäen ne seuraavanlaisesti. Periaatteita ovat ihmisarvon kunnioittaminen, ihmisoikeuksien edistäminen, itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden edistäminen, luottamuksellisuuden ja yksityisyyden kunnioittaminen, ihmisen kokonaisvaltaisuuden kunnioittaminen, teknologian eettinen käyttö, rauhan edistäminen ja väkivallan vastustaminen sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämisen. Jälkimmäisin pitää sisällään syrjinnän vastustamisen, moninaisuuden kunnioittaminen, resurssien oikeudenmukaisen jakamisen, epäoikeudenmukaisten käytäntöjen ja toimintatapojen esiintuomisen ja solidaarisuuden rakentamisen. (International Federation of Social Workers 2018; Sinkkonen ym. 2011, 96; Talentia 2022, 7–23.)

Virkamieseettinen toimintaohje (2021, 6–8, 10, 24) ohjaa sosiaalityöntekijän työtä valtion virkamiehenä. Valtionhallinnon arvoja ovat avoimuus, toiminnan tuloksellisuus, laatu ja vahva asiantuntemus, palveluperiaate, luottamus, puolueettomuus ja riippumattomuus sekä vastuullisuus ja tasa-arvo. Virkamiehet noudattavat hallinnon oikeusperiaatteita, joita ovat yhdenvertaisuus-, tarkoituksenmukaisuus-, puolueettomuus-, suhteellisuus- ja luottamuksensuojaperiaatteet. Virkamiehenä sosiaalityöntekijän toimintaa ohjaavat edellisten lisäksi vaitiolovelvollisuus ja virkavastuu.

3 Päätöksenteko sosiaalityössä

3.1 Päätöksenteon toimintaympäristö

Päätöksenteko yleisesti on vaihtoehtoihin kohdistuva valintaprosessi, jonka tavoitteena on hyvä päätös. Se kuuluu keskeisesti sosiaalityön tehtäviin ja prosesseihin olipa kyseessä arviointi, suunnittelu, suunnitelmien toteuttaminen tai muu vastaava työn vaihe. Päätöksenteon ulottuvuuksina ovat yhteiskunnalliset, poliittiset, ammatilliset, juridiset, organisatoriset sekä asiakkaan että ammattilaisen toimijuudet. Päätöksentekoon kuuluva harkinta huomioi kaikki nämä ulottuvuudet. (Malisková 2013, 14; O’Sullivan 2011, 1–2, 11, 18; ks. Tarvainen 2024, 73.) Seuraavaksi tarkastelen päätöksentekoa edellä mainittujen ulottuvuuksien mukaisesti.

Yhteiskunnallisesti ja poliittisesti sosiaalityöntekijän toteuttama päätöksenteko kiinnittyy politiikkaan tehtyjen päätösten tuomien lakien toimeenpanijana. Hallinnon tehtävänä on poliittisten päätösten toimeenpano. Uudet poliittiset päätökset perustuvat vanhoihin ja myös muiden hallinnonalojen päätöksiin. (Lammintakanen & Rissanen 2012, 35.) Näin sosiaalityön linkittyminen politiikkaan on myös pelkkää toimeenpanoa laajempi kokonaisuus.

Juridinen ulottuvuus näyttäytyy päätöksenteossa sosiaalityöntekijän kaikkien työtä ohjaavien lakien noudattamisena ja hyvän hallinnon periaatteiden näkymisenä sen prosessissa. Perustuslain (11.6.1999/731) 21 § määrittelee hallintomenettelyn periaatteita. Sen mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi toimivaltaisessa viranomaisessa asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä, oikeus hakea muutosta sekä saada saatuun päätökseen perustelut. Käsittelyn tulee myös olla hyvän hallinnon periaatteiden mukaista ja julkista. Hyvän hallinnon periaatteita ovat oikeusperiaatteiden kuten tasa-
puolisuuden ja puolueettomuuden noudattaminen, palveluperiaate, palvelun asianmukaisuus, neuvonta ja hyvän kielenkäytön vaatimus (Hallintolaki 6.6.2003/434, 6–9§). Hallinnon oikeusperiaatteet liittyvät oikeudenmukaisuuden arvoon, joka tarkoittaa mielivaltaisen kohtelun kieltoa ja oikeasuhtaista seurausta teosta (Kulla & Salminen 2024, 114–115). Juridisesti merkittävää on päätöksentekoa koskevat aikarajat. Harkinnan

perusteella kiireellisiksi määritellyissä asioissa päätös tulee tehdä viipymättä ja kiireettömissä asioissa ilman aiheetonta viivytystä vireilletulon jälkeen. (Sosiaalihuollon soveltamisopas 2024, 173–174.)

Sosiaalityön päätöksenteko tapahtuu organisaatiossa, mitä voidaan tarkastella päätösteorian kautta. Päätösteoria on yksi organisaatioteorioista, jossa tarkastellaan organisaatioiden päätöksentekoprosessia. Sen mukaan päätöksenteko on aktiivista toimintaa, jossa vaihtoehtoja kartoitetaan, arvioidaan, valitaan ja toteutetaan. Teorian mukaan päätöksenteko on organisaation eri osat läpäisevä ja yhdistävä dynaaminen prosessi, ja se tuo näkyville haavoittuvuuden, epävarmuuden, ennakoimattomuuden ja tietämisen ongelmat. (Harisalo 2021, 67.) Myös Gambrellin (2012, 242–243) mukaan päätöksiä joudutaan tekemään epävarmuudessa liittyen esimerkiksi itse ongelmaan tai haluttuihin lopputuloksiin.

Päätösteoria jaetaan täydelliseen rationaaliseen ja rajoitettuun rationaaliseen teoriaan. Herbert Simonin (1945) näkemyksen mukaan jälkimmäisen teorian mukainen tyydyttävien valintoihin tähtäävä päätöksenteko pitää sisällään seuraavia näkökohtia. Päättäjien huomio kohdistuu heille tärkeisiin asioihin. He eivät etsi kaikkia vaan pelkästään tyydyttävää vaihtoehtoa. Vaihtoehtoja rajataan kokemuksen, koulutuksen ja olosuhteiden perusteella. Päättäjien huomio keskittyy ensisijaisesti koeteltuihin keinoihin, ja toimivan keinon löytyessä etsintää ei jatketa. Huomio kohdistetaan epävarmuuden välttämiseksi vaihtoehtoihin, jotka muistuttavat mahdollisimman paljon opittua, aikaisempia kokemuksia ja vallitsevia olosuhteita. Päätöksenteossa tukeudutaan käytäntöihin kuten sääntöihin, ohjeisiin, ennakkotapauksiin ja koeteltuihin käytäntöihin. (Harisalo 2021, 70.)

Vaikka päätösteoria kuvaa organisaatiotasosta päätöksentekoa, näen siinä yhtymäkohtia sosiaalityöntekijän toteuttamaan päätöksentekoon erityisesti edellä mainitussa Simonin näkemyksessä. Samalla tavalla työntekijän huomio kiinnittyy päätöksentekotilanteessa tärkeisiin ja olennaisiin tekijöihin. Hän käyttää kokemustaan, koulutustaan ja olosuhteita vaihtoehtojen rajaamiseen löytääkseen tyydyttävän vaihtoehdon, josta hänellä mahdollisesti on kokemusta. Oppaanaan hän käyttää työtä ohjaavia tekijöitä kuten lainsäädäntöä ja muita ohjeita. Kuten organisaatioissa sosiaalityöntekijänkin päätöksenteko on aktiivista toimintaa vaihtoehtojen kartoittamisesta päätösten toteuttamiseen.

Sosiaalityöntekijöiden työnantaja on useimmiten hyvinvointialue. Hyvinvointialueet ovat alueellisia julkisoikeudellisia ja itsehallintoisia viranomaisia, joiden tehtäviin kuuluu hallintopäätösten tekeminen. Niillä tarkoitetaan yksityistä asianosaista koskevia hallintoasioiden ratkaisuja. Tehdessään hallintopäätöksiä sosiaalityöntekijä toteuttaa hallinnon ulkopuolisen yksityisen oikeusasemaan kohdistuvaa hallintotoimintaa eli käyttää julkista valtaa. Hallintotoiminta pitää sisällään hallintoasian käsittelemisen ja päätöksenteon. (Kulla & Salminen 2024, 26, 33, 36.) Viranhaltijana sosiaalityöntekijä on velvollinen noudattamaan säännöksiä päätöksenteossaan. Julkisen vallan käyttäjän toimintaan kuuluu hallintomenettelyn noudattaminen.

Organisaatioissa sosiaalityön päätöksentekoa tapahtuu monella tasolla. Sosiaalityöntekijä tekee itsenäisiä päätöksiä sekä päätöksiä asiakasohjausryhmien konsultoinnin kautta. Lisäksi sosiaalityön päätöksiä tekevät esihenkilöt eli vastuuyksikköpäälliköt ja vastuualuepäälliköt. Seuraavassa esitän esimerkkejä päätöksenteosta aikuissosiaalityön ja lastensuojelun konteksteista.

Aikuissosiaalityössä sosiaalityöntekijän itsenäisten päätösten piiriin kuuluvat muun muassa ennakkolisiin lastensuojeluilmoituksiin liittyvä käsittely ja tarvittavien tukitoimien järjestäminen, kuntouttavan työtoiminnan ja sen korvauksista päättäminen, ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen myöntäminen ja takaisinperintä, asiakkaan ottaminen välitystiliasiakkaaksi, välitystilin lopettaminen, sosiaalisen luoton myöntäminen, muu sosiaaliseen luottoon liittyvä päätöksenteko kuten maksuohjelman muutokset sekä omaishoidon tuesta ja siihen liittyvistä vapaista päättäminen. Aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijä tekee päätöksiä vastuuyksikköpäällikön tai asiakasohjausryhmän konsultoinnin jälkeen liittyen sosiaalihuoltolain mukaisiin avopalveluihin, jotka toteutetaan omassa toiminnassa ja ostopalveluissa hankintasopimusten mukaisesti. Asiakasohjausryhmän konsultoinnin jälkeen sosiaalityöntekijä tekee päätöksiä päihde- ja mielenterveysasiakkaiden lyhytaikaisista alle kolmen kuukauden mittaisista asumispalveluiden myöntämisistä ja sijoittamisista hyvinvointialueen omaan toimintaan tai ostopalveluihin. Asiakasohjausryhmän konsultoinnin jälkeen päätetään myös päihdekuntoutuksista ostopalveluihin sekä enintään kolme kuukautta kestävästä ensikotiin sijoittamisista hankintasopimusten nojalla. Aikuissosiaalityön kontekstissa asiakasohjausryhmät ovat käytettävissä ja antavat ohjausta kaikkien ostopalveluiden tekemiseen kuten esimerkiksi päihde- ja

mielenterveysasiakkaiden asumispalvelujen ja sosiaalihuollon avopalvelujen hankintaan. (Vähäkangas 2025.)

Lastensuojelussa sosiaalityöntekijä tekee päätöksiä lastensuojelulain mukaisesti lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta ja päättymisestä, avohuollon tukitoimien myöntämisestä, avohuollon sijoituksista perhehoitoon tai lastensuojelulaitokseen, lapsen kiireellisestä sijoittamisesta ja huostaanotetun lapsen liikkumisvapauden rajoittamisesta. Asiakasohjausryhmässä käytetään puitesopimuksen ulkopuolisten tukitoimien myöntämiset eli suoraostot tilanteissa, joissa palvelu hankitaan asiakkaalle ensimmäistä kertaa. Asiakasohjausryhmässä käytetään kaikki puitesopimusten ulkopuoliset sijoitukset, ostoperhehoito, ostopalveluntuottajalta hankittava tukiperhetoiminta, perhekuntoutukset, ensikotijaksot sekä sijaishuollon muutokset uuden sijaishuoltoapaikan ollessa muu kuin puitesopimuskumppanin yksikkö. Asiakasohjausryhmät myöntävät palvelut kolmesta kuuteen kuukauteen kerrallaan. Jatkoluvat asiakasohjausryhmässä käsitellyille palveluille haetaan suoraan palvelujohtajalta. Lastensuojelun vastuuyksikköpäällikkö tekee delegoinnin mukaiset päätökset sijaishuollon muutoksista, yhteydenpidon rajoittamisista, sijaishuollon aikaisista tukitoimista ja niiden järjestämisestä, huostaanotosta, sijaishuoltoon sijoittamisesta, edunvalvojan hakemisesta alaikäiselle lapselle sekä lastensuojelun sijaisedunvalvonnan hakemisesta alaikäiselle. Vastuualuepäällikkö tekee delegoinnin mukaiset päätökset huostassa pidon purkamisesta ja/tai jatkamisesta sekä erityisen huolenpidon järjestämisestä. (Jokela 2025.)

Ammatillinen ulottuvuus kattaa ammatillisen toiminnan laajasta näkökulmasta. Päätöksenteko voidaan ymmärtää niin prosessina kuin tuloksena. Tulosten näkökulmasta päätös saa aikaan halutut tavoitteet. Päätöksenteko voi olla intuitiivista, mikä tarkoittaa nopeaa, kokonaisvaltaista päättämistä ilman tietoista toimintaa. Se hyödyntää hiljaista tietoa, kokemusta ja tilanteen havainnointia. Perusteellinen ja kestävä päätöksenteon prosessi toteutetaan asianmukaisella tavalla ottaen huomioon päätöksenteon kontekstien vaihtoehtoja, hyödyntäen konsultaatiota sekä tehden osallisten kanssa yhteistyötä. (O'Sullivan 2011, 11–15, 90, 126.) Lainsäädäntö ja ihmisoikeussopimukset ohjaavatkin asiakkaan osallisuuteen ja yhteistyöhön. Osallisuutta tarjoaa esimerkiksi jaetun päätöksenteon malli, jonka kautta asiakkaan osallisuuden taso tulee näkyville.

Jaetun päätöksenteon malli perustuu jaettuun toimijuuteen. Jaettu päätöksenteko tarkoittaa asiakkaan ja sosiaalityöntekijän yhteistä päätöksentekoprosessia, jossa vuorovaikutusvaiheessa vaihdetaan tietoa. Asiakas antaa tietoa omasta kokemuksestaan ja asiastaan. Työntekijä puolestaan antaa suosituksia ja vaihtoehtoja palveluista. Tiedonvaihdolla pyritään yhteiseen ymmärrykseen. Päätöksentekovaiheessa tehdään yhteistyötä ratkaisun löytämiseksi ja päätöksen tekemiseksi, ja asiakas toteuttaa tietoon perustuvaa valintaa. Jaettu päätöksenteko ei kuitenkaan onnistu automaattisesti. Haasteina vuorovaikutuksessa voi olla muun muassa luottamuksen ja ajan puute, soveltumattomuus tilanteeseen tai työntekijän motivoimattomuus mallin käyttöön. Jaettu päätöksenteko koetaan eettiseksi ja yksilöllisiä tuloksia tuottavaksi, ja se mahdollistaa itsemääräämiskeutta, autonomiaa, luottamuksellisuutta ja asiakkaan tiedon saantia. (Martin & Romakaniemi 2021, 133–136; O’Sullivan 2011, 3–5.) Asiakkaan toimijuus tulee näkyväksi jaetun päätöksenteon kautta.

Ammattilaisen toimijuuden näkökulmaa voidaan tarkastella henkilökohtaisen ammatillisuuden tason kautta. Henkilökohtaisella ammatillisuuden tasolla sosiaalityöntekijän tulee olla refleksiivinen suhteessa muun muassa omiin ajatuksiin ja toimintaan. Tiedon muodostusta, valintojen tekemistä ja toimintaan ajavia tunteita tarkkaillaan. Sosiaalityöntekijät käsittelevät myös asiakkaiden osoittamia tunteita. Tunteet yleensäkin tuottavat tietoa, ohjaavat huomiota ja toimivat motivaatiovoimana päätöksenteossa. (O’Sullivan 2011, 10, 94–95.)

Henkilökohtaiseen ammatillisuuteen liittyy kriittinen ajattelu. Kriittisen ajattelun kautta haetaan perusteltuja päätöksiä. Päätöksenteon prosessissa tarkastellaan ja arvioidaan perusteellisesti ja kyseenalaistaen itsestäänselvyyksiä, uskomuksia ja toimia päätösten saavuttamiseksi. Todisteiden laatua ja argumentteja punnitaan sekä oletuksia ja ristiriitoja tunnistetaan. Prosessissa selkeytetään ongelmat, tunnistetaan merkitykselliset samankaltaisuudet, erilaisuudet, ristiriidat ja epäjohdonmukaisuudet. Prosessissa myös arvioidaan väitteet ja teoriat, tunnistetaan oletukset ja selkiytetään arvoja. Validia, reliaabelia, neutraalia, riippumatonta ja käytäntöön liittyvää tietoa sovitetaan yhteen arvojen kanssa. Kriittisessä ajattelussa oma paikkansa on olennaisen erottamisessa epäolennaisesta, ehdotetun toiminnan vaikutusten arvioinnilla ja merkityksellisten kysymysten esillä pitämällä. Kriittisen ajattelun kautta tehdyt päätökset lisäävät niiden

oikeellisuutta. Sen etuja ovat muun muassa vääristymien huomaaminen, asiakkaalle aiheutuvien haittojen minimoiminen, toimivien toimintatapojen valitseminen sekä resursien viisas ja oikeudenmukainen käyttö. (Gambril 2012, 11–21; Lammintakanen & Rissanen 2012, 35; Virtanen ym.2025, 14.) Kriittinen ajattelu on päätöksenteon työkalu.

3.2 Harkinta päätöksenteossa

Harkinta sanan synonyymi on harkitseminen. Sanan verbi on harkita, joka tarkoittaa jonkin perusteellista ajattelua eri mahdollisuuksia arvioiden, pohtimista, punnitsemista, puntaroimista, miettimistä sekä päättämistä perusteellisen ajattelun nojalla johonkin tai tulemista johonkin päätelmään. (Suomen kielen perussanakirja 1990, 175.) YSO-sanaston mukaan englanniksi harkinta-sanana vastine on discretion (Finto). Sana judgement tarkoittaa lähes samaa (Cambridge Dictionary 2025). Eettisellä harkinnalla on synonyymejä tai ainakin hyvin lähellä olevia tarkoituksia. Kyseisestä toiminnasta voidaan puhua myös moraalisen järjestyksen tai eettisenä punnintana. Moraalisella järjestyksellä ratkotaan arjen arvostusriitoja. (Forsberg 2011, 270, 273.) Tutkielmassani käytän kuitenkin sanoja ”eettinen harkinta”. Harkinta sanana kuvastaa itselleni syvällisempää ja monitahoisempaa toimintaa kuin järjesty. Lisäksi harkinta-sanana käytetään yleisemmin kuin järjestyä tai punnintaa.

Sosiaalityöntekijän toteuttama harkinta asettuu julkisen vallan käyttäjän harkintavallan kontekstiin. Harkintavallaa voidaan tarkastella eri ulottuvuuksien kuten sääntöjen ulottuvuuden kautta. Harkintavallalla on lakien ja säädösten antamaa työn toimintavapautta, jota kuitenkin samaan aikaan lailla ja organisaatioiden ohjeilla rajoitetaan. Viranomaisen harkintavallalla perustuu oikeusvaltioperiaatteeseen. Viranomainen ei voi ylittää toimivaltansa eikä perustaa päätöksiään lainvastaisiin syihin. Työntekijän harkintavallalla kuitenkin vähenee, mitä enemmän sääntöjä on. Harkintavallan kehyksenä on myös demokraatiaperiaate, eli tehtyjen päätösten tulee olla menettelysääntöjen mukaisia. Harkintavallalla määrittävät myös tarkoituksenmukaisuusharkinta, yhdenvertaisuuden periaatteet sekä ihmis- ja perusoikeudet. (Blomberg ym. 2014, 182; Kotkas 2014, 41–42; Taylor & Kelly 2006, 631.) Harkintavallalla voi siis sanoa olevan lakinormien, ohjeiden, suosituksen ja standardien säännellyä läpinäkyvää toimintaa, joka takaa kansalaisten oikeusturvaa.

Harkintavalta kuitenkin mahdollistaa viranomaisen huonotkin valinnat ja päätökset. Harkintavallan käyttäjä toimii portinvartijana palveluihin pääsulle ja etuuksille. (Rajavaara 2014, 136–138.)

Harkintavaltaa voidaan ymmärtää myös arvojen ulottuvuuden kautta, jonka mukaan työntekijän tulee voida toteuttaa oikeudenmukaisuutta ja ammattieettisiä arvoja. Työtehtävien ulottuvuus puolestaan tarkoittaa, että työntekijän on mahdollista työskennellä ohjeiden ja tavoitteiden mukaisesti. (Taylor & Kelly 2006, 631.) Harkintavaltaa voidaan tarkastella vielä rakenteellisen ja tiedollisen ulottuvuuden kautta. Rakenteellinen ulottuvuus ymmärretään harkintatilana, joka voidaan määrittää harkinnantoteuttajan tilaksi, jossa hän pohtii, päättää ja toimii päätöksensä mukaan. Tiedollinen ulottuvuus ymmärretään harkintatekona, joka tapahtuu harkintatilassa. Harkintateko on järkeilyä tai päätelyä, joka johtaa johtopäätöksiin tiedollisen epävarmuuden tilanteessa. Se on perusteltuihin päätöksiin kykenevän henkilön parhaan arviointikyvyn tuottamaa perusteltua toimintaa ja kognitiivista työskentelyä. (Molander ym. 2012, 214–215; Rajavaara 2014, 140; Wallander & Molander 2014, 1,3.)

Priorisointi on asioiden tärkeysjärjestykseen laittamista, sen arvioimista, mihin työtehtävään tulee tarttua ensin. Sosiaalialan työntekijät priorisoivat esimerkiksi arvioimalla, kenen asiakkaan asiat ovat vakavuudeltaan kiireisimmät hoitaa ensin. He myös arvioivat, mistä asiakkaan tilanteesta tulee ensimmäisenä aloittaa. (Niemi & Niemi 2023, 85.) Priorisointi on siis käytännön työssä toteutettavaa harkintaa, joka ohjaa työtehtävien suorittamisen järjestystä.

Kati Närhi, Tuomo Kokkonen ja Aila-Leena Matthies (2014, 228, 231, 237) ovat analysoineet katutason työntekijöiden harkintavallan käyttömahdollisuuksia toteuttaessaan osallisuuspolitiikkaa. Katutason työntekijällä he tarkoittavat Michael Lipskyn luomaa käsitettä, joka tarkoittaa suorissa kontakteissa asiakkaan kanssa työskentelevää. Työntekijät toimivat puskureina julkishallinnon ja asiakkaiden välillä. Tutkijoiden tulkinnan mukaan sääntöihin ja työtehtäviin liittyvät harkintavallan ulottuvuudet eli byrokraattinen harkintavalta on ristiriidassa ammattieettisiin arvoihin liittyvän professionaalisen harkintavallan kanssa tavoitellessa yksilön tarpeiden mukaisia palveluja. Byrokraattinen harkintavalta etsii yhdenvertaisuutta asiakkaiden kesken ja professionaalinen harkintavalta

yksilöllisyyttä. Tutkimuksessa oli havaittavissa byrokraattisen harkintavallan vievän tilaa professionaaliselta harkintavallalta estäen samalla asiakkaan osallisuutta.

Marjo Romakkaniemi, Marjatta Martin ja Tiina Lappalainen (2019, 102–113) ovat tutkineet asiantuntijuutta harkintavallan perusteena vammaissosiaalityön puolella. He tarkastelivat professionaalisia tulkinnallisia kehyksiä harkintavallan käytön ja päätöksenteon ohjaajina. Medikaalinen kehys ohjaa harkinnassa tukeutumaan terveydenhuollon asiantuntijoiden arvioihin. Normiperustaiseen kehykseen kuuluu lainsäädännön, politiikan, ennakkopäätösten ja soveltamisohjeiden huomioiminen. Yhdenvertaisuustasolla huomioidaan vammaisten yhdenvertaisuus keskenään sekä suhteessa muihin kuntalaisiin. Holistisen kehyksen mukaisessa harkinnassa kiinnitetään huomiota yksilötason kokonaisvaltaiseen arviointiin ja arjen huomioimiseen, mutta myös palvelujärjestelmätasolla muun muassa viranomaisyhteistyöhön ja palvelujen kombinaatioon. Harkinta tapahtuu sisäkkäisesti kehyksissä painopisteen vaihdellessa.

Harkintaa itsessään voidaan tarkastella oikeudellisen, ammattieettisen, hallinnollisen, taloudellisen ja tutkimuksen, asiantuntijatiedon ja teknologian näkökohdista. Oikeudellisesti harkinta on luonteeltaan tulkinnanvaraista säännösten yleisluontoisuuden vuoksi. Lainsäätäjän tarkoituksena onkin ollut antaa viranomaiselle harkintavaltaa lain ollessa kykenemätön kattamaan kaikkia tapauksia esimerkiksi tilanteiden monimutkaisuuden vuoksi. Harkintaan kuuluu siis ammattilaisen arviointikyvyn käyttö ja valinnanvapaus, vaikka samanaikaisesti sitä rajoitetaan esimerkiksi taloudellisilla tekijöillä. Toimintana harkinta on poliittisten päätösten soveltamista käytäntöön, yhteiskunnan palvelujen soveltamista yhteen yksilön tarpeiden ja tavoitteiden kanssa. Sen luonteeseen kuuluu kompromissien teko, riskien otto, jännitteiden tasapainoilu ja palvelujen myöntäminen vasta ihmisen saavutettua maksimaalisen resilienssinsä. (Evans 2018, 1, 4–5; Kalliomaa-Puha ym. 2014, 8–9.) Harkinnan toteuttaminen voidaan siis nähdä sen tunnistamisena, millä keinoin resilienssiä voidaan vielä lisätä tai, milloin raja tulee vastaan ja palveluja tarvitaan.

Eettistä harkintaa tehdessä tutkitaan ja käsitellään valintoja, keinoja, kohteita ja seurauksia keskustellen ja arvioiden eri näkökulmista. Keskusteluja jäsentää etiikan filosofinen perusta. Eettisen harkinnan toteuttaminen tarvitsee työntekijän ammatillista

autonomiaa. Se kuuluu päättelyketjuun tiedon ja kokemuksen rinnalla. Eettinen harkinta on työntekijän, työyhteisön ja organisaation yhteistä tehtävää eettisen keskustelun ja päätöksenteon ohella. Muuttuvissa toimintaympäristöissä ja ennalta-arvaamattomissa tilanteissa muun muassa kysymykset oikeasta, väärästä ja oikeudenmukaisuudesta tulevat vastattaviksi eettisyyden näkökulmasta. (Raunio 2011, 122; Talentia 2022, 8, 25.) Eettinen harkinta on osa eettistä työskentelyä (ethics work), oikean toiminnan päättämistä ja päätösten perustelemista. Se on tiettyjen tilanteiden käytännön harkintaa yhdessä toisten kanssa, ja joka ei ole irrallaan muusta eettisen työskentelyn sisällöstä kuten tunne- tai identiteettiä työskentelystä. (Banks 2016, 37, 43.)

Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelman tekeminen ovat käytännön sosiaalityön harkintaa ja merkittävää julkisen vallan käyttöä. Arvioinnin perusteella päätetään henkilön oikeudesta sosiaalipalveluihin. (Araneva 2022, 50.) Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) 36–37 § määrittelevät palvelutarpeen arviointia ja 39 § asiakassuunnitelmaa. Arviointia tehdään kiireellisyydestä, tuen tarpeesta ja kestosta. Yhteenvedoa tehdään asiakkaan tilanteesta, sosiaalipalvelujen ja erityisen tuen tarpeesta, asiakkuuden edellytyksistä ja omatyöntekijän tarpeesta. Asiakassuunnitelmaa tehdessä esitetään ammatillinen arvio tuen tarpeesta, tarvittavista palveluista ja toimenpiteistä, välttämättömistä sosiaalipalveluista sekä niiden alkamisajankohdasta ja kestosta, arvio asiakkaan vahvuuksista, voimavaroista ja asiakkuuden kestosta sekä tavoitteet. Kaikkiin palvelutarpeenarvioinnin ja asiakassuunnitelmien tekemisen sisältöihin liittyy harkinnan tilannekohtainen toteuttaminen.

Mari Kivistö ja Jari Lindh (2024, 1, 5–11) ovat tutkineet harkintaa vammaissosiaalityössä sosiaalityöntekijöiden kirjoitusten pohjalta. Harkinnan nähtiin jakautuvan kolmeen diskurssiin: oikeudelliseen, ammatilliseen ja organisatoriseen. Oikeudelliseen harkintaan kuuluivat lainsäädäntö, ihmisoikeussopimukset ja oikeudellinen toimijuus. Ammatilliseen harkintaan kuuluivat tieto, taito ja refleksiivinen toimijuus ja organisatoriseen harkintaan käytännöt, säännöt, resurssit ja kollektiivinen toimijuus. Arvopohja ja eettinen harkinta kuuluvat jaottelussa ammatilliseen diskurssiin. Oikeudellisen ja ammatillisen harkinnan nähtiin täydentävän ja tukevan toisiaan. Organisatorinen harkinta näyttäytyi kontrolloivana ja rajoittavana tekijänä.

Mari Kivistö ja Liisa Hokkanen (2023, 351) ovat tutkineet harkinnan rakentumista vammaissosiaalityössä. Kyseisessä tutkimuksessa harkintaa tarkastellaan harkintatilojen ja harkintatekojen sekä suhteen toimijuuden käsitteillä. Havaintojen mukaan vammaissosiaalityön harkintatilat näyttävät laajoilta ihmisoikeus- ja lainsäädäntötasoilla, mutta käytäntöjä kohden mentäessä ne kaventuvat. Lisäksi sosiaalityöntekijän professionaalinen harkintatila saattaa poiketa ohjeistavien ja hallinnoivien tahojen tunnistamasta tilasta. Harkintatilan kaventumista havaittiin myös Mothin ja kumppaneiden (2024, 9) tutkimuksessa uusliberalismin vaikutuksesta.

Harkintaa on tutkittu vammaissosiaalityön puolella myös asiakkaiden näkökulmasta. Merja Tarvaisen (2024, 73, 80, 83) tutkimuksessa kysyttiin, minkälaisia vammaissosiaalityön harkinnan tarinatyyppisiä rakentuu vammaissosiaalityössä asioivien henkilöiden kirjoituksissa. Harkinta näyttöä ensinnäkin päätöskeskisenä asiakkaasta kaukaisena, jolloin asiakkaan asema ja osallisuus prosessissa oli vähäistä. Toiseksi harkinta näyttöä asiakkaan arkeen sidoksena, jolloin harkinta ja asiakkaan arki kävivät vuoropuhelua.

Aikuissosiaalityössä harkinnan apuvälineinä ja foorumeina toimivat viikoittaiset tiimiläiset, asiakasohjausryhmät sekä vastuuyksikköpäällikön ja muiden sosiaalityöntekijöiden konsultointi. Sosiaalityöntekijä saa apua myös hyvinvointialueen laatimista myöntämisen perusteista kuten esimerkiksi täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisen perusteista sekä yksiköiden omista ohjeistuksista ja prosessimallinnuksista. (Vähäkangas 2025.) Lastensuojelussa harkinnan apuvälineinä ja foorumeina toimivat viikoittaiset asiakasohjausryhmät, kuukausittainen lastensuojelun lakisääteinen asiantuntijaryhmä, viikoittaiset kuntakohtaiset asiakastiimit, kerran kuukaudessa kokoontuvat isommat tiimikokoukset sekä oma tiimi. Tukea ja konsultaatiota on saatavilla työparilta, esihenkilöltä, vastuualuepäälliköltä, palvelujohtajalta, työnohjauksesta, ympärillä olevalta asiantuntija- ja moniammatilliselta verkostolta, poliisilta, lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian ammattilaisilta sekä lastensuojelun erityiskysymyksiin perehtyneiltä juristeilta. (Jokela 2025.)

4 Tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimustehtäväni lähti muodostumaan ajatuksesta eettisen harkinnan tutkimisesta. Ajatus perustui kandidaatintutkielmassa käsittelemääni moraalisen ahdingon käsitteeseen sen syntymisen prosessin osana. Koehakujen perusteella aiheesta ei juurikaan löytynyt materiaalia tutkielman pohjaksi. Laajentaessani tutkielmani aiheen koskemaan eettistä päätöksentekoa materiaalia löytyi enemmän. Suomalaisen materiaalin määrä uusissa koehauissa oli siltikin rajattu. Ulkomaisessa aineistossa tiedon määrä oli runsaampaa. Näkökulma tutkimustehtävääni on aineiston saatavuudesta johtuen kansainvälinen.

Tutkimustehtäväni on tarkastella eettistä päätöksentekoa sosiaalityössä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Tällä tehtävällä etsin tietoa eettisyyden ja päätöksenteon kohtaamisesta sosiaalityön kontekstissa. Olen kiinnostunut tietämään eettisyyden ilmenemisestä sosiaalityöntekijän toteuttamassa päätöksenteon käytännöissä. Tutkimustehtäväni pohjalta olen muodostanut seuraavat tutkimuskysymykset.

- 1.Miten eettistä päätöksentekoa toteutetaan sosiaalityön käytännöissä?
- 2.Mitkä tekijät vaikuttavat sosiaalityöntekijän toteuttamaan eettiseen päätöksentekoon?

Tutkielmani tavoitteena on luoda yleiskatsaus ja koota yhteen löytynyttä tietoa sosiaalityöntekijän toteuttamasta eettisestä päätöksenteosta ja siihen vaikuttavista tekijöistä kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin. Tarkastelen ja pyrin ymmärtämään eettisen päätöksenteon osa-alueita ja sen eettisyyden linkittymistä kulttuurisiin, poliittisiin, organisatorisiin ja ammatillisiin tekijöihin. Tavoitteen kautta haen ymmärrystä sosiaalityöntekijöiden kokemasta eettisyyden tilasta, jossa he tekevät päätöksiä.

4.2 Tutkimuksen metodologia

Tutkielmani on laadullinen seuraavien määritelmien kautta. Laadullista tutkimusta voidaan kuvata arvoituksen ratkaisemiseksi. Vihjeiden ja johtolankojen pohjalta muodostetaan merkitystulkintoja ilmiöstä. (Alasuutari 2011, 26, 34.) Tutkimus on luonteeltaan ymmärtävää selittävän tai ymmärtävän perinteen kautta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 26). Laadullisessa tutkimuksessa tehdään johtopäätöksiä aineistosta ja pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä yksityiskohtaisesti. Teoria käy keskustelua tutkimuksen jokaisessa vaiheessa aineiston hankinnasta tulkintaan. (Juuti & Puusa 2020, 10.) Pyrin ratkaisemaan eettisen päätöksenteon arvoitusta sekä selittämään sitä tutkimusaineiston avulla. Tuon tutkielmassani esille aineistosta nousevia merkityksiä. Teen johtopäätöksiä ja kuvaan ilmiötä yksityiskohtaisesti tutkimustulosten mukaisesti.

Kirjallisuuskatsaus on selonteko, joka tutkii jo tehtyjä tutkimuksia yhdistellen tehtyjä havaintoja ja luoden uutta tietoa. Monimenetelmällisyys tulee ilmi sen ottaessa huomioon niin laadulliset kuin määrälliset tutkimukset. Kirjallisuuskatsaus toteutetaan kriittisesti, järjestelmällisesti ja läpinäkyvästi. Tekemistä ohjaa selkeä kysymystenasettelu ja vaiheittainen eteneminen. Aluksi aiheesta luodaan yleiskatsausta, minkä jälkeen muodostetaan tutkimuskysymykset ja hakusanat sekä tarkennetaan tietokantoja. Seuraavaksi paneudutaan hauilla löytyneeseen aineistoon analysoiden sitä. Uusia valintakriteerejä käytetään muodostaessa lopullista aineistoa. Viimeisenä aineisto analysoidaan ja katsaus kirjoitetaan. (Salminen 2011, 4–5; Salminen 2023, 4,6; Vilkkä 2023, 10–11, 32–34.) Noudatan tutkielmassani edellä mainittua vaiheittaista etenemistä.

Kirjallisuuskatsaukset jaetaan kuvailevaan, integratiiviseen ja systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen ja meta-analyysiin (Vilkkä 2023, 16–17). Integratiivinen eli integroiva kirjallisuuskatsaus saatetaan sijoittaa myös kuvailevan kirjallisuuskatsauksen käsityksen alle. Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella on yleiskatsauksellinen luonne laajoine aineistoineen ja ilman tiukkoja metodologisia sääntöjään. Sen avulla voi luoda yleiskatsausta ilmiöstä sekä tiivistää tietoa. Tiedonhankinta on vapaampaa ja jopa intuitiivista tiedon kasvattamista, jonka vuoksi tekijän on hyvä toimia läpinäkyvästi ja refleksiivisesti. Integroiva kirjallisuuskatsaus puolestaan on kriittisempi ja metodologisesti sitovampi kuin kuvaileva. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus tiivistää aiempien tutkimusten olennaista

sisältöä. Sillä on ennalta määrätty tutkimuskysymys, ja se pyrkii muodostamaan synteettisen tietämyksestä runsaan lähdeaineiston perusteella omalla tieteenalallaan. Se on tiivistelmää aikaisemmista tutkimuksista ja noudattaa järjestelmällisiä ja toistettavissa olevia menettelytapoja. Meta-analyysiä voidaan tehdä määrällisenä tai laadullisena. Määrällisessä meta-analyysissä kvantitatiivisten tutkimusten tuloksia ja tilastotieteen menetelmiä yhdistetään. Päätelmiä voidaan tehdä olennaisista sisällöistä. Kvalitatiivinen meta-synteesi keskittyy nimensä mukaisesti laadullisiin tutkimuksiin käyttäen metasynteesin ja metayhteenvedon keinoja tulosten tiivistämisessä. (Fan ym. 2022, 172; Salminen 2011, 9; Salminen 2023, 7–15, 20, 23; Vilkkä 2023, 20–26.)

Valitsin kirjallisuuskatsauksen tutkimusmenetelmäksi saadakseni mahdollisimman kattavan kuvauksen eettisestä päätöksenteosta sosiaalityössä. Haastattelututkimukset olisivat antaneet liian henkilökohtaisia tutkimustuloksia, eivätkä ne olisi edustaneet laajempaa sosiaalityön kenttää. Laajemman näkökulman ottaminen on tärkeää aiheessa, josta ei ole runsaasti tietoa saatavilla. Kirjallisuuskatsaus antaa perusteellisen kuvan käsitteestä ja käytännöistä.

Aloitin tutkielmani ajatuksella systemaattisen kirjallisuuskatsauksen toteuttamisesta. Hakuja tehdessäni vastaan tuli tieteellisten tutkimusten lisäksi muunlaisiakin tieteellisiä artikkeleita, joilla oli annettavaa ymmärrykseen eettisestä päätöksenteosta. Lopullinen kirjallisuuskatsaukseni tyyppi valikoitui kuvailevaksi, jonka etuna aiheelleni on laajemman materiaalin hyödyntämismahdollisuus. Artikkelimääräni on edustava ja riittävä kuvailevan katsauksen aineistoksi. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen toteuttaminen myös systemaattisesti ja läpinäkyvästi on mahdollista (Vilkkä 2023, 19). Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen valinta ei siis poissulje pääasiassa systemaattisen kirjallisuuskatsauksen kriteerein hankkimani aineiston hyödyntämistä.

Kirjallisuuskatsauksen tutkimuksia tutkivasta luonteesta huolimatta katson tutkielmani olevan konstruktionistisen tieteenfilosofisen viitekehyksen. Konstruktionismin mukaan sosiaalista todellisuutta tuotetaan kielen sekä kielellisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen avulla. Käsityksen mukaan tieto ei ole ihmisestä riippumatonta. Todellisuus muotoutuu jatkuvassa prosessissa ihmisten jäsentäessä kokemuksiaan kielen avulla (Kekäle & Puusa 2020, 44). Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä tapahtuu kielen kautta ja

avulla. Konstruktionismi tutkielmassani tarkoittaa aineistossa esiintyvän tiedon löytymistä ja tiedon eteenpäin välittämistä kirjoitetun kielen kautta. Tutkielman tekijänä jäsenen tutkimusaineistoa ja tutkimustuloksia kirjoitetun kielen avulla. Näin ollen kirjoitettu kieli rakentaa tietoa. Lisäksi eettinen päätöksenteko käsitteenä ymmärretään kielen avulla.

4.3 Aineiston hankinta

Noudatin kirjallisuuskatsauksen toteuttamisessa SALSA (Search, Appraisal, Synthesis, Analysis) -kehystä. Tein ensin hakuja, jonka jälkeen arvioin. Seuraavaksi tein synteesiä ja lopuksi analysoin. Arvioinnin ja synteessin välillä oli mahdollista vielä tehdä manuaalisia hakuja. (Grant & Booth 2009, 93; Vilka 2023, 14–15.) SALSA-kehysten mukaan toimiminen ohjasi työtäni kohti hyvää tutkimusaineistoa ja analyysiä.

Löytääkseni tutkimuskirjallisuutta käytin apuna sisäänotto- ja poissulkukriteerejä. Kriteerien tulee olla tutkimuskysymykseen ja kirjallisuuskatsauksen tavoitteeseen nähden tarkoituksenmukaisia, ja niiden avulla perustellaan tutkimusten valinta ja poissulku katsaukseen. (Vilka 2023, Tutkimuskohteen tunnistaminen.) Sisäänottokriteereiksi asetin tieteellisen artikkelin, joka on vertaisarvioitu ja julkaistu vuosina 2014–2024. Artikkelin tuli olla kokotekstinä saatavilla verkossa joko suomeksi tai englanniksi. Sisällöltään artikkelin tuli käsitellä sosiaalityön eettistä päätöksentekoa tai eettistä harkintaa. Poissulkukriteereiksi asetin edellisten vastakohtat. Kriteerit ovat luettavissa taulukosta yksi.

Taulukko 1. Tutkimuskirjallisuuden sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Tieteellinen artikkeli	Muunlainen teksti
Vertaisarvioitu	Ei-vertaisarvioitu
Kokoteksti	Ei kokotekstiä saatavilla
Saatavilla verkossa	Ei saatavilla verkossa
Suomen- tai englanninkielinen	Muun kuin suomen- tai englanninkielinen
Julkaisuvuosi 2014–2024	Julkaistu ennen vuotta 2014
Käsittelee sosiaalityön eettistä päätöksentekoa	Ei käsittele sosiaalityön eettistä päätöksentekoa
Käsittelee eettistä harkintaa	Käsittelee muunlaista harkintaa

Valitsin useita samansisältöistä hakutermejä taatakseni mahdollisimman monipuolisen aineiston. Samasta syystä hakutermit ovat sekä suomeksi että englanniksi. Suomalaiset hakutermit ovat *päätöksenteko*, *eettinen päätöksenteko*, *harkinta ja eettinen harkinta* liittäen ne hakusanaan *sosiaalityö*. Englanninkieliset hakusanat ovat *decision making*, *ethical decision making*, *discretion*, *judgement*, *reasoning*, *ethical discretion*, *ethical judgement*, *ethical reasoning* ja *moral reasoning* yhdistäen ne hakusanaan *social work*. YSO-sanoja edellisistä ovat englanninkielisine YSO-vastineineen vain *päätöksenteko* (*decision making*), *harkinta* (*discretion*), *sosiaalityö* (*social work*) sekä harkinnan läheinen termi *järkeily* (*reasoning*). Englanninkielisten sanojen synonyymejä ovat keskenään *ethical* ja *moral* sekä *discretion* ja *judgment/judgement* (Cambridge Dictionary). Englanninkielisiä hakuja toteuttaessani totesin hakutermin *discretion* ja *decision making* tuottavan liian laajoja tuloksia läpikäymiseen niiden pitäessä sisällään myös muunlaista harkintaa ja päätöksentekoa kuin eettistä. Hylkäsin ne omina hakusanoinaan, mutta käytin niitä yhdistäen hakutermiin *ethical*, jolloin hakutulokset vastasivat odotuksia. Kotimaisten artikkelien haussa koin näiden hakusanojen käytön tärkeäksi koehakujen tuottaman vähäisen tulosmäärän takia.

Boolean- logiikan käytöllä tietokannoissa sanoja voi yhdistää toisiinsa ja näin ollen systemaattisesti laajentaa tai kaventaa tuloksia. Logiikan mukaan OR-operaattori yhdistää samankaltaisia termejä ja NOT-operaattori sulkee tutkimuksia pois. AND-operaattori sisällyttää molempien hakutermin tutkimuksia. (Vilkkä 2023, 48.) Tutkielmassani olen käyttänyt vain AND-operaattoria löytääkseni kaiken mahdollisen tutkimuskirjallisuuden. Joissain tapauksissa olen tarkentanut hakua vielä hakutulosten jälkeen aihevalikosta aiheisiin *social work*, *social worker* tai *decision making*. Hakutermeistä olen muodostanut hakulausekkeita, joilla suoritin haut. Hakutermit ovat olleet lainausmerkeissä.

Tietokantoina ovat olleet LUC-Finna, Ebsco, Social Science Database/ProQuest, Scopus ja Web of Science. Suurin osa aineistosta löytyi LUC-Finnasta. Halusin kuitenkin toteuttaa haut myös muihin edellä mainittuihin tietokantoihin, vaikka tulokset pitivätkin sisällään hyvin paljon samoja artikkeleja. Haut tuottivat erityisesti muunlaisia kuin tutkimusartikkeleja, vaikkakin vähäisessä määrin. Haut on tehty joulukuussa 2024.

Aloitin suorittamalla haut LUC-Finnan kotimaisten artikkelien ja kansainvälisten e-aineistojen tietokannoista. Muodostin hakutermeistä hakulausekkeita Boolean-logiikalla. Useat kansainvälisten e-aineistojen hakutulokset vaativat hakulausekkeen käytön jälkeen tarkennusta aiheeseen *sosiaalityö (social work)* ja tämän jälkeen vielä joko *sosiaalityöntekijöihin (social workers)* tai *päätöksentekoon (decision-making)* saadakseni artikkelimäärän kohtuukokoiseksi käydä läpi. Rajausten jälkeen kävin hakutulokset läpi otsikoittain tai tiivistelmittäin sisäänotto- ja poisottokriteerejä käyttäen. Tarkempaan lukuun eli koko tekstin silmäilyyn valitsin selkeästi aihepiiriini oletetusti liittyvät artikkelit. Tämän jälkeen tein valinnan lopulliseen karsintaan pääsevistä aineistosta. Hauissa ilmaantui paljonkin toistoa ja muidenkin alojen artikkeleita, vaikka alkuperäinen hakusana oli *social work*. Tämä saattoi johtua vääränlaisista hakutermin yhdistelmistä.

LUC-Finnan kotimaisten artikkelien tietokannasta lopulliseen karsintaan ei päätynyt yhtään artikkelia. Hakulausekkeella *päätöksenteko AND sosiaalityö* löytyi 23 hakutulosta, joista viisi päätyi tarkempaan tarkasteluun. Yksikään niistä ei käsitellyt eettistä päätöksentekoa. Hakulausekkeella *eettinen päätöksenteko AND sosiaalityö* sekä *järkeily AND sosiaalityö* löytyi kummallakin yksi hakutulos, jotka eivät täyttäneet sisäänottokriteerejä. Hakulausekkeella *harkinta AND sosiaalityö* löytyi viisi hakutulosta, joista kolmea tarkastelin lähemmin. Ne eivät liittyneet eettiseen päätöksentekoon. Hakulausekkeella *eettinen harkinta AND sosiaalityö* ei löytynyt yhtään hakutulosta.

Taulukko 2. LUC-Finnan kotimaisten artikkelien hakutulokset.

Hakulauseke (LUC-Finna)	Hakutulos	Tarkempi luku	Valittu
eettinen päätöksenteko AND sosiaalityö	1	0	0
päätöksenteko AND sosiaalityö	23	5	0
harkinta AND sosiaalityö	5	3	0
eettinen harkinta AND sosiaalityö	0	0	0
järkeily AND sosiaalityö	1	0	0

LUC-Finnan kansainvälisistä E-aineistoista hakulausekkeella *ethical decision-making AND social work* löytyi 1263 hakutulosta. Tarkennuksella aiheeseen *social work* löytyi 330 artikkelia, joista vielä tarkentamalla aiheeseen *social worker* löytyi 137 artikkelia. Tarkempaan lukuun näistä päätyi 21 artikkelia, joista valikoitui mukaan 11 artikkelia. Tarkennettaessa hakua aiheen *social work* jälkeen aiheeseen *decision making* artikkeleita löytyi 73 kappaletta. Tarkempaan luentaan niistä päätyi 13, joista valikoitui mukaan kuusi.

Hakulausekkeella *ethical reasoning AND social work* löytyi 307 hakutulosta, ja tarkentamalla aiheeseen *social work* 58 tulosta. Tarkempaan lukuun näistä päätyi seitsemän, joista mukaan valikoitui yksi artikkeli. Hakulausekkeella *moral reasoning AND social work* löytyi 1385 hakutulosta ja tarkennuksella aiheeseen *social work* 182 tulosta. Jatkaen tarkennukseen aiheeseen *social worker* löytyi 45 hakutulosta, joista tarkempaan tarkasteluun päätyi kaksi, ja mukaan valikoitui kaksi artikkelia. Hakulausekkeella *reasoning AND social work* tuloksia löytyi 25613 hakutulosta. Tarkennettaessa aiheeseen *social work* tuloksia löytyi 3034 ja tarkennettaessa vielä aiheeseen *social worker* 504 tulosta. Tarkempaan lukuun päätyi 15, joista mukaan valikoitui viisi.

LUC-Finnan kansainvälisistä E-aineistoista ei kahdella hakulausekkeella löytynyt mukaan otettavia artikkeleita. Hakulausekkeella *ethical discretion AND social work* löytyi kahdeksan artikkelia, joista kolme päätyi tarkempaan lukuun. Yksikään niistä ei kuitenkaan käsitellyt eettistä päätöksentekoa. Hakulausekkeella *ethical judgement AND social work* hakutuloksia löytyi 343. Tarkennuksilla aiheisiin *social work* tuloksia löytyi 68 ja jatkaen tarkennukseen *social worker* 21. Tarkempaan lukuun ei päätynyt yhtään toiston takia. Tarkennuksella hakutermin *social work* jälkeen aiheeseen *decision making* löytyi 11 hakutulosta, mutta nekin olivat toistoa.

Taulukko 3. LUC-Finnan kansainvälisten e-aineistojen hakutulokset.

Hakulauseke (LUC-Finna)	Hakutulos	Tarkennus ja tulos	Tarkempi luku	Valittu
ethical discretion AND social work	8		3	0
ethical decision-making AND social work	1263	social work 330, social workers 137/ decision making 73	21/13	11/6=17
ethical reasoning AND social work	307	social work 58	7	1
moral reasoning AND social work	1385	social work 181, social workers 45	2	2
ethical judgement AND social work	343	social work 68, social workers 21/ decision-making 11	0 toistoa	0
reasoning AND social work	25613	social work 3034, social workers 504	15	5

Hakutietokannoista Ebsco, Social Science Database/Proquest, Scopus ja Web of Science eivät juurikaan tuottaneet aineistoa. Hakulausekkeista *ethical discretion AND social work* löysi hakutuloksia vain Social Science Database/ProQuest, mutta niistä yksikään ei täytännyt sisäänottokriteereitä. Tuottoisin hakulauseke oli *ethical decision-making AND*

social work, joista karsintavaiheeseen pääsi viisi artikkelia. *Reasoning AND social work* piti sisällään muutakin harkintaa kuin eettistä, joten tulosten määrä oli suuri. Pidin hakulausekkeen mukana tässä haussa, koska LUC-Finnasta sillä löytyi useampi potentiaalinen artikkeli. Yhtään sisäänottokriteerien täyttävää artikkelia ei kuitenkaan löytynyt. Tuottoisin hakutietokanta edellisistä oli Ebsco, josta viimeiseen karsintavaiheeseen valikoitui mukaan neljä artikkelia. Scopuksesta valikoitui jatkoon kaksi artikkelia. ProQuest ja Web of Science eivät tuottaneet yhtäkään artikkelia viimeiseen karsintavaiheeseen. Kaikki neljä tietokantaa toistivat paljon toisiaan sekä löysivät artikkeleita, joita olin jo löytänyt LUC-Finnan hakutietokannalla.

Taulukko 4. Hakulausekkeen tulos/tarkempi luku/valinta tietokannoittain.

Hakulauseke	Ebsco	Social Science Database/ProQuest	Scopus	Web of Science
ethical discretion AND social work	0/0/0	3/0/0	0/0/0	0/0/0
ethical decision-making AND social work	34/8/3	76/4/0	45/2/2	62/0/0
ethical reasoning AND social work	28/1/1	8/2/0	6/0/0	45/0/0
moral reasoning AND social work	10/1/0	38/0/0	8/0/0	18/0/0
ethical judgment AND social work	1/0/0	8/0/0	4/0/0	1/0/0
reasoning AND social work	124/1/0	584, social work 213, social worker 88/0/0	91, social work 43/4/0	291, social work 98/4/0

Viimeiseen karsintavaiheeseen tietohakujen perusteella päätyi 31 artikkelia. Artikkelien kokoamisvaiheessa löytyi kolme duplikaattia, jotka poistamalla aineistomääräksi jäi 28 artikkelia. Kokotekstin läpiluennassa näistä artikkeleista karsiutui pois vielä kolmetoista. Poiskarsiutuneet artikkelit eivät joko käsitelleet tarpeeksi tai ollenkaan eettistä päätöksentekoa. Yksi artikkeli käsitteli Covid19-pandemian aikaista sosiaalityön päätöksentekoa, jonka poistin normaalioloista poikkeavan päätöksenteon takia. Yksi artikkeli siirtyi teoriaosuuden lähteeksi. Hakujen ulkopuolelta olen valinnut mukaan Henriikka Mustajoen ja Arto Mustajoen artikkelin tutkimusetikkaa käsittelevästä kirjastaan ”A New Approach to Research Ethics. Using Guided Dialogue to Strengthen Research Communities.” Artikkelissa he esittelevät eettisen päätöksenteon mallin, joka on soveltuva sosiaalityön eettiseen päätöksentekoon. Lopullinen aineisto koostuu viidestätoista artikkelista.

Taulukosta viisi on luettavissa artikkelien kirjoittajat sekä kuvaus sisällöstä. Liitteestä yksi on luettavissa artikkelin löytämiseksi käytetyt hakusanat ja tietokanta.

Taulukko 5. Aineiston kuvaus.

	Artikkelin kirjoittajat, vuosi ja nimi	Artikkelin sisällön kuvaus
A1	Assor, Yael & Goodman, Yehuda C. (2020) Beyond Ethics: Professionalism and Social Belonging in Social Workers' Moral Deliberations	Artikkeli käsittelee israelilaisjuutalaisten sosiaalityöntekijöiden kohtaamia eettisiä dilemmoja ja niiden ratkaisua ammattietiikan ja paikallisen moraalisen maailman suhteessa. Tutkimus toteutettiin 20 sosiaalityöntekijän haastattelututkimuksena. Tutkimuskysymyksenä oli, kuinka sosiaalityöntekijät toimivat monimutkaisessa toimintaympäristössä. Tuloksissa näkyi muun muassa uskonnollisten sosiaalityöntekijöiden sääntöjen mukainen toiminta ja ei-uskonnollisten sosiaalityöntekijöiden asiakkaan edun korostaminen. Päätöksenteon perusteena noudatettiin ammattietiikkaa, mutta henkilökohtainen päättely näkyi niiden tulkinnessa.
A2	Pugh, Greg L. (2017) A Model of Comparative Ethics Education for Social Workers	Artikkeli esittelee eettisen ajattelun malleja ja niiden kritiikkiä sekä uuden eettisen päättelyn mallin sosiaalityön koulutukseen lääketieteellisten mallien pohjalta. Artikkelin huomauttaa sosiaalityölle luotujen eettisten ohjeiden olevan vaikeita noudattaa käytännössä. Kirjoittaja on yhdysvaltalainen professori Portland State-yliopistosta.
A3	Brownlee, Keith & LeBlanc, Heather & Halverson, Glenn & Piché, Tammy & Brazeau, James (2019) Exploring Self-reflection in Dual Relationship Decision-making	Artikkeli käsittelee sosiaalityöntekijän kaksoisroolia maaseutupaikkakunnilla päätöksenteon kontekstissa. Vaarana voi olla intressien konfliktit ja rajojen ylittäminen. Tutkimus on kanadalainen laadullinen 44 sosiaalityöntekijän haastattelututkimus. Tutkimuskysymyksenä oli, kuinka sosiaalityöntekijät vähentävät mahdollista puolueellisuuttaan päätöksenteossaan toimiessaan kaksoisroolissa. Tuloksena havaittiin intuitiivisen päätöksenteon olevan yleisempää kuin systemaattisten mallien käyttäminen.
A4	Dennis, Mary Kate & Washington, Karla T. & Koenig, Terry L. (2014) Ethical Dilemmas Faced by Hospice Social Workers.	Artikkeli käsittelee eettistä päätöksentekoa ja eettisiä dilemmoja saattokodeissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tutkimus on 14 sosiaalityöntekijän kuvaileva, puolistrukturoitu haastattelututkimus Yhdysvalloista. Tutkimuskysymyksiä olivat, mitkä ovat sosiaalityöntekijöiden kohtaamien eettisten dilemموjen syyt, ja miten he ne ratkaisivat. Tuloksissa korostui konsultaation merkitys.
A5	Wallace, Cara L. & Thielman, Kara J. & Cimino, Andrea N. & Adams Rueda, Heidi L. (2017) Ethics at the End of Life: A Teaching Tool	Artikkeli on pedagoginen, ja johdattelee eettiseen päätöksentekoon surun ja kuoleman kontekstissa kolmen eri tapauksen kautta. Viitekehyksenä toimii Mattisonin eettisen päätöksenteon malli. Artikkelissa tuodaan esiin eettisen päätöksenteon haasteita ja Mattisonin mallia. Artikkelin kirjoittajat ovat apulaisprofessoreita, opiskelija ja tutkija eri yliopistoista Yhdysvalloista.
A6	Fronek, Patricia & Briggs, Lynne & Kim, Myung & Han, Hye Bin & Val, Quinn & Kim, Sungmin & McAuliffe, Donna (2017) Moral Distress as Experienced by Hospital Social Workers in South Korea and Australia	Artikkeli tutkii eettisiä ongelmia ja päätöksentekoa sairaalassa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden kokemina Australiassa ja Etelä-Koreassa. Tutkimus on laadullinen fokusryhmähaastattelututkimus, johon osallistui 23 sosiaalityöntekijää. Kahdelle ryhmälle esitettiin yhdeksän avointa kysymystä liittyen tutkimustehtävään, joka oli identifioida eettiset ongelmat sekä ymmärtää eettiseen sosiaalityöhön ja päätöksentekoon vaikuttavat tekijät. Päätöksentekoa koskevissa tuloksissa eettisten ohjeiden seuraaminen ja konsultaatio nousivat esiin.
A7	Gómez-García, Rogelio & Marquina-Márquez, Alfonso & Bayón-Calvo, Siro & Lucas-García, Jezabel (2023) How Social Workers Face Ethical Dilemmas? Strategies of Resolution and Associated Variables	Artikkeli käsittelee sosiaalityöntekijöiden strategioita käsitellä eettisiä dilemmoja ja tuo esiin henkilökohtaisia ja organisatorisia tekijöitä. Tutkimus toteutettiin online-kyselynä 1069 espanjalaiselle sosiaalityöntekijälle. Tutkimuskysymyksiä olivat, mitä profiileja voidaan identifioida

		sosiaalityöntekijän eettisten dilemموjen ratkaisujen pohjalta sekä, mitä muuttujia voidaan assosoida kuhunkin tyypologiaan. Tuloksissa tuli esiin kolme ryhmää, jotka käsittelevät dilemmoja eri lailla: auktoriteettia seuraavat, intuitiota seuraavat, resursseja hyödyntävät.
A8	Wulfekühler, Heidrun & Rhodes, Margaret L. (2018) Meticulous Thoughtfulness: Cultivating Practical Wisdom in Social Work	Artikkeli on pedagoginen. Se käsittelee huolellista ajattelua käytännön viisauden hyveen luojana sosiaalityössä. Artikkeli kannustaa reflektioon ja hidastamiseen päätöksenteon prosessissa, ja kuvailee ohjeita päätöksenteon kysymyksenasetteluun aristoteeliselta taustalta. Ohjeita voi käyttää päätöksenteon mallina. Kirjoittajat ovat Saksasta ja Yhdysvalloista.
A9	Kesen, Nur Feyzal & Başer, Doğa & Daşbaşı, Serap & Dziegielewski, Sophia F. (2021) Ethical Difficulties among Turkish Social Workers	Artikkeli käsittelee turkkilaisten sosiaalityöntekijöiden kokemuksia eettisiä ongelmia työpaikallaan. Kyseessä oli struktuuroitu haastattelututkimus, johon osallistui 227 sosiaalityöntekijää. Tutkimuskysymykset olivat, mitkä ovat yleisiä sosiaalityöntekijän kohtaamia ongelmia tehdessään eettisiä päätöksiä sekä, kuinka eettiset huolenaiheet huomioidaan tehdessä eettisiä päätöksiä. Tuloksina löydettiin yhdeksän teemaa, jotka edellyttävät ongelmanratkaisua sosiaalityöntekijän osalta. Tuloksissa näkyi konsultaation merkitys päätöksenteossa.
A10	Castro-Atwater, Sheri A. & Huynh Hohnbaum, Anh-Luu (2015) A Conceptual Framework of "Top 5" Ethical Lessons for the Helping Professions.	Artikkeli on pedagoginen. Se esittelee viisi eettistä oppia eettisen toiminnan malliksi muun muassa sosiaalityöhön. Artikkeli esittelee yksityiskohtaisemmin COVER-mallin eettiseen päätöksentekoon. Kirjoittajat ovat California State-yliopistosta.
A11	Keinemans, Sabrina (2015) Be Sensible: Emotions in Social Work Ethics and Education	Artikkeli käsittelee tunteiden vaikutusta moraalisisessa päätöksenteossa. Aluksi tarkastellaan moraalisen päätöksenteon tutkimuksia. Artikkelissa tuodaan esiin, että tunteet ovat relevantteja ja hyödyllisiä moraalisisessa päätöksenteossa. Kirjoittaja on tohtori Utrechtista Alankomaista (Utrecht University of Applied Sciences).
A12	Chatzifotiou, Sevaste & Papouli, Eleni (2022) Social Workers Dealing with Ethical Dilemmas in the Course of Their Professional Work: The Greek Experience	Artikkeli käsittelee kreikkalaisten sosiaalityöntekijöiden kokemuksia eettisiä dilemmoja ja niiden ratkaisua. Tutkimus on kyselytutkimus, johon vastasi 835 sosiaalityöntekijää. Tutkimustehtävä oli saada käsitys eettisesti haastavista tilanteista, joita sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään, ja miten he käsittelevät niitä sekä tuottaa todellisuuteen perustuvia esimerkkejä eettisistä dilemmoista opetuskäyttöön. Tuloksissa näkyy useampien tahojen tarjoaman tuen merkitys eettisessä päätöksenteossa.
A13	Úriz, María-Jesús & Idareta, Francisco & Viscarret, Juan-Jesús & Ballesterro, Alberto (2017) Methodologies for Ethical Decision Making in Social Work	Artikkelissa analysoidaan sosiaalityössä käytettäviä eettisen päätöksenteon menetelmiä. Artikkeli esittelee Diago Garcian, Frank. M Loewenbergin ja Ralph Dolgoffin, Frederic Reamerin, Elaine Congressin, Charles.S Levyn, Patricia Kenyonin, Lesley Chenowethin ja Donna McAuliffen mallit. Artikkelitoteaa parhaimman työkalun olevan eettisen reflektoinnin ja moraalisen luonteen kehittämisen. Kirjoittajat ovat Navarren yliopistosta Espanjasta.
A14	Trnka, Radek & Kuška, Martin & Tavel, Peter & Kuběna, Aleš A. (2020) Social work leaders' authenticity positively influences their dispositions toward ethical decision-making.	Artikkeli käsittelee sosiaalityön johtajien eettistä päätöksentekoa henkilökohtaisten ominaisuuksien näkökulmasta. Tutkimus oli kyselytutkimus, johon osallistui 238 tšekkiläistä sosiaalityön johtajaa. Tutkimustehtävänä oli tutkia autenttisuuden ja moniulotteisen eettisen päätöksenteon mallin käytön suhdetta. Johtajien autenttisuus korreloi positiivisesti eettiseen päätöksentekoon
A15	Mustajoki, Henriikka & Mustajoki, Arto (2017) Ethics by Guided Dialogue. Teoksessa Henriikka Mustajoki & Arto Mustajoki (2017) A New Approach to Research Ethics. Using Guided Dialogue to Strengthen Research Communities. Routledge, 7-31.	Kirjan artikkeli esittelee ohjatun dialogin mallin eettiseen päätöksentekoon. Konteksti on tutkimusetikka. Artikkelikeskittyy eettisten kysymysten tunnistamisen ja eettisen päätöksen tekemisen vaiheisiin. Päätösten tekemisen vaiheessa tarkastellaan eri etiikan teorioiden näkökulmia.

Aineisto on kansainvälinen otos eettisestä päätöksenteosta niiden sijoituessa Israeliin, Yhdysvaltoihin, Kanadaan, Australiaan/Etelä-Koreaan, Espanjaan, Saksaan, Turkkiin, Alankomaihin, Kreikkaan, Tšekkiin ja Suomeen. Olen tunnistamisen helpottamiseksi luettellonut artikkelit koodeilla A1-A15. Aineistosta kahdeksan on tutkimusartikkeliä (A1, A3, A4, A6, A7, A9, A12, A14) ja seitsemän muunlaista tieteellistä artikkelia (A2, A5, A8, A10, A11, A13, A15). Artikkelien lehtien JUFO-luokitukset huomasin tarkastaa vasta analyysin jälkeen. Kaikki muut lehdet sijoittuvat luokituksessa asteikolle 1–3 paitsi artikkeli A10.

4.4 Aineiston analyysi

Laadullisen tutkimuksen analyysiä voidaan tehdä joko induktiivisesti eli yksittäisestä yleiseen tai deduktiivisesti eli yleisestä yksittäiseen. Analyysiä voidaan tehdä myös aineistolähtöisesti, teoriasidonnaisesti/ohjaavasti tai teorialähtöisellä analyysillä. Aineistolähtöisessä analyysissä aineistosta muodostetaan teoria, ja olemassa oleva teoria koskee ainoastaan analyysin tekemistä. Teoriaohjaavassa analyysissä teoria toimii apuna erityisesti analyysin loppupuolella. Analyysi ei kuitenkaan ole teoriapohjainen. Se etenee aineistolähtöisesti liittäen lopulta aineiston teoreettisiin käsitteisiin. Teorialähtöisessä analyysissä puolestaan analyysiä ohjaa valmis teoria. (Tuomi & Sarajärvi vuosi, 80–82, 98.) Tutkielmani lähestymistapa on teoriaohjaava, sillä hyödynnän johtopäätöksissä etiikan teorioita sekä päätöksentekoon ja harkintaan liittyviä käsitteitä. Analyysini voi sanoa myös olevan induktiivista, sillä etenen eettisen päätöksenteon tarkastelussa aineistosta löytyneistä havainnoista kohti aineiston tarjoamaa kokonaiskuvaa.

Vilka (2023, 70–71) puhuu sisältöanalyysistä, jonka tavoitteena on synteessin luominen aineistosta. Hänen mukaansa prosessissa apuna voi käyttää muun muassa kerrontaa, kuvioita ja taulukoita. Tutkielmani on analysoitu sisältöanalyysin keinoin käyttäen sekä kerrontaa että kuvioita ilmaisemaan aineistosta nousevia tietoja. Etenen analyysissä Timo Laineen aineistolähtöisen analyysimallin mukaisesti, jossa aineistosta etsitään olennaista tutkimuskysymyksiin nähden. Aineistoa kuvataan kielen avulla etsien siitä merkitysten kokonaisuuksia. Kokonaisuudet voidaan havaita samanlaisuuden tai yhteenkuuluvuuden

perusteella. Kuvauksia käsitteellistetään tai kerronnallisesti yleistetään nimeten niistä teemoja. Lopuksi merkityskokonaisuuksista luodaan kokonaisuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85.) Etsin tutkimuskirjallisuudesta merkitysten kokonaisuuksia artikkeleihin pohjautuen ja yhteenkuuluvuuksia tutkimuskysymyksiini peilaten. Muodostin näistä teemoja. Teemoittelun apuna käytin koodaamisen menetelmää. Analyysimalli sopii tutkielmani konstruktionistiseen tieteenfilosofiseen viitekehykseen todellisuuden kielellisen rakentumisen näkökulmasta.

Tutustuin aineistoon lukemalla sen ensin läpi tietokoneella sekä nimeten kunkin artikkelin koodilla A1-A15. Koodaamista varten tulostin artikkelit paperille. Ensimmäiseksi etsin teksteistä tutkimustehtävääni vastaavia tietoja yliviivaten ne. Seuraavaksi luin merkitsemäni kohdat tarkastellen niitä kunkin tutkimuskysymyksen kautta. Leikkasin artikkelien tietokoneversioista otteet laittaen ne kunkin tutkimuskysymyksen alle omaan tiedostoonsa. Tämän jälkeen käänsin otteet käyttäen Google-kääntäjää tarkastaen ja korjaten käännöksen suomennoksen sujuvuuden.

Aloitin teemoittelun etsien otteiden samankaltaisuuksia, minkä perusteella muodostin alateemat. Koska tutkielmani analyysi perustuu teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin, etsin pääteemat teoriaosuudestani, ja sijoitin alateemat kunkin pääteeman alle. Teemoittelu eteni yksittäisestä yleiseen eli induktiivisesti. Olen suorittanut teemoittelun erikseen eettisyydelle, päätöksenteolle ja eettiseen päätöksentekoon vaikuttaville tekijöille teoriaosuuden jaottelun ja tutkimuskysymysten perusteella johtopäätösten teon mahdollistamiseksi. Teemoittelun tiivistelmät ovat luettavissa taulukoista 6–8 ja alkuperäinen liitteestä kaksi. Tiivistelmissä olen esittänyt yhdestä kahteen otetta kutakin alateemaa kohden pitääkseni tiivistelmän mahdollisimman lyhyenä. Osa alateemoista asettuu kahden pääteeman alle.

Ensimmäiseksi teemoittelin eettisyyteen liittyvät otteet. Teemoittelussa tuli esiin, miten etiikka näkyy päätöksenteossa. Luin jokaisen otteen mieltien samankaltaisuuksia niiden välillä. Tutkielman teoriaosuudesta pääteemoiksi nousivat velvollisuusetiikka, oikeusperustainen etiikka, suhdeperustainen tilanne-etiikka ja seurausetiikka. Velvollisuusetiikkaan liittyviksi alateemoiksi muodostuivat ammatilliset säännöt ja periaatteet, tietolähteet, organisaation ohjeistukset, päätöksentekomallit, lainsäädäntö ja eettiset

ohjeistukset. Oikeusperustaisen etiikan alateemoiksi nousivat eettiset ohjeistukset sekä ihmisoikeudet ja niistä nousevat periaatteet. Suhdeperusteisen tilanne-etiikan alateemoina olivat kulttuuri, intuitio ja tunteet. Seurausetiikkaa edusti yksi alateema, joka oli sääntöjen rikkominen. Taulukosta kuusi on luettavissa kutakin alateemaa edustavat otteet.

Taulukko 6. Tiivistelmä eettisyyden teemoittelusta tutkimusteksteissä.

Ote	Alateema	Pääteema
Sosiaalityöntekijät luottivat jaettuihin ammatillisiin periaatteisiin päätöstensä oikeuttamiseksi. A1 168	Ammatilliset säännöt ja periaatteet	Velvollisuusetiikka
Tästä syystä sosiaalityöntekijät turvautuvat usein erilaisiin tietolähteisiin saadakseen referenssejä eettisten päätöstensä optimoimiseksi ja vahvistamiseksi. A7 664	Tietolähteet	
Kun kysyttiin, kuinka he ratkaisivat ongelman, jotkut vastaajista sanoivat, että "noudattavat vain viraston politiikkaa". A9 685	Organisaation ohjeistukset	
Yli kolme neljäsosaa osallistujista ilmoitti, että he eivät käytä työssään mitään eettistä mallia päätöksenteossaan. A12 4804	Päätöksentekomallit	
30,14 prosenttia sanoi tarkastelevansa lainsäädäntöä ja lakipolitiikkaa ja hakevansa lakiapua. A12 4805	Lainsäädäntö	
Useimmat tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät ilmoittivat käyttävänsä ammattieettisiä ohjeistuksia. A6 679 Yllättävä havainto on eettisten ohjeistuksien vähäinen käyttö suurella osalla ammatillisista jokapäiväisessä käytännössään eettisiä ongelmia ratkoessaan. A7 672	Eettiset ohjeistukset	
Käyttävät eettisiä ohjeistuksia puolustaakseen päätöstään. A6 682	Eettiset ohjeistukset	Oikeusperustainen etiikka
Kaikkien asiakkaiden tasapuolinen kohtelu ja henkilökohtaisten ennakkoluulojen ja syrjinnän välttäminen olivat keskeisessä asemassa Yahelin perusteluissa. A1 177 Näistä tunteista huolimatta vastaajat ilmoittivat kuitenkin pystyvänsä tunnistamaan kaksoissuhteiden olemassaolon mahdollisuuden ja tunnustettuaan sen, he yrittivät tehdä objektiivisia päätöksiä. A9 685	Ihmisoikeudet ja niistä nousevat periaatteet	
Vaikka hoidon tarjoajat noudattavat yhteistä ammattietiikkaa, he silti implisiittisesti noudattavat paikallisia moraalimaailmoja. A1 168	Kulttuuri	Suhdeperusteinen tilanne-etiikka
Intuitiivisia ja emotionaalisia tekijöitä käytetään usein eettisessä päätöksenteossa. A7 672	Intuitio Tunteet	
Meidän täytyy joskus rikkoa joitain sääntöjä voidaksemme auttaa asiakkaitamme. A9 688	Sääntöjen rikkominen	Seurausetiikka

Päätöksentekoon liittyvät otteet teemoittelin samalla periaatteella kuin eettisyyteen liittyvät otteet. Teemoittelu kertoo päätöksenteon ulottuvuuksien näkymisestä sosiaalityöntekijän toteuttamassa eettisessä päätöksenteossa. Pääteemoiksi nousivat ammattilaisen toimijuus sekä ammatillinen, organisatorinen ja juridinen ulottuvuus. Ammatillisen ulottuvuuden alateemoja ovat ammatillinen itsenäisyys, ammattilogiikka, eettiset ohjeistukset, päätöksentekomallit, yhteistyö ja konsultaatio. Ammatillaisen toimijuuteen liittyviä alateemoja ovat konsultaatio, itsereflektio, intuitio ja tunteet, itsenäinen päätöksenteko, harkinta ja eettinen ristiriita. Juridisen päätöksenteon ulottuvuuden

ainoa alateemana on lainsäädäntö. Organisatorisen ulottuvuuden alateemoja ovat organisaation ohjeistukset ja päätösvalta. Taulukosta seitsemän on luettavissa kutakin alateemaa edustavat otteet. Mainitsen tiivistelmässä myös tutkimusteksteissä ilmi tulleita päätöksentekomalleja, joiden tarkempi sisältö on luettavissa liitteestä kaksi.

Taulukko 7. Tiivistelmä päätöksenteon toteuttamisen teemoittelusta tutkimusteksteissä.

Ote	Alateema	Pääteema
Nämä ovat ammattilaisia, jotka etsivät ratkaisuvaihtoehtoja ensisijaisesti ammattillisen itsenäisyytensä puitteissa ja vähemmässä määrin ottavat yhteyttä läheisiin työtovereihinsa. A7 672	Ammatillinen itsenäisyys	Ammatillinen ulottuvuus
Perusteli päätöstään pääasiassa ammattillisella logiikalla säilyttäen puolueettomuuden ja kaikkien tasa-arvoisen kohtelun. A1 176	Ammattilogiikka	
Tässä tutkimuksessa sosiaalityöntekijät viittasivat ammattiohjeistuksiinsa eettisten ongelmien ratkaisussa ja päätöksentekoprosessin apuna. A6 681 Vaikka sosiaalityöntekijät tunsivat eettiset ohjeistukset suhteellisen hyvin, he eivät harkinneet niiden käyttämistä päätöksenteon apuna eettisen ongelman kohdatessaan. A7 673	Eettiset ohjeistukset	
Harvat osallistujat kuvailivat käyttävänsä muodollisia päätöksentekomalleja tai -puitteita. A3 634 Frederick Reamerin malli A1 177, A12 4804, A13 41 McAuliffen ja Chenowethin laaja eettisen päätöksenteon malli A12 4804, A13 48 Congressin eettisen päätöksenteon malli ETHIC A12 4804, A13 43 Pughin neljän laatikon malli A2 319, A2 321 COVER monivaiheinen eettinen päätöksentekomalli A10 274–276 Diego Garcian pohdiskelava bioetiikan malli A13 35–38 Frank M. Loewenbergin ja Ralph Dolgoffin koottu malli A13 39-40, A12 4804, A2 315 Patricia Kenyonin malli A13 45 Mustajoki & Mustajoen ohjatun dialogin etiikka A15 11–29 Mattisonin eettinen päätöksentekomalli A5 328–329 Hill, Glaser ja Hardenin feministinen eettisen päätöksenteon malli A11 2188 Sokraattinen dialogi ja moraalinen tapauskeskustelu A11 2187 Charles S. Levyn paradigma A13 44 Transkulttuurinen integroiva malli A13 47–48 Ohjeet syvään pohdiskeluun A8 330, A8 337	Päätöksentekomallit	
Eettisiä ongelmia ei yksinkertaisesti voida ratkaista yksin A2 322	Yhteistyö	
Melkein kaikki hakivat apua kollegoiltaan, kun he kohtasivat monimutkaisia eettisiä kysymyksiä. A4 960	Konsultaatio	
Tämä sosiaalityöntekijä sanoi, että tuen ja ohjauksen hakeminen kokeneemilta sosiaalityöntekijöiltä ...auttoi häntä. A9 687	Konsultaatio	
Osallistujat tunnistivat itsereflektion roolin selkeämmin olennaiseksi osaksi kaksoissuhteiden hallintaa, ja että se on tarkoituksellinen prosessi, joka on välttämätön eettiselle päätöksenteolle. A3 634	Itsereflektio	
Intuiivisiin ja emotionaalisiin tekijöihin luotetaan usein eettisessä päätöksenteossa. A3 635	Intuitio Tunteet	
"Vietän yleensä jonkin aikaa sen kanssa yksin, jotenkin painin päätöksen kanssa omassa päässäni". A4 959	Itsenäinen päätöksenteko	
Useat osallistujat kuvailivat punnitsevansa eri toimintatapojen etuja ja haittoja eettisiä kysymyksiä käsiteltäessä. A4 960	Harkinta	
Ammattietiikan ja paikallisen moraalimaailman välinen jännite. A1 171 Puristus, jonka tunnen omantuntoni ja lakien välillä. A9 688	Eettinen ristiriita	Ammattilaisen toimijuus
30,14 prosenttia sanoi tarkastelevansa lainsäädäntöä ja lakipolitiikkaa ja hakevansa lakiapua. A12 4805	Lainsäädäntö	Juridinen ulottuvuus
50,34 prosenttia osallistujista ilmoitti konsultoivansa organisaationsa sisäisiä sääntöjä ja ohjeistuksia. A12 4805	Organisaation ohjeistukset	Organisatorinen ulottuvuus
Mutta sinulla ei ole lopullista päätösvaltaa. A4 962	Päätösvalta	

Kolmanneksi teemoittelin eettiseen päätöksentekoon vaikuttavat tekijät päätöksenteon ulottuvuuksien muodostaessa pääteemat. Pääteemoiksi aineistosta nousivat organisatorinen ja ammatillinen ulottuvuus sekä ammattilaisen toimijuus. Organisatorisen ulottuvuuden alateemoiksi muodostuivat painostus, organisaation huomioiminen, tuki, johtaja sekä tiimikokoukset. Ammatillisen ulottuvuuden alateemoiksi muodostuivat ihmisoikeudet ja niistä nousevat periaatteet sekä koulutus. Ammatillisen toimijuuden alateemoiksi nousivat sosiaalityöntekijä, tunteet ja päätöksenteon prosessi. Taulukosta numero kahdeksan on luettavissa kutakin alateemaa edustavat otteet.

Taulukko 8. Tiivistelmä teemoittelusta eettiseen päätöksentekoon vaikuttavista tekijöistä tutkimusteksteissä.

Ote	Alateema	Pääteema
Mutta suostui myöhemmin hallinnon painostuksesta kumoamaan päätöksensä. A9 689	Painostus	Organisatorinen ulottuvuus
Organisaation haitat ja hyödyt olivat tärkeitä tekijöitä eettisessä päätöksenteossa. A4 960	Organisaation huomioiminen	
Yksi osallistuja kommentoi suoraan johtajuuden puutetta ja sitä, kuinka usein tunsin itsensä yksinäiseksi tärkeitä päätöksiä tehdessään. A9 689	Tuki	
Sosiaalityön johtajien persoonallisuusominaisuudet ovat tärkeitä tekijöitä, jotka vaikuttavat organisaatioiden eettiseen päätöksentekoon. A14 809	Johtaja	
Kokousten epäsäännöllinen aikataulutus esti usein tämän tukimuodon käytön eettisessä päätöksenteossa. A4 965	Tiimi kokoukset	
Sosiaalityön päätöksentekoa ohjaavat yleensä vahvasti eettiset periaatteet, kuten sosiaalinen oikeudenmukaisuus, vastavuoroisuus, suvaitsevaisuus, vastuullisuus tai kunnioitus. A14 810	Ihmisoikeudet ja niistä nousevat periaatteet	Ammatillinen ulottuvuus
Opiskelijoiden on opittava "pohtimaan tapaa, jolla heidän arvonsa vaikuttavat heidän järkeilyihinsä, tekoihinsa ja päätöksiinsä". A8 337	Koulutus	
Sosiaalityöntekijän henkilökohtaiset arvot vaikuttivat selvästi ammatilliseen toimintaan. A5 337	Sosiaalityöntekijä	Ammattilaisen toimijuus
Tunteet voivat auttaa meitä päätöksentekoprosesseissa, koska ne paljastavat välittömästi arvomme, moraaliset prioriteettimme ja keneen niitä tulisi soveltaa. A11 2184	Tunteet	
Eettisen päätöksenteon tehokkuuteen voi vaikuttaa negatiivisesti keskittymisen yksinkertaistamiseen, rutiinomaisuuteen ja yhden totuuden etsimiseen. A14 810 Jos kysymyksiä ei tunnisteta, niihin on mahdotonta etsiä ratkaisuja. A15 12	Päätöksenteon prosessi	

Teemoittelun valmistuttua luin sen läpi etsien vielä tiivistämisen mahdollisuutta. Muokattuani hieman teemoittelua sanamuodoiltaan selkeämmäksi aloin kirjoittamaan tuloksia alateemoittain. Nivoin tuloksia yhteen pääteemoittain ja linkittäen niitä teoriaosuuteen. Näin tutkimustulosten etsintä eteni induktiivisesti. Viidennessä luvussa vastaan tutkimuskysymykseeni, miten eettistä päätöksentekoa toteutetaan sosiaalityön käytännöissä. Tuon tutkimustuloksista esiin käytäntöjä ja olosuhteita, joiden kautta ja avulla sosiaalityöntekijät toteuttavat eettistä päätöksentekoaan. Kuudennessa luvussa vastaan

tutkimuskysymykseeni, mitkä tekijät vaikuttavat sosiaalityöntekijän toteuttamaan eettiseen päätöksentekoon. Osittain esiintyy päällekkäisyyttä, mutta tuon sen esiin.

4.5 Tutkimuksen eettisyys

Hyvän tieteellisen toiminnan peruseriaatteita ovat rehellisyys, luotettavuus, avoimuus ja vastuunkanto. Kaikissa tieteellisen toiminnan vaiheissa otetaan huomioon huolellisuus ja noudatetaan avoimen tieteen periaatteita. Aiempi tutkimustieto otetaan huomioon suunnittelussa. Arvostus annetaan tieteellisen toiminnan osapuolille ja heidän töilleen asianmukaisella viittaamistavalla. (Hyvä tieteellinen käytäntö...2023, 12–14.) Tässä tutkielmassa luotettavuus ilmenee aineiston luotettavuutena, johdonmukaisena ja ymmärrettävänä kirjoittamisena sekä rehellisyyden ja avoimuuden kunnioittamisena tutkielman teon kaikissa vaiheissa. Rehellisyyden ja avoimuuden periaatteet näkyvät myös työvaiheiden tarkkana kuvauksena. Lisäksi olen tuonut lähdeviitteiden kautta esille muiden ajatukset, jolloin ne ovat erotettavissa omistani. Lähdeviitteiden kautta myös olen osoittanut arvostusta mainituille tutkijoille ja heidän töilleen. Tutkijana olen kantanut vastuuta kaikkien edellisten periaatteiden toteutumisesta.

Kirjallisuuskatsausten laadunarvioinnissa tulee suorittaa kaksi laadunarviointia. Ensimmäinen kohdistuu valittaviin alkuperäistutkimuksiin ja toinen toteutettavaan kirjallisuuskatsaukseen. (Vilka 2023, Aineiston laadunarviointi, luotettavuus, pätevyys ja eettisyys.) Valitessani tämän tutkielman artikkeleita olen huomionut sisäänotto- ja poissulkukriteerit ja arvioinut sisällön perusteella niiden soveltuvuutta tutkielmaani. Olen myös esittänyt avoimesti kriteerit, hakusanat ja hakutulokset. Olen käsitellyt aineistoa totuudenmukaisesti ja asiallisesti. Tutkimusartikkelien valinnassa kiinnitin huomiota aineiston ikään valiten mukaan enintään kymmenen vuotta vanhoja artikkeleita taatakseni mahdollisimman ajankohtaisen katsauksen tämänhetkisestä eettisestä päätöksenteosta. Olen hankkinut tutkielman aineiston tieteellisten ja vertaisarvioitujen julkaisujen joukosta. JUFO-luokituksen tarkastuksessa analyysivaiheen jälkeen kuitenkin paljastui artikkelin A10 kuulumattomuus JUFO-luokituksen piiriin. Artikkeleihin viitataan pääasiassa päätöksentekomallien käsittelyssä, joten jätin sen aseman entiselleen tutkimustuloksissa JUFO-luokitukseen kuulumattomuudesta huolimatta.

Saadakseni mahdollisimman laajan kuvan sosiaalityöntekijän toteuttamasta eettisestä päätöksenteosta sisällytin aineistoon eri maista lähtöisin olevia artikkeleita. Kunkin maan sosiaalityön toteuttamisen tavat ja puitteet saattavat vaikuttaa tutkimusaineistossa ilmenevään sisältöön ja niin ollen tutkimustuloksiin. Tutkimustulokset eivät siis suoraan kerro Suomessa toteutettavasta sosiaalityöstä, mutta ne ovat siihen sovellettavissa. Aineiston ollessa englanninkielinen olen kääntänyt tekstit parhaan ymmärrykseni ja taitoni mukaisesti etsien parhainta suomennosta.

Tutkielmani on toteutettu teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin, jolloin olen käyttänyt teoriaosuuden käsitteitä tutkimusaineiston analyysissä ja tutkimustulosten ilmaisussa. Tutkielmani on edennyt johdonmukaisesti. Teemoittelussa olen käyttänyt parhainta ymmärrystäni otosten tulkinnassa. Teemoittelun tiivistelmissä olen pyrkinyt tuomaan esille edustavan otoksen artikkelien sisällöistä. Aineistossa osa artikkeleista tuotti enemmän otteita kuin toiset. Tutkimustuloksissa olen tuonut esille kaikkia esille tulleita näkökulmia.

Olen tutkielman aikana pitänyt mielessä kirjallisuuskatsauksen luonteen. Olen esittänyt tutkimusaineistosta nousevat tulokset viitaten tutkimusartikkeleihin. Kirjallisuuskatsauksen avulla luodaan uutta tietoa. Ajatteluni mukaan pelkät yksittäiset viittaukset tutkimustuloksiin eivät olisi tätä mahdollistaneet, joten tutkimustulosten esittämisessä ja johtopäätöksien teossa olen käyttänyt ajatteluani niiden yhdistelyssä ja esiintuomisessa.

Tutkielman tarkoituksena on luoda yleiskuvaa eettisestä päätöksenteosta sosiaalityössä. Tutkimuskysymysteni ja tutkimustulosten kautta olen tuonut esiin aineiston mahdollistamia tietoja. Samat tutkimusartikkelit ovat pitäneet sisällään muutakin eettiseen päätöksentekoon liittyvää tietoa kuin tutkimuskysymyksiini keskittyvää. Kyseessä on otos, jolloin paljon tietoa ja näkökulmia jää otoksen ulkopuolelle.

5 Eettisen päätöksenteon toteuttaminen sosiaalityön käytännöissä

Eettisen päätöksenteon toteuttaminen tapahtuu ammatillisuuden sosiaalityöntekijälle antamassa tilassa. Päätöksiä tehdessä nojaututaan *ammattillisiin sääntöihin ja periaatteisiin*, mutta niitä myös *rikotaan* asiakkaan edun toteuttamiseksi. Kesenin ynnä muiden (2021, 688) tutkimuksessa sosiaalityöntekijä kertoi, että heidän täytyy joskus rikkoa joi-tain sääntöjä voidakseen auttaa asiakkaita. Sosiaalityöntekijä oli valmis jättämään huo-miota organisaationsa ohjeistukset tietyissä tilanteissa, jos näki potilaiden ja perheiden hyötyvän siitä (Dennis ym. 2014, 960). Assorin ja Goodmanin (2020, 168, 175) tutkimuk-sen mukaan sosiaalityöntekijät oikeuttivat päätöksiään yhteisten ammatillisten periaat-teiden kautta ja perustelivat päätöksiään *ammattilogiikkaa* käyttäen. Samankaltainen ammattilogiikan käyttö saattoi johtaa kuitenkin erilaisiin päätöksiin. Ammatillisuuden luomaan tilaan liittyy myös *ammattillinen itsenäisyys*. Gómez-Garcían ynnä muiden (2023, 671–672) mukaan sekä auktoriteetteihin luottavat että intuitiivisesti päättävät so-siaalityöntekijät toteuttavat päätöksiään luottaen ammatilliseen itsenäisyyteensä.

Sosiaalityön *ammattillinen ulottuvuus* tulee näkyväksi ammatilliseen itsenäisyyteen ja ammattilogiikan käyttöön viittaamisessa. Tutkimusaineisto kuitenkin jättää avoimeksi ammattilogiikan tarkemman määrittelyn. Ajattelen sen voivan liittyä hyviksi havaittuihin toimintatapoihin sekä palvelujärjestelmän toimivuuteen liittyviin ajatuskulkuihin. Am-matillisuuteen liittyviin sääntöihin ja periaatteisiin vetoaminen on *velvollisuuseettistä* ajattelua sosiaalityöntekijän etsiessä niistä perusteita toimilleen. Sääntöjen rikkomisen valmius puolestaan kertoo *seurausetiikan* mukaisesta ajattelusta. Uskallus rikkoa amma-tillisia sääntöjä johtunee ammatillisesta itsenäisyydestä. Sosiaalityöntekijälle on annettu harkintavalta, jota hän kyseisissä tilanteissa käyttää asiakkaansa eduksi. Sosiaalityönte-kijä käyttää silloin hänelle lakien ja säädösten antamaa toimintavapautta toimivaltansa sisällä. Näin tehdessään hän toimii erityisesti harkintavallan arvojen ulottuvuudella to-teuttaen oikeudenmukaisuutta ja ammattieettisiä arvojaan.

Ihmisoikeudet ja niistä nousevat periaatteet näkyivät tutkimusaineistossa eettisen pää-töksenteon tilana ja myös vaikuttajina. Kesenin ynnä muiden (2021, 685) mukaan sosi-aalityöntekijät yrittivät toimia objektiivisesti tunnistettuaan mahdollisen kaksoissuhteen olemassaolon asiakkaaseen. Kaksoissuhteella tarkoitetaan esimerkiksi

sosiaalityöntekijän ja asiakkaan naapuruutta tai ystävyyttä asiakassuhteen lisäksi. Assorin ja Goodmanin (2020, 177) tutkimuksessa sosiaalityöntekijän perusteluissa näkyi kaikkien asiakkaiden tasapuolinen kohtelu sekä henkilökohtaisten ennakkoluulojen ja syrjinnän välttäminen. Sosiaalityöntekijöiden havaittiin toimivan eettisessä päätöksenteossaan epäoikeudenmukaisuuden ja korruption torjumiseksi sekä asiakkaiden ja yhteisön etujen mukaisesti (Fronek ym. 2017, 674). Eettiset periaatteet kuten sosiaalinen oikeudenmukaisuus, vastavuoroisuus, suvaitsevaisuus, vastuullisuus ja kunnioitus näkyivät myös päätöksenteossa (Trnka ym.2020, 810).

Edellä mainitut periaatteet sisältyvät kansainvälisiin ihmisoikeusasiakirjoihin kuten Yhdistyneiden Kansakuntien yleismaailmalliseen ihmisoikeusjulistukseen sekä Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Ne sisältyvät myös kansalliseen lainsäädäntöömme esimerkiksi sosiaalihuoltolakiin (30.12.2014/1301) sekä kansainvälisiin ja kansallisiin sosiaalityön eettisiin ohjeistuksiin. Objektivisuus on mielletävissä puolueettomuudeksi ja syrjinnän välttäminen yhdenvertaisuuden palveluperiaatteen mukaiseksi toiminnaksi, jolloin tutkimustuloksissa on nähtävissä virkamieseettisen toimintaohjeen mukaista toimintaa. *Oikeusperustaisen eettisen ajattelun* mukaan oikein toimiminen on ihmisoikeussopimusten tavoitteiden toteuttamiseen pyrkimistä. Niin ollen voidaan sanoa sosiaalityöntekijöiden toteuttaman eettisen päätöksenteon tältä osin ja sen vaikuttimena toimimisen perustuvan oikeusperustaiseen eettiseen ajatteluun. Ihmisoikeudet ja niistä nousevat periaatteet kuuluvat myös ammatillisen ulottuvuuden päätteeseen alle niiden luodessa tilan ammatilliselle toiminnalle ja siten päätöksenteon toteuttamiselle.

Kansainvälisesti ja kansallisesti luotuja sosiaalityön *eettisiä ohjeistuksia* käytetään eettisen päätöksenteon ohjaajina vaihtelevasti. Pughin (2017, 312, 316) mukaan jotkut sosiaalityöntekijät eivät käytä eettisiä ohjeistuksia työssään. Niitä käyttäville ohjeistukset toimivat resurssina eettisen pulman ratkaisussa, pohdinnan ohjaajina ja päätöksenteon informoijina. Fronekin ynnä muiden (2017, 674, 679, 681–682) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät käyttivät eettisiä ohjeistuksia päätöksensä tukena ja puolustuksena, ja useimmat ilmoittivatkin käyttävänsä ammattieettisiä ohjeistuksia. Ohjeistuksiin viitataan henkilökohtaisten ja organisaation arvojen ristiriitatilanteessa, kokiessa moraalista ahdinkoa sekä puolustaessa päätöksiä. Tutkimus toi ilmi joidenkin sosiaalityöntekijöiden kuitenkin viittaavan ammattieettisiin ohjeistuksiin vain harvoin. Gómez-García ynnä muut (2023,

672–673) havaitsivat myös eettisten ohjeistuksien vähäisen käytön suurella osalla ammattilaisista heidän ratkoessaan jokapäiväisissä käytännöissään eettisiä ongelmia. Sosiaalityöntekijät tunsivat eettiset ohjeistukset suhteellisen hyvin, mutta eivät harkinneet niiden käyttämistä päätöksenteon apuna. Castro-Atwater ja Huynh Hohnbaum (2015, 273–274) toteavat kansallisten eettisten ohjeistuksien käyttämisen olevan riittämätöntä jokapäiväisten kentällä nousevien ongelmien ratkaisuisissa. Ohjeistuksien merkitys on niiden käyttämisessä oppaana hankalan tilanteen syntyessä kentällä.

Eettisten ohjeistuksien vaihteleva käyttö herättää kysymään sen syytä. Ohjeistukset ovat vahvaa kansallista ohjausta, ja ne perustuvat kansainvälisen sosiaalityöntekijäin järjestön International Federation of Social Workers:n eettisiin periaatteisiin. Sosiaalityön eettisistä ohjeistuksista voi siis sanoa vallitsevan kansainvälisen ymmärryksen. Castro-Atwaterin ja Huynh Hohnbaumin toteamus niiden riittämättömyydestä jokapäiväisten ongelmien ratkaisussa antaa ymmärtää muunlaisten tekijöiden vaikutuksesta ongelmiin, joihin ihanteet ja pyrkimykset eivät anna ratkaisua. Samalla riittämättömyys tuo esiin eettisen päätöksenteon moniulotteisuuden ja samanaikaisiin tarpeisiin vastaamisen haasteellisuuden. Eettisten ohjeistuksien käyttö kuuluu tutkielmani teemoittelussa sosiaalityöntekijän ammatilliseen ulottuvuuteen. Eettisten ohjeistuksien tunteminen on vahvaa ammatillisuutta. Toiminnan kannalta niiden mukaisesti toimiminen ja ajatteleminen on sekä velvollisuuseettistä että oikeusperustaisen etiikan mukaista. Velvollisuuseettisesti ajatellen hyvä ja oikea toteutuu eettisten ohjeistuksien mukaan toimimalla. Oikeusperustaisen eettisen ajattelun mukaan ohjeistuksien kiinnittyminen yleismaailmallisiin periaatteisiin ja niitä tavoitellessa toteuttaa hyvää ja oikeaa.

Yhteistyö ja erityisesti *konsultaatio* näyttäytyvät tärkeinä tekijöinä eettisen päätöksenteon toteuttamisessa. Kuudessa tutkimusartikkelissa konsultaatio mainittiin eettisen päätöksenteon osana. Dennisin ynnä muiden (2014, 959–960, 965) tutkimuksen mukaan muiden sosiaalityöntekijöiden konsultaatiota pidettiin arvokkaana ja kokeneen sosiaalityöntekijän ohjausta halutuimpana. Melkein kaikki sosiaalityöntekijät hakivat apua kollegoiltaan kohdatessaan monimutkaisia eettisiä kysymyksiä. Fronekin ynnä muiden (2017, 679) tutkimuksessa myös todettiin kollegoiden ja ammatillisen esihenkilötoiminnan olevan suurin tuen lähde. Assorin ja Goodmanin (2020, 176) tutkimuksessa mainittiin myös sosiaalityöntekijän konsultoivan esihenkilöään. Kesenin ynnä muiden (2021,

685–686, 691) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät kertoivat hakevansa ohjausta kokeneemmilta työtovereilta ongelmaa ratkaistessaan ja näkivät heidän neuvonsa tärkeinä. Tutkimuksessa tuli myös ilmi toive henkilöstä, jota konsultoida, jos sellaista ei ollut. Gómez-Garcían ynnä muiden (2023, 665) tutkimuksessa todettiin läheisimpien kollegoiden olevan tärkeä epävirallinen resurssi eettisistä ongelmista keskusteltaessa. Heidän mukaansa konsultaatiota voi saada epävirallisesti, satunnaisesti ja spontaanisti keskusteluissa sekä muodollisimmilla tavoilla. Eettistä konsultointia tapahtui ”käytävällä” (Dennis ym. 2014, 960).

Chatzifotioun ja Papoulin (2022, 4799, 4805) tutkimuksessa ilmeni vastaajista puolen etsivän konsultaatiota muilta sosiaalityöntekijöiltä, noin kolmasosan muilta erikoisalojen kollegoilta, yli neljäsosan esihenkilöiltään ja noin kymmenesosan ammattiliitoltaan. Tutkimuksessa todettiin sosiaalityöntekijöiden pyytävän myös oikeudellista neuvontaa tai apua asianmukaisilta viranomaisilta tai ammattijärjestöiltä. Dennisin ynnä muiden (2014, 959–960, 965) tutkimuksessa tuli myös ilmi konsultaation pyytäminen monien eri alojen henkilöiltä eettisiä kysymyksiä koskevissa päätöksissä. Monialaisia tiimikokouksia ei kuitenkaan pidetty varteenotettavina vaihtoehtoina eettisen päätöksenteon tukena kiireen ja asiakastilanteiden syvällisen pohtimisen haluttomuuden takia. Pugh (2017, 322) tuo esiin ajatuksen, ettei eettisiä ongelmia yksinkertaisesti voida ratkaista yksin. Jotkut sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan etsi apua tai konsultaatiota ja *toteuttavat päätöksentekoprosessia itsenäisesti* (Dennis ym. 2014, 959; Chatzifotiou & Papouli 2022, 4805, 4808).

Eettisen päätöksenteon ammatillinen ulottuvuus ja sosiaalityöntekijän *ammatillinen toimijuus* nivoutuvat yhteistyön ja konsultaation teemoissa. Yhteinen eettinen harkinta on ammatillisuutta, jonka merkityksellisyyttä tutkimustulokset vahvistavat. Samaan aikaan konsultaation pyytäminen ja sen antaminen on sosiaalityöntekijän ammatillista toimijuutta. Sosiaalityöntekijät konsultoivat laajaa verkostoa, mutta merkityksellisimpänä näyttäytyy muiden sosiaalityöntekijöiden konsultaatio. Tutkimustulokset antavat ymmärtää, ettei eettistä harkintaa tarvitse tehdä yksin. Konsultaation pyytäminen on siis osa teoriaosuudessa mainittua työntekijän, työyhteisön ja organisaation yhteistä tehtävää. Esimerkiksi aikuissosiaalityön ja lastensuojelun viikoittaiset tiimipalaverit,

asiakasohjaus- ja asiantuntijaryhmät ja asiakastiimit sekä esihenkilöiden osoittama tuki mahdollistavat konsultaation pyytämisen ja antamisen.

Eettistä päätöksentekoa toteutetaan *sosiaalityöntekijän henkilön, tunteiden ja intuition* kautta. Brownleen ynnä muiden (2019, 629,632,635) tutkimuksessa tuotiin esiin sosiaalityöntekijöiden luottavan intuitiivisiin, emotionaalisiin ja henkilökohtaisiin näkemyksiin järjestelmällisten päätöksentekoprosessien sijaan. Sosiaalityöntekijät luottivat intuition tehdessään eettisiä päätöksiä sekä kertoivat päätöksentekoprosessin perustumisesta tunteiden vaikutuksiin. Myös Gómez-García ynnä muut (2023, 672) toteavat intuitiivisia ja emotionaalisia tekijöitä käytettävän usein eettisessä päätöksenteossa.

Intuition liittyvät tutkimustulokset linkittyvät rajoitettuun rationaaliseen päätösteoriaan Herbert Simonin (1945) näkemyksen osalta. Intuitiivisesti päätöksiä tekevä sosiaalityöntekijä hyödyntää kokemuksiaan kuten päätösteorian mukaan toimiessakin vaihtoehtoja rajataan kokemuksen, opitun ja koeteltujen keinojen perusteella. Intuitiivisessa päätöksenteossa korostuu sosiaalityöntekijän kokemus. Rajattuun rationaaliseen päätösteoriaan kiinnittyminen näkyy tutkimustuloksissa myös sääntöihin ja ohjeisiin tukeutumisena päätöksenteossa. Sosiaalityöntekijän henkilö, tunteet ja intuitio ovat eettisen päätöksenteon toteuttamisen tilaa. Samaan aikaan sosiaalityöntekijän henkilö ja tunteet ovat eettiseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä, joita käsittelen lähemmin luvussa kuusi. Toteuttamisen tilana kaikki kolme tekijää edustavat suhdeperustaista tilanne-etiikkaa. Sosiaalityöntekijän henkilöön liittyvät tekijät kuten esimerkiksi kulttuuri tai arvot sekä hänen eettisen päätöksentekonsa tilanteissa kokemat tunteet ja intuitio syntyvät suhteessa muihin ihmisiin. Samaan aikaan ne edustavat sosiaalityöntekijän henkilökohtaista ammatillista toimijuutta.

Sosiaalityöntekijän ammatillinen toimijuus eettisessä päätöksenteossa näyttäytyy myös ajatteluun liittyvissä *harkinnan ja itsereflektion* teemoissa. Harkinnassa otettiin huomioon niin asianosaiset kuin organisaatiokin. Dennisin ynnä muiden (2014, 960) mukaan useat tutkimukseensa osallistuneet sosiaalityöntekijät kuvailivat punnitsevansa eri toimintatapojen etuja ja haittoja eettisiä kysymyksiä käsitellessään. He myös kuvailivat haittoja ja hyötyjä potilaille ja perheille, itselleen, muille monialaisen tiimin jäsenille ja organisaatiolle. Mustajoki ja Mustajoki (2017, 26) toteavat päätöksentekijän joutuvan

usein tyytymään ristiriitaisiin ja riittämättömiin todisteisiin arvioidessaan hyötyjä ja haittoja. Harkinta näyttäytyi tutkielmassa ammattieettisenä harkintana, jolloin sen voi sijoittaa harkintavallan arvojen ulottuvuudelle. Harkinta näyttäytyi myös Kivistön ja Lindhin (2024, 1, 5–11) tutkimuksen mukaisena ammatillisen diskurssin harkintana erityisesti refleksiivisen toiminnan ja eettisen harkinnan kannalta. Harkinnassa näkyi viitteitä myös heidän määrittelemästään organisatorisesta harkinnasta organisaation huomioimista ajatellen. Priorisointia harkinnan muotona ei tutkimusaineistossa ilmennyt.

Itsereflektio tuli aineistossa ilmi vain yhdessä artikkelissa liittyen sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kaksoisroolin kontekstiin. Brownleen ynnä muiden (2019, 629, 634, 637–638) tutkimuksessa sosiaalityöntekijät tunnistivat itsereflektion olennaiseksi osaksi, tarkoitukselliseksi prosessiksi sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kaksoissuhteen hallintaa ja sen välttämättömyyden eettiselle päätöksenteolle. Tutkimuksessa havaittiin itsereflektiolla olevan rooli eettisessä päätöksenteossa, mutta muodollista tai systemaattista lähestymistapaa henkilökohtaiseen itsereflektointiin ei raportoitu.

Harkinnassa ja itsereflektiossa toteutetaan kriittistä ajattelua. Perusteltujen päätösten ja toiminnan löytäminen on olennaista. Yllä mainitussa itsereflektion tutkimustuloksessa kriittisen ajattelun kautta mahdollistuu teoriaosuudessa mainitut toimien tarkastelu, ristiriitojen tunnistaminen, ongelmien selkiyttäminen ja olennaisen erottaminen epäolennaisesta. Harkintaa ajatellen kriittinen ajattelu mahdollistaa muun muassa uskomusten kyseenalaistamisen, argumenttien punninnan, väitteiden arvioinnin, arvojen selkiyttämisen, tiedon soveltamisen ja vaikutusten arvioinnin. Näen harkinnan ja itsereflektion eettisen päätöksenteon peruspilareina, joita ilman sen toteuttaminen ei onnistu kestäväällä tavalla.

Eettisessä päätöksenteossa käytetään apuna *tietolähteitä, lakia ja organisaation ohjeistuksia*. Gómez-Garcían ynnä muiden (2023, 664) mukaan sosiaalityöntekijät turvautuivat usein erilaisiin tietolähteisiin eettisten päätösten vahvistamiseksi. Chatzifotioun ja Pappoulin (2022, 4805) tutkimuksessa noin kolmasosa sosiaalityöntekijöistä kertoi tarkastelevansa lainsäädäntöä ja hakevansa lakiapua eettisiä ongelmia kohdatessaan. Puolet osallistujista haki apua organisaationsa säännöistä ja ohjeistuksista. Sosiaalityöntekijät kertoivat noudattavansa ongelman ratkaisemisessa organisaationsa politiikkaa (Kesen

ym. 2021, 685). Heillä saattoi ilmetä kuitenkin *päätösvallan puuttumisen* kokemusta (Dennis ym. 2014, 962).

Lainsäädännön käyttäminen eettisen päätöksenteon välineenä on *juridisen ulottuvuuden* mukaista toimintaa. Tietolähteiden ja organisaation ohjeiden tarkastelu on myös *organisatorisen ulottuvuuden* toimintaa. Yllä mainittujen tutkimustulosten näkökulmasta organisaation ohjeisiin turvaudutaan yleisemmin kuin lainsäädäntöön. Se kertonee lainsäädäntöön jätetystä tarkoituksellisesta harkintavallan tilasta lainsäädännön ollessa kykenevätön vastaamaan kaikkiin käytännössä nouseviin tilanteisiin. Organisaation ohjeistukset antavat yksityiskohtaisempia toimintaohjeita päätösten perusteiksi. Etiikan näkökulmasta eri tietolähteiden käyttö on velvollisuusetiikan mukaista toimintaa niiden ankkuroituessa ohjeiden ja sääntöjen noudattamiseen hyvän ja oikean etsimisessä.

Eettistä päätöksentekoa joudutaan joskus toteuttamaan *eettisen ristiriidan* tilanteessa. Tutkimusaineistossa eettistä ristiriitaa koettiin ammattietiikan ja paikallisen moraalimaailman välillä, ammatillisen vastuun ja eettisten periaatteiden välillä sekä omantunnon ja lakien välillä (Assor & Goodman 2020, 171; Kesen ym.2021, 688). Ristiriidat syntyvät siis hyvin erilaisten tekijöiden välillä yhden kuitenkin aina ollessa eettinen arvo tai periaate tai oma ymmärrys sen toteuttamisen tavasta. Ajattelen ristiriidan syntyvän yhden osapuolen viedessä toisen tilaa. Samaa oli havaittavissa teoriaosuudessa Närhen, Kokkosen ja Matthiesin (2014, 228, 231, 237) tutkimuksessa byrokraattisen harkintavallan viedessä tilaa ammattieettisiin arvoihin liittyvältä professionaaliselta harkintavallalta. Eettinen päätöksenteko eettisen ristiriidan tilanteessa on sosiaalityöntekijän ammatillista toimijuutta, jossa korostuu muun muassa harkinnan, konsultaation ja tiedon merkitys. Eettinen ristiriita on mahdollista määrittää myös päätöksentekoon vaikuttavaksi tekijäksi. Olen kuitenkin päätenyt tarkastelemaan sitä päätöksenteon toteuttamisen ympäristönä, johon se ajatteluni mukaan asettuu luonnollisemmin. Eettisistä ristiriidoista syntyvä eettinen kuormitus ei tullut aineistossa esille.

Eettisen päätöksenteon toteuttamisessa näkyi tutkimusaineistossa sosiaalityöntekijöiden ryhmä, joka käyttää *useita resursseja* eettisen päätöksentekonsa tukena. Nämä sosiaalityöntekijät turvautuvat esihenkilöiden tukeen, läheisiin ammattilaisiin ja heidän intuihionsa, organisaation ohjeistuksiin, lainsäädäntöön, tietolähteisiin ja

ammattieettisiin ohjeistuksiin parhaiden ratkaisujen etsimisessä eettisessä päätöksenteossa (Gómez-García ym. 2023, 665, 672; Chatzifotiou & Papouli 2022, 4808). Useiden resurssien hyödyntäminen näyttäytyy aktiivisena ammatillisena toimijuutena ja kaikkien päätöksenteon ulottuvuuksien mukaisena toimintana. Sen voi nähdä myös päätösteorian mukaisena aktiivisena toimintana vaihtoehtojen arvioinnissa ja valinnassa sekä organisaation eri osat yhdistävänä dynaamisena prosessina. Useita resursseja hyödyntävät toteuttavat myös monipuolista eri eettisten suuntausten mukaista ajattelua ja toimintaa toteuttaen niiden tarkoitusta toisiaan tukevinä tekijöinä.

Tutkimusaineistossa mainittiin kaksikymmentä erilaista eettisen päätöksenteon mallia, joita seuraamalla on mahdollista toteuttaa eettistä päätöksentekoa erilaisten vaiheiden ja kysymysten avulla. Niiden sisältö on luettavissa liitteestä kaksi. Suurin osa malleista on vaiheittain seurattavia kuten Frederick Reamerin malli (Assor & Goodman 2020, 177; Chatzifotiou & Papouli 2022, 4804; Úriz ym. 2016,41), Congressin eettisen päätöksenteon malli ETHIC (Chatzifotiou & Papouli 2022, 4804; Úriz ym. 2022, 43), Pughin neljän laatikon malli (Pugh 2017, 319, 321) COVER-malli (Castro-Atwater & Huynh Hohnbaum 2015, 274-276), Diego Gracian pohdiskeleva bioetiikan malli (Úriz ym. 2016, 35-38), Loewenbergin ja Dolgoffin koottu malli (Chatzifotiou & Papouli 2022, 4804; Pugh 2017, 315; Úriz ym. 2022, 39-40), Kenyonin malli (Úriz ym. 2022, 34), ohjatun dialogin etiikka (Mustajoki & Mustajoki 2017, 11-29), Mattisonin eettinen päätöksentekomalli (Wallace ym. 2017, 328-329). McAuliffen ja Chenowethin malli ei ole lineaarinen vaan muodostuu harkinnan vuorovaikutteisista kehistä (Chatzifotiou & Papouli 2022, 4808; Úriz ym. 2022, 48). Esittelen seuraavaksi tiivistetysti neljä päätöksenteon mallia, jotka ovat mainittuja useammassa kuin yhdessä tutkimusartikkelissa.

Frederick Reamerin malli (Assor & Goodman 2020, 177; Chatzifotiou & Papouli 2022, 4804; Úriz ym. 2016, 41) on vaiheittain etenevä malli, jossa aluksi tunnistetaan eettiset kysymykset, sosiaalityön arvot ja konfliktit. Seuraavaksi tunnistetaan henkilöt, ryhmät ja organisaatiot, joihin eettinen päätös todennäköisesti vaikuttaa. Kolmanneksi tunnistetaan alustavasti kaikki mahdolliset toimintatavat, osallistujat ja kunkin mahdolliset kokeamat edut ja riskit. Tämän jälkeen tutkitaan kutakin toimintatapaa eettisten teorioiden ja periaatteiden, eettisten ohjeistuksien, juridisten periaatteiden, sosiaalityön teorioiden ja periaatteiden sekä henkilökohtaisten arvojen näkökulmista. Viidenneksi konsultoidaan

kollegoita ja asiantuntijoita. Lopuksi tehdään päätös ja sitä tarkkaillaan, arvioidaan ja dokumentoidaan.

Frank M. Loewenbergin ja Ralph Dolgoffin koottu malli (Chatzifotiou & Papouli 2022, 4804; Pugh 2017, 315; Úriz ym. 2022, 39–40) on myös vaiheittain etenevä, joka aloitetaan ongelman ja sitä ylläpitävien tekijöiden tunnistamisella. Tämän jälkeen tunnistetaan ongelmaan liittyvät henkilöt ja instituutiot ja heidän arvonsa. Seuraavaksi tunnistetaan tavoitteet ja päämäärät, vaihtoehtoiset strategiat ja varmistetaan vaihtoehtojen tehokkuus ja vaikutus tavoitteiden kannalta. Näiden jälkeen määritetään päätöksentekoon osallistuvat sekä valitaan sopivin strategia, joka toteutetaan ja arvioidaan. Jos edellinen järjestys ei ole sovellettavissa prosessi jatkuu eettisten sääntöjen seulan ja sen jälkeen tarvittaessa eettisten periaatteiden seulan läpikäymisellä. Eettiset periaatteet etenevät hierarkkisesti tärkeämmän periaatteen ensisijaisesta huomioimisesta seuraavaan. Ensin huomioidaan ihmishengen suojeleminen, ja vasta tämän jälkeen tasa-arvo ja eriarvoisuus, jotka puolestaan huomioidaan ennen autonomiaa ja vapautta. Seuraavana järjestyksessä ovat vähin haitta, elämänlaatu, yksityisyys ja luottamuksellisuus ja lopuksi totuudenmukaisuus.

McAuliffen ja Chenowethin malli (Chatzifotiou & Papouli 2022, 4808; Úriz ym. 2022, 48) ei ole lineaarinen vaan muodostuu harkinnan vuorovaikutteisista kehistä. Malli on graafinen ympyrä, jonka keskellä on neljä eettisen käytännön toiminnan perusnäkökohtaa: vastuullisuus, kulttuurinen herkkyyttä, konsultointi ja kriittinen reflektio. Näiden näkökohtien ympärille muodostuu erilaisten vaiheiden ympyrä: määrittele eettinen dilemma, etsi tietoa, mieti vaihtoehtoja ristiriitatilanteessa, suorita kriittinen analyysi ja niin edelleen. Vaiheet ovat toisiinsa liittyviä ikään kuin mekanismeja, joiden välillä liikutaan määritellen harkittavaa ongelmaa uudelleen.

Elaine Congressin eettisen päätöksenteon malli ETHIC (Chatzifotiou & Papouli 2022, 4804; Úriz ym. 2022, 43) on vaiheittain etenevä. Ensimmäinen vaihe (E=examining) koostuu mahdollisten ristiriitojen tutkimisesta olennaisten henkilökohtaisten, yhteiskunnallisten, toimija-, asiakas- ja ammatillisten arvojen välillä. Toinen vaihe (T=the ethical standards) sisältää kansallisten eettisten standardien soveltamisen tiettyyn tilanteeseen samoin kuin siihen liittyvien lakien ja määräysten soveltamista. Kolmas vaihe (H=

hypothésing) koostuu hypoteesien tekemisestä erilaisten päätösten mahdollisista seurauksista kunkin toimenpiteen etujen ja haittojen analysoinnin perusteella. Neljännessä vaiheessa (I= identifying) määritellään, ketkä hyötyvät ja kenelle aiheutuu haittaa otettaessa huomioon sosiaalityön sitoutuminen heikoimmassa asemassa oleviin. Viides ja viimeinen vaihe (C= consulting) koostuu esihenkilön konsultoimisesta.

Pugh (2017, 312) toteaa artikkelissaan, että eettisten dilemموjen ratkaisemisen tutkimuksen perusteella päätöksentekomalleja ei käytetä. Brownleen ynnä muiden (2019, 634, 638) tutkimuksessa harvat osallistujat kertoivat käyttävänsä muodollisia tai vaihteittaisia päätöksentekomalleja tai -puitteita. Chatzifotioun ja Papoulin (2022, 4804) tutkimuksessa yli kolme neljäsosaa osallistujista ilmoitti, etteivät he käytä mitään eettistä mallia päätöksenteossaan. Päätöksenteon mallit antavat kuvan erittäin harkitusta ajatteluprosessista, jotka johtavat parhaaseen eettiseen päätöksenteon tulokseen. Tutkimustulosten mukainen vähäinen käyttö kertoo kuitenkin niiden toimimattomuudesta sosiaalityön käytännöissä. Ohjeiden mukainen toiminta edustaa velvollisuuseetikkaa, joka ei näyttäydä merkittävänä tutkimusaineistossa päätöksentekomallien kohdalla. Paikannane teemoittelussa myös ammatilliselle ulottuvuudelle niiden ollessa työkaluja eettisen päätöksenteon toteuttamisessa. Mallien vähäisen käytön perusteella voi ajatella niiden aseman olevan heikko ammatillisella ulottuvuudella.

6 Eettiseen päätöksentekoon vaikuttavat tekijät

Organisaatioon liittyvät tekijät ovat vahvasti eettiseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä viiden alateeman sijoituessa päätöksenteon organisatorisen ulottuvuuden pääteeman alle. *Organisaation huomioiminen* sen kokemina haittoina ja hyötyinä olivat tärkeitä vaikuttavia tekijöitä eettisessä päätöksenteossa. Eräs sosiaalityöntekijä ilmoitti organisaatiolle aiheutuvien seurausten painavan voimakkaasti päätöksenteossaan eettisistä asioista. (Dennis ym. 2014, 960.) Myös organisaatiossa työskentelemisellä itsellään havaittiin olevan vaikutusta yksilön eettiseen päätöksentekoon ehdollisten tekijöiden ja organisaatiovoimien muodossa (Gómez-García ym. 2023, 664; Pugh 2017, 313). Työskennellessään organisaatiossa sosiaalityöntekijä on velvollinen noudattamaan sen ohjeistuksia ja päätöksenteolle luomia vaiheita ja rakenteita. Ehdollinen tekijä voi olla esimerkiksi aikuissosiaalityön ja lastensuojelun päätöksenteon prosesseissa mainittu asiakasohjausryhmän konsultointi ennen päätöksentekoa.

Tutkimusaineistossa havaittiin sosiaalityöntekijöiden kokeman *painostuksen* vaikuttavan heidän eettiseen päätöksentekoonsa. Painostus liittyi pyyntöihin toimia eettisten ohjeistuksien vastaisesti tai laittaa organisaation etu asiakkaan edun edelle (Fronek ym. 2017, 674–676). Kesenin ynnä muiden (2021, 688–689) tutkimuksessa ilmeni, kuinka organisaation hallinnon ja poliittista vaikutusvaltaa omaavien henkilöiden painostus määräsi toisinaan palvelujen tai erityisen huomion saajat. Eräässä tapauksessa sosiaalityöntekijä suostui kumoamaan päätöksensä hallinnon painostuksesta. Toisessa tapauksessa viranomaiset kumosivat sosiaalityöntekijän tekemän päätöksen. Painostus tutkimustuloksena on yllättävä, ja se näyttää suomalaisen sosiaalityön kulttuurista katsottuna vieraalta. Luonteeltaan painostukseen suostuva toiminta asettuu tulkintani mukaan velvollisuusetiikan mukaiseen toimintaan ja siihen suostumaton toiminta perusteluista riippuen oikeusperustaisen, tilanne-etiikan tai seurausetiikan mukaiseen toimintaan. Myös tutkimustuloksissa näkymätön hyve-etiikka voisi saada sijaa painostukseen suostumattomassa toiminnassa.

Sosiaalityöntekijän saama *tuki* vaikuttaa hänen eettisen päätöksenteon toteuttamiensa. Tuki mahdollistuu johtajuuden kautta. Johtajuuden ja menettelytapojen puutteella on vaikutusta esimerkiksi konsultoinnin hakemiseen. Tuen puute aiheuttaa

sosiaalityöntekijöille turhautumista ja päätöksentekokyvyn heikkenemistä. (Chatzifotiou & Papouli 2022, 4805; Kesen ym. 2021, 691–692, 698.) Johtaja voi luoda tukea tarjoavia menettelytapoja ja työn rakenteita kuten esimerkiksi *tiimikokouksia*. Tutkimusaineistossa havaittiin tiimikokousten säännöllisyydellä olevan vaikutusta eettisen päätöksenteon tukemisessa. Kokousten ollessa kerran kuukaudessa tai niiden ollessa epäsäännöllisiä tukea ei koettu saavan. Tiimikokoukset olivat arvokas tuen muoto kaikille ja erityisesti uusille sosiaalityöntekijöille. (Dennis ym. 2014, 959, 965.) Tiimikokoukset tukevat aiemmin mainitun konsultaation saamista ja antamista. Ne tarjoavat myös paikan päätösteorian mukaiselle toiminnalle, jossa vaihtoehtoja voidaan kartoittaa, arvioida ja valita.

Tutkimusaineiston mukaan myös *johtajalla* henkilönä on vaikutusta organisaationsa eettiseen päätöksentekoon. Johtajan persoonallisuus, arvot, asenteet ja aitous vaikuttavat eettiseen päätöksentekoon. Henkilökohtainen aitous korreloi positiivisesti eettisen päätöksenteon kanssa. Korkean autenttisuuden johtajat ovat halukkaampia eettisen päätöksenteon toteuttamiseen. Itseään tuntemattomat johtajat puolestaan ovat vähemmän taipuvaisia eettisen päätöksenteon toteuttamiseen. (Trnka ym.2020, 809–810, 820.) Jotta organisaatio voi tarjota parhaimman mahdollisen ympäristön eettisen päätöksenteon toteuttamiseen, sen johtajien tulee siis tuntea itsensä hyvin.

Sosiaalityöntekijän ammatillinen toimijuus ilmenee tutkimustuloksissa vahvasti *sosiaalityöntekijän* itsensä kautta. Hän itse henkilönä on sidonnainen ja vaikuttava tekijä toteuttamaansa eettiseen päätöksentekoon. Tutkimustulokset toteavat sosiaalityöntekijän henkilön vaikutuksen eettiseen päätöksentekoon, mutta eivät ota kantaa niiden hyväksyttävyyteen tai hyödyllisyyteen. Henkilökohtaiset arvot vaikuttavat ammatilliseen toimintaan. Assor ja Goodman (2020, 181) totesivat sosiaalityöntekijöiden yksityisten perustelujen hiipivän jatkuvasti sisään ja muokkaavan heidän ammattietiikan käyttöönsä ja siten lopullisia päätöksiään. Wallace ynnä muut (2017, 335, 337) huomauttavat eettisen päätöksenteon haasteista kuten sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kaksoissuhteista ja henkilökohtaisten arvojen roolista. He toteavat sosiaalityöntekijöiden henkilökohtaisten arvojen vaikuttavan selvästi ammatilliseen toimintaan. Myös Pugh (2017, 313) huomauttaa henkilökohtaisten uskomusten vaikuttavan yksilöllisiin päätöksiin organisaatiovoimien lisäksi. Dennisin ynnä muiden (2014, 952) tutkimuksessa havaittiin edelleen

sosiaalityöntekijöiden yksilöllisten arvojen, mieltymysten ja monien muiden henkilökohtaisten ja ammatillisten tekijöiden voivan vaikuttaa sosiaalityöntekijöiden lopulliseen toimintatapaan eettisesti monimutkaisissa tilanteissa. Henkilökohtaisten tekijöiden voidaan todeta erityisesti vaikuttavan intuitiivisen ja vähemmän muodollisen päätöksentekoprosessin kohdalla (Brownlee ym. 2019, 635). Gómez-Garcían ynnä muiden (2023, 673) tutkimuksessa huomattiin sosiaalityöntekijän todennäköisyyden kuulua intuitiivista menettelytapaa noudattavaan ryhmään kasvavan työkokemuksen lisääntyessä. Kesenin ynnä muiden (2021, 682, 686) mukaan sosiaalityöntekijän henkilökohtaiset ennakkoluulot voivat joskus vaikuttaa haitallisesti päätöksentekoprosessiin, ja useat sosiaalityöntekijät ilmoittivatkin ennakkoluuloihin liittyvistä vaikeuksista.

Myös sosiaalityöntekijän tunteet vaikuttavat hänen eettiseen päätöksentekoonsa. Brownleen ynnä muiden (2019, 635) tutkimuksessa kolmekymmentä prosenttia vastaajista ilmoitti päätöksentekoprosessista, joka perustui tunteiden vaikutuksiin. Myös Wallacen ynnä muiden (2017, 337) artikkelissa haastatteluista nousseessa esimerkkitaupauksessa sosiaalityöntekijä luotti tunteisiinsa eettisessä päätöksenteossa. Keinemans (2015, 2176, 2182–2186, 2189) toteaa artikkelissaan tunteilla olevan merkitystä moraaliseen päätöksenteolle. Sosiaalityön ammattilaisten tulisi tutkia päivittäisissä käytännöissä kokemiaan tunteita, koska ne vaikuttavat heidän moraaliseen harkintaansa, päätöksiinsä ja toimintaansa. Hänen mukaansa tunteet eivät aina ole puolueellisia ja mielivaltaisia, ja sen seurauksena niillä voi olla merkitystä moraalisen päätöksenteon kannalta. Tunteet eivät myöskään ole puhtaasti subjektiivisia vaan liittyvät todellisuuteen. Siksi ne ovat tärkeitä päätöksentekoprosesseissa, ja on oikeutettua ottaa ne mukaan moraalisiin arvioihin ja päätöksiin. Hän jatkaa edelleen, että tunteet voivat auttaa päätöksentekoprosesseissa, koska ne paljastavat välittömästi arvomme, moraaliset prioriteettimme ja soveltamiskohteen. Tunteet eivät ole vain informatiivisia ammatillisista käytännöistä, vaan paljastavat ammatillaisen henkilökohtaisen ja ammatillisen arvojärjestelmän. Tunteisiin liittyvä eettinen päätöksenteko liittyy ajatteluni mukaan suhdeperusteiseen tilanne-eettiseen ajatteluun. Tunteet syntyvät suhteessa asiakkaaseen, vaikka tilanne-eettisesti ajatellen asiakkaan kokemukset ja näkemykset eivät ole keskiössä.

Sosiaalityöntekijän elämänympäristö ja sen *kulttuuri* vaikuttavat hänen toteuttamaansa eettiseen päätöksentekoon. Assorin ja Goodmanin (2020, 168, 176–181) tutkimuksessa

havaittiin sosiaalityöntekijöiden noudattavan sekä ammattietiikkaa että paikallista moraali maailmaa. He havaitsivat myös uskonnollisten sosiaalityöntekijöiden olevan taipuvaisempia seuraamaan ammatillisia sääntöjä, ja ei-uskonnollisten sosiaalityöntekijöiden suosivan enemmän asiakkaan intressejä ja saattavan rikkoa sääntöjä. Tutkimuksessa havaittiin lisäksi itseään uskonnollisina pitävien sosiaalityöntekijöiden olevan taipuvaisempia auktoriteetin, kollektiivisen hyvän ja järjestelmän vaatimusten korostamiseen kuin ei-uskonnollisten. Uskonnollisuudella ei kuitenkaan perusteltu päätöksiä, ja se ei ollut päätösten vaikuttimena.

Uskonnollisuuden vaikutus eettiseen päätöksentekoon voidaan nähdä velvollisuusetiikan mukaan toimimisena, kun hyvää ja oikeaa etsitään sääntöjä noudattamalla. Uskonnollisuuden vaikutus näkyy myös seurausetiikan mukaisena toimintana, kun seuraus eli asiakkaan etu ohittaa odotetut tavat toimia. Kolmanneksi uskonnollisuuden vaikutuksen päätöksentekoon voi nähdä kollektiivisen hyvän etsimisen kautta oikeusperustaisena eettisenä ajatteluna, sillä ihmisoikeussopimukset ja lait etsivät yksilön hyvän rinnalla yhteistä hyvää. Kulttuurin vaikutuksen voi ajatella kuuluvan suhdeperusteisen tilanneetiikan piiriin, sillä kulttuuri syntyy ihmisten välillä sen laajassa ymmärryksessä. Sosiaalityöntekijän elinympäristö ja kulttuuri ovat hänen ammatillisen toimijuutensa osa-alueita, mutta samalla ajattelen niiden kuuluvan päätöksenteon yhteiskunnalliseen ulottuvuuteen. Sosiaalityöntekijä ei ole irrallinen ympäröivästä yhteiskunnastaan.

Päätöksentekoprosessin luonteella itsellään on vaikutusta eettiseen päätöksentekoon. Trnkan ynnä muiden (2020, 810) tutkimuksessa tuotiin esiin eettiseen päätöksenteon tehokkuuteen voivan vaikuttaa negatiivisesti keskittyminen yksinkertaistamiseen, rutiinomaisuuteen ja yhden totuuden etsimiseen. Mustajoki ja Mustajoki (2017, 12) tuovat esiin ajatuksen, että jos eettisiä kysymyksiä ei tunnisteta, niihin on mahdotonta etsiä ratkaisuja. Ajattelen tunnistamiseen liittyvän *koulutuksen* teeman, joka toimii eettisen päätöksenteon vaikuttavana tekijänä. Pughin (2017, 321) mukaan eettiseen koulutukseen sisältyy vahvuuksien, rajojen ja henkilökohtaisten mieltymysten ymmärtäminen deontologiassa, teleologiassa ja oikeudenmukaisuuden käsityksissä. Sen tutkiminen, mitkä näistä lähestymistavoista vetoavat opiskelijoihin, on ensimmäinen askel kohti itsetietoisuutta, joka on tarpeen henkilökohtaisten maailmankatsomusten vaikutusten ymmärtämiseksi ja mahdollisesti vähentämiseksi eettisessä harkinnassa. Wulfekühlerin ja

Rhodesin (2018, 337) mukaan opiskelijoiden on opittava "pohtimaan tapaa, jolla heidän arvonsa vaikuttavat heidän järkeilyihinsä, tekoihinsa ja päätöksiinsä". Kesken ynnä muut (2021, 682) toteavat myös, kuinka sosiaalityöntekijöiden tulee olla tietoisia henkilökohtaisten ja ammatillisten arvojen erojen vaikutuksista päätöksentekoprosessiin. Tästä syystä heidän tulee pystyä tunnistamaan sekä henkilökohtaiset että ammatilliset arvojärjestelmänsä.

Tutkimustulosten näkökulmasta eettiseen päätöksentekoon tulisi suhtautua rohkeasti ottaen vastaan sen monimutkaisuus yksinkertaistamisen vastakohtana. Asenteen tasolla jokaiseen päätökseen tulisi suuntautua uudella innostuksella ja vakavuudella vastakohtana rutiininomaisuudelle. Eettisten kysymysten ja arvojen tunnistaminen näyttäytyy merkityksellisenä, jonka kautta koulutuksen osuus korostuu. Päätöksenteon prosessin vaiheiden läpikäyminen kriittisen ajattelun keinoin ja reflektoiden toimivat yksinkertaistamista ja rutiininomaisuutta vastaan ja mahdollistavat tunnistamista.

7 Johtopäätökset

Olen tässä tutkielmassani luonut yleiskatsausta sosiaalityön eettisestä päätöksenteosta kirjallisuuskatsauksen keinoin ja hakenut vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen. Tutkielmassani tulee esiin tutkimusaineiston pohjalta eettisen päätöksenteon toteuttamisen käytännön tapoja ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Olen tehnyt päätelmiä niiden sijoitumisista eettisten ajattelumallien ja päätöksenteon ulottuvuuksien kontekstiin. Eettisyyttä ja päätöksentekoa olen tarkastellut tasavertaisina käsitteinä.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni oli, miten eettistä päätöksentekoa toteutetaan sosiaalityön käytännöissä. Tutkimuskysymyksen avulla oli mahdollista tarkastella tapoja ja niin sanottuja tiloja toteuttaa eettistä päätöksentekoa. Tutkimustuloksia leimaa vahva ammatillisuuden läsnäolo. Ammatillisuuteen nojaututaan ja sen suoman tilan sisällä toimitaan. Sosiaalityöntekijät tietävät eettisyyttä ohjaavat asiakirjat ja ohjeistukset. He hyödyntävät hyväksi havaittuja ohjeistuksia, mutta jättävät toimimattomat käyttämättä. Sääntöjen rikkomisen uskallus ja toimimattomien keinojen hylkääminen kertovat ammatillisesta itsenäisyydestä ja rohkeudesta itsenäiseen ajatteluun. Sosiaalityöntekijät luottavat itseensä ammattilaisina tehdessään eettisiä päätöksiä. Ammatillisuudessa on tutkimustulosten perusteella nähtävissä niin velvollisuusetiikan, oikeusperustaisen etiikan kuin seurausetiikan mukaista toimintaa.

Konsultaation merkitys eettisen päätöksenteon tapana ja tukena nousee vahvana esiin tutkimustuloksista. Erytisen merkittävältä näyttäytyi muiden sosiaalityöntekijöiden konsultoiminen. Työpaikoilla tulisikin olla avoin kysymykset salliva ilmapiiri, jossa kaikilla on mahdollisuus konsultaatioon. Uusien sosiaalityöntekijöiden kohdalla konsultaation saamiseen voisi kiinnittää huomiota erityisjärjestelyin. Konsultaatiota voi saada vain, jos sitä annetaan. Yhteisvastuullinen ja sallivan keskustelun ilmapiiri rohkaisee yhteiseen pohdintaan. Konsultaation saaminen omalta osaltaan vähentää eettisen kuormituksen syntymistä ja parantaa työhyvinvointia ja työpaikassa pysymistä. Selkeiden ja helposti käytössä olevien kanavien olemassaolo konsultaation kysymiseen muilta ammattilaisilta on myös tärkeää. Organisaation johtajuudella on merkitys kanavien ja menettelytapojen luojina ja konsultaation saamisen mahdollistajana.

Itselleni yllättävä tutkimustulos oli kansallisten eettisten ohjeistusten vaihteleva käyttö. Tutkimustuloksissa ei tullut ilmi kunkin maan kansallisten ohjeistuksien sisältöä, mutta ne perustuvat kansainvälisen sosiaalityöntekijöiden järjestön (International Federation of Social Workers) eettisiin ohjeistuksiin. Osalle sosiaalityöntekijöistä ohjeistukset olivat työtä tukeva elementti, mutta osalle niistä ei ollut apua käytännön työssä. Syytä vaihtelevalle käytölle olisi hyvä tutkia ja pohtia, miten niitä on tarkoitus käyttää.

Tutkimustuloksissa mainittiin kaksikymmentä erilaista eettisen päätöksenteon avuksi suunnattua mallia, joiden avulla harkinnan ja ajattelun prosesseja ohjataan huomioimaan merkittävät eettiseen päätöksentekoon liittyvät tekijät. Niiden noudattaminen sisältöjensä perusteella näyttösi kannustavan kokonaisvaltaiseen ja pohtivaan tilanteiden hahmottamiseen. Päätöksentekomallien käyttö oli tutkimustulosten mukaan vähäistä. Ajatuksia herättää lukuisten mallien kehittäminen, jotka kuitenkin käytännössä eivät ole suosittuja. Eettiset ohjeistukset ja päätöksentekomallit edustavat velvollisuuseettistä ajattelua, jonka haasteeksi tutkielman alussa todettiin elämän monimutkaisuuteen vastaaminen. Tämä korreloi tutkimustuloksissa havaitun eettisten ohjeistuksien vaihtelevan ja päätöksentekomallien vähäisen käytön kanssa niiden yrittäessä auttaa tehdessä päätöksiä elämän laajaa kirjoa koskevissa tilanteissa.

Toisena tutkimuskysymyksenäni oli, mitkä tekijät vaikuttavat sosiaalityöntekijän toteuttamaan eettiseen päätöksentekoon. Tutkimuskysymyksen tavoitteena oli tuoda prosessiin vaikuttavia tekijöitä näkyviin. Organisatoriset tekijät näyttäytyivät vahvana. Tiimikousten olemassaolo ja säännöllisyys, hyvä ja toimiva tarjottu tuki sekä autenttinen johtaja toimivat sosiaalityöntekijän toteuttaman eettisen päätöksenteon edistävinä tekijöinä. Hyvää eettistä päätöksentekoa mahdollistava organisaatio huomioi edelliset tekijät. Organisaatiossa esiintyvän painostuksen näkyminen tutkimustuloksissa tuntuu Suomessa tehtävän sosiaalityön kontekstissa vieraalta. Painostus tuli ilmi Etelä-Koreaan ja Turkkiin liittyvissä tutkimusartikkeleissa. En kuitenkaan hylkäisi tutkimustulosta merkityksettömänä painostuksen ollessa tekijä, joka haastaa sosiaalityöntekijän ammatillisen itsenäisyyden ja harkinnan. Painostusta saattaa ilmetä esimerkiksi sääntöjen muodossa, jotka eivät ole linjassa lainsäädännön kanssa.

Sosiaalityöntekijän henkilöön liittyvät tekijät osana eettistä päätöksentekoa näyttäytyivät tutkimusaineistossa sekä päätöksenteon toteuttamisessa että sen vaikuttimena. Aineisto ei juuri ota kantaa, onko henkilöön liittyvien tekijöiden vaikutus hyvä vai huono ennakkoluuloista mainitsemisen lisäksi, vaan toteaa pelkästään niiden vaikuttavan. Henkilöön liittyvien tekijöiden vaikutus on ymmärrettävissä negatiiviseksi velvollisuusetiikkaa ja oikeusperustaista etiikkaa korostavassa sosiaalityön kontekstissa. Ne on helppo sivuuttaa ohjaavien tekijöiden kuten lainsäädännön ja ohjeiden ensisijaisuudella. Suhdeperusteisen tilanne-etiikan kontekstiin henkilöön liittyvien tekijöiden vaikutus asettuu luontevammin. Mielenkiintoinen näkökulma nousee henkilön vaikutuksen mahdollisesta positiivisesta vaikutuksesta eettiseen päätöksentekoon.

Sosiaalityöntekijän henkilön vaikutus eettiseen päätöksentekoon voi olla päätöksentekoa edistävä tekijä hänen arvojensa ollessa lähellä sosiaalityön yleisiä arvoja. Arvojen ollessa kaukana toisistaan vaikutus voi olla päinvastainen. Ajattelen eettisen koulutuksen mahdollistavan henkilökohtaisten ja sosiaalityön yleisesti hyväksytyjen arvojen lähentymisen. Tutkimustuloksissa mainittiin tunteiden paljastavan päätöksenteon prosessissa arvomme ja keihin niitä tulee soveltaa (Keinemans 2015, 2184–2186). Tunteiden osuuden tunnustaminen osaksi harkinnan prosessia voisi olla näkyvämpi. Siten eettistä päätöksentekoa voitaisiin ymmärtää vielä laajemmin. Sosiaalityöntekijän henkilön ja tunteiden vaikutus toteutettavaan eettiseen päätöksentekoon tarjoaa myös aiheen jatkotutkimuksille.

Tutkielman pääteemoja tarkastellessa voi todeta päätöksenteon ulottuvuuksista organisatorisen ja ammatillisen ulottuvuuden sekä ammattilaisen toimijuuden olleen pääosassa. Nämä kertovat sosiaalityön eettisen päätöksenteon keskittyvän sosiaalityöntekijän ja hänen organisaationsa konteksteihin. Organisatorinen ulottuvuus näyttäytyy tutkimustuloksissa erityisesti organisaation ohjeistuksien, johtajuuden, tukimuotojen ja organisaation huomioimisen muodoissa. Eettisistä ajattelusuunnista organisatorista ulottuvuutta kuvaa velvollisuusetiikan mukainen toiminta.

Ammatillinen päätöksenteon ulottuvuus näyttäytyy erityisesti ammatillisen itsenäisyyden, ihmisoikeuksista nousevien periaatteiden ja konsultaation alateemojen kautta muodostaen eettisen päätöksenteon toteuttamisen tilaa. Eettisistä suuntauksista

oikeusperustainen etiikka sekä osaltaan velvollisuusetiikka kuvaavat ammatillisen ulottuvuuden eettistä päätöksentekoa. Ammatillaisen toimijuus puolestaan näkyy erityisesti sosiaalityöntekijän henkilöön liittyvissä alateemoissa, jotka edustavat ajatteluni mukaan suhdeperusteista tilanne-etiikkaa.

Juridinen päätöksenteon ulottuvuus näyttäytyi tutkimustuloksissa lainsäädännön huomioimisen muodossa. Se kuuluu velvollisuuseettiseen ajatteluun lainsäädännön noudattamisen näkökulmasta. Mielenkiintoista on juridisen ulottuvuuden näkyminen eettisen päätöksenteon toteuttamisen tapana tai tilana, mutta se ei tutkimustuloksissa näy päätöksentekoon vaikuttavana tekijänä. Juridinen ulottuvuus asettuu kenties vaikuttavien tekijöiden yläpuolelle niitä määrittävänä tekijänä.

Yhteiskunnallinen päätöksenteon ulottuvuus ei noussut omaksi pääteemakseen, mutta kulttuurisiin ja uskonnollisuuteen liittyvät sisällöt voi tulkita siihen kuuluviksi. Tutkimustuloksissa mainitun uskonnollisuuden tulee olla myös sosiaalityön keskustelun kenttää. Tutkimustuloksissa havaittiin esimerkiksi uskonnollisina itseään pitävien olevan taipuvaisempia kollektiivisen hyvän korostamiseen (Assor & Goodman 2020, 168). Tämän näyttäytymistä voisi jatkotutkimuksissa tarkastella sosiaalityön näkökulmasta. Myöskään poliittinen ulottuvuus ei noussut omaksi pääteemakseen, mutta lainsäädännön voi nähdä siihen kuuluvaksi. Tässä tutkielmassa lainsäädäntö kuitenkin on kiinnittynyt juridiseen päätöksenteon ulottuvuuteen. Asiakkaan toimijuuden ulottuvuus ei tullut tutkielmassa näkyväksi ollenkaan. Poliittinen ulottuvuus ohjaa sosiaalityön eettistä päätöksentekoa sen laajimmalta näkökulmalta ja asiakkaan toimijuus taas sen ruohonjuuritasolta. Asiakkaan toimijuuden näkymättömyys on huolestuttavaa asiakkaan aseman ja edun näkökulmista. Asiakas näyttäytyy eettisen päätöksenteon kohteelta eikä sen osallisena. Jatkotutkimusten aiheena voisi olla sekä poliittisen että asiakkaan toimijuuden ulottuvuuksien heikon näyttäytymisen syiden tarkastelu.

Kootusti ilmaistuna eettisten ajattelumallien osalta voi todeta tutkimustuloksissa näkyvän periaatteellisista suuntauksista etenkin velvollisuusetiikan ja oikeusperustaisen etiikan mukaisen ajattelun ja toiminnan. Tämän perusteella voidaan ajatella sääntö- ja ohjepohjaisen ajattelun vallitsevan sosiaalityön eettisessä päätöksenteossa. Tilanne-eettisistä suuntauksista hyve-etiikka ei näyttäytynyt ollenkaan tutkimuskysymysten valossa.

Se mainittiin ainoastaan kolmen päätöksentekomallin yhteydessä. Hyve-eettinen ajattelu on saattanut toimia päätöksenteon vaikuttimena, mutta tutkimusartikkeleissa sitä ei ollut sanoitettu. Hoivan etiikka suhdeperusteisena tilanne-etiikkana esiintyi kulttuurin vaikutuksen tunnistamisena sekä moraalisuuden ilmenemisenä asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välisen suhteen seurauksena. Se on tulkittavissa osaksi oikeusperustaista eettistä ajattelua lainsäädännön ihmisoikeuksiin perustuvan lähtökohtansa takia, ja siltä osin liitettävissä myös tutkielmassa mainittuihin oikeusperustaisen etiikan mukaisiin tutkimustuloksiin.

Tutkielmani sisältö kiinnittyy yksilöetiikkaan sosiaalityöntekijän henkilön kautta ja sosiaalietiikan laajaan käsitykseen sen periaatteiden tutkimisen kautta. Olen tutkimustuloksien kautta tuonut esiin periaatteita, joiden kautta sosiaalityön eettistä päätöksentekoa toteutetaan. Tutkielma on kohdentunut ymmärtämään sosiaalityön yhteiskunnallisen instituution päätöksentekoa. Urpo Harvan (1964) sosiaalietiikan määrittelyyn tutkielmani linkittyy tavoissa pohtia yhteiskunnan eli tässä tapauksessa yhteiskunnallisen sosiaalityön päätöksenteon moraalista oikeaa. Tutkielma ei ota kantaa, mikä on oikeanlaista eettistä päätöksentekoa. Tutkielma on tuonut tutkimusaineistosta nähtäväksi sen oikean, jolla sosiaalityöntekijät toteuttavat käytännössä eettistä päätöksentekoaan. Päätöksenteossa on tutkimustulosten mukaan näkynyt sosiaalietiikkaan liitettävät oikeudenmukaisuuden, yksilönvapauden ja tasa-arvon huomiot. Solidaarisuuden ja yhteisen hyödyn näkökulmat jäivät tutkimustuloksissa ohuiksi tai näkymättömiksi.

Suomalaisen sosiaalityön kontekstista katsottuna tutkimustuloksissa ei tule ilmi julkinen valta eettiseen päätöksentekoon vaikuttavana tekijänä. Ajattelen syyn mahdollisesti liittyvän eri maiden tapoihin järjestää sosiaalityötä. Suomessa sosiaalityöntekijät työskentelevät useimmiten viranhaltijoina organisaatioissa kuten hyvinvointialueilla. Lainsäädännön noudattamisen ja organisatoristen tekijöiden liittyessä tutkimustuloksissa ilmeviin eettisiin suuntauksiin voidaan päätellä Suomessa sosiaalityöntekijöiden toteuttaman eettisen päätöksenteon suuntautuvan velvollisuuseettiseen ja oikeusperustaisen etiikan mukaiseen toimintaan.

Tulkintani mukaan sosiaalityön eettinen päätöksenteko on ammatillista, pääosin velvollisuus- ja oikeusperustaisen etiikan mukaista toimintaa, johon vaikuttavat

organisatoriset, ammatilliset ja sosiaalityöntekijän henkilöön liittyvät tekijät. Tutkielmani tavoitteeseen liittyen totean tutkimustulosten paljastavan eettisyyden linkittyvän päätöksenteossa pääosin organisatorisiin ja ammatillisiin tekijöihin ja jonkin verran kulttuurisiin tekijöihin. Yhteinen pohdinta eettisyydestä on merkityksellistä ja tukee sosiaalityöntekijän itsenäistä eettistä päätöksentekoa niin yksilönä kuin organisaatioiden työntekijänä. Päätöksenteon kontekstissa sosiaalityöntekijöiden eettisyyden tilan voi sanoa olevan sekä yhteisen että yksityisen, ja jota leimaa käytännön tilanteiden, toteuttamisen tapojen ja vaikuttavien tekijöiden moninaisuus.

Lähteet

- Alasuutari, Pertti (2011) Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino. e-kirja.
- Aluehallintovirasto (2025) Pohteen sosiaalihuollon päätöksenteossa puutteita. Tiedote 3.4.2025. <https://avi.fi/tiedote/-/tiedote/71043012>. Viitattu 16.4.2025.
- Araneva, Mirjam (2022) Lapsen suojelu – toteuttaminen ja päätöksenteko. Käsikirja lapsen asioista päättävälle. 2. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.
- Attrash-Najjar, Afnan & Strier, Roni (2020) Moral Distress and Privatisation: Lost in Neoliberal Transition. *Ethics and Social Welfare*, 14(1), 21–38. <https://doi.org/10.1080/17496535.2020.1720107>
- Banks, Sarah (2003) From oaths to rulebooks: A critical examination of codes of ethics for the social professions. *European journal of social work*, 6(2), 133-144. <https://doi.org/10.1080/1369145032000144403>
- Banks, Sarah (2016) Everyday Ethics in Professional Life: Social Work as Ethics Work. *Ethics and Social Welfare* 10 (1), 35-52. DOI: 10.1080/17496535.2015.1126623
- Banks, Sarah & Williams, Robin (2005) Accounting for Ethical Difficulties in Social Welfare Work: Issues, Problems and Dilemmas. *The British Journal of Social Work* 35 (7), 1005–1022. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch199>
- Blomberg, Helena & Kallio, Johanna & Kroll, Kristian (2014) Regulaatiivista vai liberaatiivista? Kuntien sosiaalityöntekijöiden harkintavaltaan liittyvät asenteet Suomessa ja Ruotsissa. Teoksessa Laura Kallioma-Puha, Toomas Kotkas & Marketta Rajavaara (toim.) Harkittua?: avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 182–203. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/9ec6ad8a-e981-40aa-9da2-3aae405b493f/content>
- Cambridge Dictionary (2025) English Thesaurus. Cambridge University Press & Assessment. <https://dictionary.cambridge.org/thesaurus/>. Viitattu 11.1.2025.
- Deschenes, Sadie & Konyk, Diane (2020) Situating moral distress within relational ethics. *Nursing Ethics* 27 (3), 767–777.
- DeTienne, Kristen Bell & Agle, Bradley R. & Phillips, James C. & Ingerson, Marc-Charles (2012) The Impact of Moral Stress Compared to Other Stressors on Employee Fatigue, Job Satisfaction, and Turnover: An Empirical Investigation. *Journal of Business Ethics* 110(3), 377–391. <https://doi.org/10.1007/s10551-011-1197-y>
- Euroopan ihmisoikeussopimus (63/1999) https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063/19990063_2. Viitattu 19.11.2024.
- Evans, Tony (2018) Orientations of professional discretion in the welfare service state. *Social work & society*, 16(2), 1. <https://ejournals.bib.uni-wuppertal.de/index.php/sws/article/view/564/1136>
- Evans, Tony & Hardy, Mark (2017) The ethics of practical reasoning-exploring the terrain. *European journal of social work*, 20(6), 947-957. <https://doi.org/10.1080/13691457.2016.1278524>
- Fan, Di & Breslin, Dermot & Callahan, Jamie L. & Iszatt-White, Marian (2022) Advancing literature review methodology through rigour, generativity, scope and transparency. *International journal of management reviews*, 24(2), 171-180. <https://doi.org/10.1111/ijmr.12291>
- Fenton, Jane (2015) An Analysis of ‘Ethical Stress’ in Criminal Justice Social Work in Scotland: The Place of Values. *British Journal of Social Work* 45(5), 1415–1432. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcu032>

- Finto. Suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu. <https://finto.fi/yso/fi/>. Viitattu 11.1.2025.
- Forsberg, Hannele (2011) Kiistanalainen perhe ja moraalinen järkeily sosiaalityössä. *Janus: sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 19(3), 269–274. <https://journal.fi/janus/article/view/50622/15350?acceptCookies=1>
- Gambrill, Eileen D. (2012) *Critical thinking in clinical practice: Improving the quality of judgments and decisions*. 3.painos. Wiley. E-kirja.
- Grant, Maria J. & Booth, Andrew (2009) Typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Information and Libraries Journal* 26 (2), 91-108. Doi: 10.1111/j.1471-1842.2009.00848.x
- Hallintolaki (6.6.2003/434) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434#O1L2>
- Harisalo, Risto (2021) *Organisaatioteoriat*. 2.uudistettu ja täydennetty laitos. Tietosanomaa. E-kirja.
- Harrikari, Timo (2021) *Tutkimusstrategia*. Lapin yliopisto. [luentotalenne]
- Hämäläinen, Juha (1993) *Sosiaalietiikka oppi- ja tutkimusalana*. Teoksessa Hämäläinen, Juha & Niemelä, Pauli. *Sosiaalialan etiikka*. Juva: WSOY, 37–118.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023 (2023) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. Viitattu 16.3.2025.
- International Federation of Social Workers, IFSW; (2018) *Global Social Work Statement of Ethical Principles*. <https://www.ifsw.org/global-social-work-statement-of-ethical-principles/>. Viitattu 11.10.2024
- Jaskela, Shannon & Guichon, Juliet & Page, Stacey A & Mitchell, Ian (2018) Social workers' experience of moral distress. *Canadian Social Work Reviews* 35 (1), 91–108. <https://doi.org/10.7202/1051104ar>
- Jokela, Kaija (2025) Sähköpostiviesti 21.1.2025.
- Juhila, Kirsi (2006) *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Vastapaino. E-kirja.
- Juujärvi, Soile & Kallunki, Elina & Luostari, Heidi (2020) Ethical Decision-Making of Social Welfare Workers in the Transition of Services: The Ethics of Care and Justice Perspectives. *Ethics and Social Welfare*, 14(1), 65–83. <https://doi.org.ezproxy.ulapland.fi/10.1080/17496535.2019.1710546>
- Juuti, Pauli & Puusa, Anu (2020) Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus, 9–19. e-kirja.
- Kalliomaa-Puha, Laura & Kotkas, Toomas & Rajavaara, Marketta (2014) Harkitusti sosiaaliturvaa. Harkintavalta tutkimuskohteena. Teoksessa Laura Kalliomaa-Puha, Toomas Kotkas & Marketta Rajavaara (toim.) *Harkittua?: avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 8–19. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/9ec6ad8a-e981-40aa-9da2-3aae405b493f/content>
- Kansalaisyhteisö- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (Sops 8/1976) <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760008>. Viitattu 19.11.2024.
- Kekäle, Jouni & Puusa, Anu (2020) Tiedesodat. Realistinen ja konstruktionistinen maailmakäsitys. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus, 39–54. E-kirja.

- Kivistö, Mari & Hokkanen, Liisa (2023) Vammaissosiaalityön harkitseva toimijuus-Meta-synteesi harkinnan rakentumisesta. *Janus* 31 (4) 2023, 337–355. <https://doi.org/10.30668/janus.126100>
- Kivistö, Mari & Lindh, Jari (2024) Relational discretion in social work with persons with disabilities. Intersecting relations between legal, professional and organizational discourses. *Nordic social work research*, 1-14. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2023.2300039>
- Kotkas, Toomas (2014) Viranomaisharkinnan oikeudelliset rajat. Teoksessa Laura Kallio-omaa-Puha, Toomas Kotkas & Marketta Rajavaara (toim.) *Harkittua?: avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 40–61. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/9ec6ad8a-e981-40aa-9da2-3aae405b493f/content>
- Kulla, Heikki & Salminen, Janne (2024) *Hallintomenettelyn perusteet*. 12. uudistettu painos. *Juridica kirjasarjan 1. teos*. Alma Talent. E-kirja.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- Lammintakanen, Johanna & Rissanen, Sari (2012) *Politiikka ja strategia sosiaali- ja terveysjohtamisessa*. Teoksessa Sari Rissanen & Johanna Lammintakanen (toim.) *Sosiaali- ja terveysjohtaminen*. Helsinki: SanomaPro. E-kirja.
- Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Malisková, Zuzana (2013) Identifying the differences in ethical decision-making of social workers with respect to selected socio-demographic factors. *Revista De Asistentă Socială*, (3), 13–20. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/identifying-differences-ethical-decision-making/docview/1440066287/se-2>
- Martin, Marjatta & Romakkaniemi, Marjo (2021) Jaettu toimijuus vammaispalvelujen sosiaalityössä. Teoksessa Antti Teittinen & Mari Kivistö & Merja Tarvainen & Sanna Hautala (2021) (toim.) *Vammaiset ihmiset kansalaisina*. Vastapaino. Tampere. E-kirja.
- McBeath, Graham & Webb, Stephen A. (2002) Virtue Ethics and Social Work: Being Lucky, Realistic, and not Doing ones Duty. *British Journal of Social Work* 32, 1015-1036.
- Molander, Anders & Grimen, Harald & Eriksen, Erik Oddvar (2012) Professional Discretion and Accountability in the Welfare State. *Journal of applied philosophy*, 29(3), 214-230. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5930.2012.00564.x>
- Moth, Rich & Schilling, Sigrid & Neuhaus, Lucas & Lavalette, Michael & Mürner, Beat (2024) Contesting Neoliberal Reform of Statutory Social Work in Switzerland and England: Discretionary Spaces, Collective Resistance and Ethico-Political Professionalism. *The British journal of social work* 00, 1-19. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcae122>
- Mänttari-van der Kuip, Maija (2015) Work-related well-being among Finnish frontline social workers in an age of austerity. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 524. Jyväskylä: University of Jyväskylä. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6191-6>
- Niemelä, Pauli (2011) *Sosiaalityö hyvinvointietiikan toteuttajana*. Teoksessa Marja Väänänen-Fomin & Aini Pehkonen (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 13–43.
- Niemi, Petteri & Niemi, Riikka (2023) Sosiaalihuollon priorisoinnin mallit ja etiikka asiakastyön arjessa. *Tutkiva sosiaalityö*, 85–96. https://www.talentia.fi/wpcontent/uploads/2023/08/tutkiva_sosiaalityo_2023.pdf

- Närhi, Kati & Kokkonen, Tuomo & Matthies, Aila-Leena (2014) Asiakkaiden osallisuus ja työntekijöiden harkintavalta palvelujärjestelmässä. *Janus* 22 (3), 227–244. <https://journal.fi/janus/article/view/51212/15670?acceptCookies=1>
- O’Sullivan, Terence (2011) *Decision Making in Social Work*. Bloomsbury Publishing Plc. E-kirja.
- Pasini, Annalisa (2016) How to make good choices? Ethical perspectives guiding social workers moral reasoning. *Social work education*, 35(4), 377–386. <https://doi.org/10.1080/02615479.2015.1081679>
- Perustuslaki (11.6.1999/731) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P21>
- Raatikainen, Panu (2004) *Ihmistieteet ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rajavaara, Marketta (2014) Ammattilaisten harkintavalta sosiaaliturvan edellytyksenä ja riskinä. Teoksessa Laura Kalliionmaa-Puha, Toomas Kotkas & Marketta Rajavaara (toim.) *Harkittua?: avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 136–155. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/9ec6ad8a-e981-40aa-9da2-3aae405b493f/content>
- Raunio, Kyösti (2009) *Olellainen sosiaalityössä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Raunio, Kyösti (2011) Sosiaalityön etiikka näyttöön perustuvan käytännön haasteena. Teoksessa Marja Väänänen-Fomin & Aini Pehkonen (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 117–138.
- Robinson, Fiona (2011) *The ethics of care: A feminist approach to human security*. Philadelphia: Temple University Press.
- Romakkaniemi, Marjo & Martin, Marjatta & Lappalainen, Tiina (2019) Vammaissosiaalityön asiantuntijuus harkintavallan perustana. Teoksessa Anneli Pohjola & Tarja Kempainen & Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) *Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö*. Vastapaino. Tampere, 102–118. E-kirja.
- Roubanis, Jody L. (2019) Ethical Decision-Making Model. *Journal of family and consumer sciences*, 111(2), 43–48. <https://doi.org/10.14307/JFCS111.2.43>
- Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4. Vaasa. https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Salminen, Ari (2023) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja joihinkin hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston raportteja 40. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-395-081-8>
- Sinkkonen, Merja & Kauppila, Tarja & Laulainen, Sanna (2011) Hyvä, paha johtaja – Sosiaalityön eettinen johtaminen. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 93–114.
- Sipilä, Anita (2011) Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet: tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. *Dissertations in Social Sciences and Business Studies* No 28. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-0537-6>
- Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024 (2024) Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:13. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165650/STM_2024_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 2.2.2025.
- Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

- Sosiaalityön tulevaisuus. Sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä (2019) Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161660/Rap_47_2019_Sosiaalityon%20tulevaisuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y . Viitattu 11.11.2024.
- Suomen kielen perussanakirja. Ensimmäinen osa A-K. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55 (1990) Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Talentia. <https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/ammattietiikka/ammattieettinen-lautakunta/>. Viitattu 16.12.2024.
- Talentia (2022) Sosiaalialan arvot. Teoksessa Alpo Heikkinen (toim.) Arki, arvot ja etiikka: Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry., 10–23. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a> . Viitattu 20.10.2024.
- Talentia (2024) Talentian ammattieettinen lautakunta kritisoi asiakasohjausryhmien näkymätöntä päätöksentekoa. <https://www.talentia.fi/uutiset/talentian-ammattieettinen-lautakunta-kritisoi-asiakasohjausryhmien-nakymatonta-paatoksente-koa/>. Viitattu 23.11.2024
- Talentia-työolobarometri (2024) Helsinki: Verian. https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2024/03/talentia_tyoolobarometri_2024_yhteenveto.pdf . Viitattu 16.12.2024.
- Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 6/1976) <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760006>. Viitattu 19.11.2024.
- Tarvainen, Merja (2024) Vammaissosiaalityön harkinta asiakkaiden kokemana tarinallisesta näkökulmasta. *Janus* 32(1), 73–88. <https://doi.org/10.30668/janus.125824>
- Taylor, Ian & Kelly, Josie (2006) Professionals, discretion and public sector reform in the UK: revisiting Lipsky. *International Journal of Public Sector Management* 19 (7), 629–642.
- Trnka, Radek & Kuška, Martin & Tavel, Peter & Kuběna, Aleš A. (2020) Social work leaders' authenticity positively influences their dispositions toward ethical decision-making. *European Journal of Social Work*, 23(5), 809–825. DOI: 10.1080/13691457.2019.1608513
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. 1. painos 2002. Helsinki: Tammi. E-kirja.
- Tuori, Kaarlo & Kotkas, Toomas (2023). Sosiaalioikeus. 6.uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent. E-kirja.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- United Nations. Universal Declaration of Human Rights. <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>. Viitattu 22.10.2024.
- Uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja (80/2002) <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2002/20020080>. Viitattu 19.11.2024.
- Valtion virkamieslaki (19.8.1994/750) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940750>
- Vammaispalvelulaki (14.4.2023/675) <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230675>
- Vilka, Hanna (2023) Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Art House.

- Virkamieseettinen toimintaohje. Yleisesitys valtionhallinnonvirkamieseetiikkaa koskevista säädöksistä, ohjeista ja käytännöistä (2021) Helsinki: Valtiovarainministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163089/Virkamieseettinen%20toimintaohje.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Virtanen, Petri & Stenvall, Jari & Rannisto, Pasi-Heikki (2015) Julkiseen politiikkaan liittyvä oppiminen ja tietoon perustuva päätöksenteko. Teoksessa Petri Virtanen, Jari Stenvall & Pasi-Heikki Rannisto (toim.) Tiedolla johtaminen hallinnossa. Teoriaa ja käytäntöjä. Tampere: Tampere University Press.
- Vähäkangas, Krista (2025) Sähköpostiviesti 21.1.2025 ja 18.2.2025.
- Wallander, Lisa & Molander, Anders (2014) Disentangling Professional Discretion: A Conceptual and Methodological Approach. *Professions and professionalism*, 4(3), 1. <https://doi.org/10.7577/pp.808>
- Weinberg, Merlinda (2009) Moral Distress: A Missing but Relevant Concept for Ethics in Social Work. *Canadian Social Work Review/Revue Canadienne de Service Social* 26(2), 139–151.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991) https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2
- Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016) https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2
- Ylinen, Tyyne & Ruokolainen, Mervi (2019) Hyveiden jäljessä sosiaalityössä. Teoksessa Anneli Pohjola & Tarja Kemppainen & Asta Niskala & Nina Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 85–102.

Liite 1: Aineisto

Aineisto	Artikkeli	Hakupäivä	Hakulauseke	Tietokanta	Kuvaus
A1	Assor, Yael & Goodman, Yehuda C. (2020) Beyond Ethics: Professionalism and Social Belonging in Social Workers' Moral Deliberations. <i>Ethnos</i> 85 (1), 168-187. DOI:10.1080/00141844.2019.1575889	6.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social Work"	LUC-Finna	Artikkeli käsittelee israelilaisjuutalaisten sosiaalityöntekijöiden kohtaamia eettisiä dilemmoja ja niiden ratkaisua ammattietiikan ja paikallisen moraalisen maailman suhteessa. Tutkimus toteutettiin 20 sosiaalityöntekijän haastattelututkimuksena. Tutkimuskysymyksenä oli, kuinka sosiaalityöntekijät toimivat monimutkaisessa toimintaympäristössä. Tuloksissa näkyi uskonnollisten sosiaalityöntekijöiden sääntöjen mukainen toiminta ja ei-uskonnollisten sosiaalityöntekijöiden asiakkaan edun korostaminen. Päätöksenteon perusteena noudatettiin ammattietiikkaa, mutta henkilökohtainen päätely näkyi niiden tulokinnassa.
A2	Pugh, Greg L. (2017) A Model of Comparative Ethics Education for Social Workers. <i>Journal of Social Work Education</i> 53 (2), 312-326. DOI:10.1080/10437797.2016.1243497	6.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social Work"	LUC-Finna	Artikkeli esittelee eettisen ajattelun malleja ja niiden kritiikkiä sekä uuden eettisen päättelymallin sosiaalityön koulutukseen lääketieteellisten mallien pohjalta. Artikkelin huomauttaa sosiaalityölle luotujen eettisten ohjeiden olevan vaikeita noudattaa käytännössä. Kirjoittaja on yhdysvaltalainen professori Portland State-yliopistosta.
A3	Brownlee, Keith & LeBlanc, Heather & Halverson, Glenn & Piché, Tammy & Brazeau, James (2019) Exploring Self-reflection in Dual Relationship Decision-making. <i>Journal of social work: JSW</i> , 19(5), 629-641. https://doi.org/10.1177/1468017318766423	6.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social Work"	LUC-Finna	Artikkeli käsittelee sosiaalityöntekijän kaksoisroolia maaseutupaikkakunnilla päätöksenteon kontekstissa. Vaarana voi olla intressien konfliktit ja rajojen ylittäminen. Tutkimus on kanadalainen laadullinen 44 sosiaalityöntekijän haastattelututkimus. Tutkimuskysymyksenä oli, kuinka sosiaalityöntekijät vähentävät mahdollista puolueellisuuttaan päätöksenteossaan toimiessaan kaksoisroolissa. Tuloksina havaittiin intuitiivisen päätöksenteon olevan yleisempää kuin systemaattisten mallien käyttäminen.
A4	Dennis, Mary Kate & Washington, Karla T. & Koenig, Terry L. (2014) Ethical Dilemmas Faced by Hospice Social Workers. <i>Social Work in Health Care</i> 53 (10), 950-968. DOI:10.1080/00981389.2014.950402	6.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social Work"	LUC-Finna	Artikkeli käsittelee eettistä päätöksentekoa ja eettisiä dilemmoja saattokodeissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Tutkimus on 14 sosiaalityöntekijän kuvaileva, puolistrukturoitu haastattelututkimus Yhdysvalloista. Tutkimuskysymyksiä olivat, mitkä ovat sosiaalityöntekijöiden kohtaamien eettisten dilemموjen syyt, ja miten he ne ratkaisivat. Tuloksissa korostui konsultaation merkitys. Päätöksentekoprosessi jatkui päätösten toimeenpanona.
A5	Wallace, Cara L. & Thielman, Kara J. & Cimino, Andrea N. & Adams Rueda, Heidi L. (2017) Ethics at the End of Life: A Teaching Tool. <i>Journal of Social Work Education</i> 53 (2), 327-338. DOI: 10.1080/10437797.2016.1243499	6.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social Work"	LUC-Finna	Artikkeli on pedagoginen, ja johdattelee eettiseen päätöksentekoon surun ja kuoleman kontekstissa kolmen eri tapauksen kautta. Viitekehysnä toimii Mattisonin eettisen päätöksenteon malli. Artikkelissa tuodaan esiin eettisen päätöksenteon haasteita ja Mattisonin mallia. Artikkelin kirjoittajat ovat apulaisprofessoreita, opiskelija ja tutkija eri yliopistoista Yhdysvalloista.
A6	Fronek, Patricia & Briggs, Lynne & Kim, Myung & Han, Hye Bin & Val, Quinn & Kim, Sungmin & McAuliffe, Donna (2017) Moral Distress as Experienced by Hospital Social Workers in South Korea and Australia. <i>Social Work in Health Care</i> 56 (8), 667-685. DOI:10.1080/00981389.2017.1347596	6.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social Work"	LUC-Finna	Artikkeli tutkii eettisiä ongelmia ja päätöksentekoa sairaalassa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden kokemina Australiassa ja Etelä-Koreassa. Tutkimus on laadullinen fokusryhmähaastattelututkimus, johon osallistui 23 sosiaalityöntekijää. Kahdelle ryhmälle esitettiin yhdeksän avointa kysymystä liittyen tutkimustehtävään, joka oli identifioida eettiset ongelmat sekä ymmärtää eettiseen sosiaalityöhön ja päätöksentekoon vaikuttavat tekijät. Päätöksentekoa koskevilla tuloksilla eettisten ohjeiden seuraaminen ja konsultaatio nousivat esiin.
A7	Gómez-García, Rogelio & Marquina-Márquez, Alfonso & Bayón-Calvo, Siro & Lucas-García, Jezabel (2023) How Social Workers Face Ethical Dilemmas? Strategies of Resolution and Associated Variables. <i>European Journal of Social Work</i> 26 (4), 663-677. DOI:10.1080/13691457.2022.2092722	6.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social Work"	LUC-Finna	Artikkeli käsittelee sosiaalityöntekijöiden strategioita käsitellä eettisiä dilemmoja ja tuo esiin henkilökohtaisia ja organisatorisia tekijöitä. Tutkimus toteutettiin online-kyselynä 1069 espanjalaiselle sosiaalityöntekijälle. Tutkimuskysymyksiä olivat, mitä profiileja voidaan identifioida sosiaalityöntekijän eettisten dilemموjen ratkaisujen pohjalta sekä, mitä muuttujia voidaan assosoida kuhunkin tyypologiaan. Tuloksissa tuli esiin kolme ryhmää, jotka käsittelevät dilemmoja eri lailla: auktoriteettia seuraavat, intuitiivista seuraavat, resursseja hyödyntävät.
A8	Wulfekühler, Heidrun & L. Rhodes, Margaret (2018) Meticulous Thoughtfulness: Cultivating Practical Wisdom in Social Work. <i>Ethics and Social Welfare</i> 12 (4), 330-347. DOI: 10.1080/17496535.2017.1384848	6.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social work", social	LUC-Finna	Artikkeli on pedagoginen. Se käsittelee huolellista ajattelua käytännön viisauden hyveen luojana sosiaalityössä. Artikkelin kannustaa reflektioon ja hidastamiseen päätöksenteon prosessissa, ja kuvaa ohjeita päätöksenteon kysymyksenasetteluun aristoteeliselta taustalta. Ohjeita voi käyttää päätöksenteon mallina. Kirjoittajat ovat Saksasta ja Yhdysvalloista.

			work-decision making		
A9	Kesen, Nur Feyzal & Başer, Doğa & Daşbaşı, Serap & Dziegielewska, Sophia F. (2021) Ethical Difficulties among Turkish Social Workers. <i>Journal of Social Service Research</i> 47 (5), 681-693. DOI: 10.1080/01488376.2021.1889736	6.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social work", social work-decision making	LUC-Finna	Artikkeli käsittelee turkkilaisten sosiaalityöntekijöiden kokemia eettisiä ongelmia työpaikallaan. Kyseessä oli strukturoitu haastattelututkimus, johon osallistui 227 sosiaalityöntekijää. Tutkimuskysymykset olivat, mitkä ovat yleisiä sosiaalityöntekijän kohtamia ongelmia tehdessään eettisiä päätöksiä sekä, kuinka eettiset huolenaiheet huomioidaan tehdessä eettisiä päätöksiä. Tuloksina löydettiin yhdeksän teemaa, jotka edellyttävät ongelmanratkaisua sosiaalityöntekijän osalta. Tuloksissa näkyi konsultaation merkitys päätöksenteossa.
A10	Castro-Atwater, Sheri A. & Huynh Hohnbaum, Anh-Luu (2015) A Conceptual Framework of "Top 5" Ethical Lessons for the Helping Professions. <i>Education</i> , 135(3), 271–278.	7.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social Work"	Ebsco	Artikkeli on pedagoginen. Kirjoittajat ovat California State-yliopistosta. Artikkelissa esitetään viisi eettistä oppia eettisen toiminnan malliksi muun muassa sosiaalityöhön. Artikkelissa esitetään yksityiskohtaisemmin COVER-mallin eettiseen päätöksentekoon.
A11	Keinemans, Sabrina (2015) Be Sensible: Emotions in Social Work Ethics and Education. <i>British Journal of Social Work</i> , 45(7), 2176–2191. https://doi.org.ezproxy.ulapland.fi/10.1093/bjsw/bcu057	7.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social Work"	Ebsco	Artikkeli käsittelee tunteiden vaikutusta moraalisisessa päätöksenteossa. Aluksi tarkastellaan moraalisen päätöksenteon tutkimuksia. Artikkelissa tuodaan esiin, että tunteet ovat relevantteja ja hyödyllisiä moraalisisessa päätöksenteossa. Kirjoittaja on tohtori Utrechtista Alankomaista (Utrecht University of Applied Sciences).
A12	Chatzifotiou, Sevaste & Papouli, Eleni (2022) Social Workers Dealing with Ethical Dilemmas in the Course of Their Professional Work: The Greek Experience. <i>The British Journal of Social Work</i> 52 (8), 4795–4814. https://doi.org.ezproxy.ulapland.fi/10.1093/bjsw/bcac084	7.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social Work"	Scopus	Artikkeli käsittelee kreikkalaisten sosiaalityöntekijöiden kokemia eettisiä dilemmoja ja niiden ratkaisua. Tutkimus on kyselytutkimus, johon vastasi 835 sosiaalityöntekijää. Tutkimustehtävänä oli saada käsitys eettisesti haastavista tilanteista, joita sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään, ja miten he käsittelevät niitä sekä tuottaa todellisuuteen perustuvia esimerkkejä eettisistä dilemmoista opetuskäyttöön. Tuloksissa näkyy useampien tahojen tuen merkitys eettisessä päätöksenteossa.
A13	Úriz, María-Jesús & Idareta, Francisco & Viscarret, Juan-Jesús & Ballester, Alberto (2017) Methodologies for Ethical Decision Making in Social Work. <i>Ljetopis Socijalnog Rada</i> 24(1), 33-54. DOI: 10.3935/ljsr.v24i1.124	7.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social Work"	Scopus	Artikkelissa analysoidaan sosiaalityössä käytettäviä eettisen päätöksenteon menetelmiä. Artikkelissa esitetään Diago Garcian, Frank. M Loewenbergin ja Ralph Dolgoffin, Frederic Reamerin, Elaine Congressin, Charles.S Levyn, Patricia Kenyonin, Lesley Chenowethin ja Donna McAuliffen mallit. Artikkelissa toteaa parhaimman työkalun olevan eettisen reflektoinnin ja moraalisen luonteen kehittämisen. Kirjoittajat ovat Navarren yliopistosta Espanjasta.
A14	Trnka, Radek & Kuška, Martin & Tavel, Peter & Kuběna, Aleš A. (2020) Social work leaders' authenticity positively influences their dispositions toward ethical decision-making. <i>European journal of social work</i> 23(5), 809-825. https://doi.org/10.1080/13691457.2019.1608513	6.12.2024	"Ethical decision-making" AND "Social work", social work-decision making	LUC-Finna	Artikkeli käsittelee sosiaalityön johtajien eettistä päätöksentekoa henkilökohtaisten ominaisuuksien näkökulmasta. Tutkimus oli kyselytutkimus, johon osallistui 238 tsekkiläistä sosiaalityön johtajaa. Tutkimustehtävänä oli tutkia autenttisuuden ja moniulotteisen eettisen päätöksenteon mallin käytön suhdetta. Johtajien autenttisuus korreloi positiivisesti eettiseen päätöksentekoon.
A15	Mustajoki, Henriikka & Mustajoki, Arto (2017) Ethics by Guided Dialogue. Teoksessa Henriikka Mustajoki & Arto Mustajoki (2017) A New Approach to Research Ethics. Using Guided Dialogue to Strengthen Research Communities. Routledge, 7-31. https://doi.org/10.4324/9781315545318	11/2024		LUC-Finna	Kirjan artikkeli esittelee ohjatun dialogin mallin eettiseen päätöksentekoon. Konteksti on tutkimusetiikka. Artikkelissa keskityy eettisten kysymysten tunnistamiseen ja eettisen päätöksen tekemisen vaiheisiin. Päätösten tekemisen vaiheessa tarkastellaan eri etiikan teorioiden näkökulmia.

Liite 2: Teemoittelu

Eettisyyden teemoittelu tutkimusaineiston pohjalta

Ote	Alateema	Pääteema
Sosiaalityöntekijät luottivat yhteisiin ammatillisiin periaatteisiin päätöksensä oikeuttamiseksi. A1 168 Uskonnolliset sosiaalityöntekijät seurasivat ammatillisia sääntöjä. A1 168 Suurin osa vastaajista myönsi, että sääntöjen noudattaminen voisi auttaa suoraviivaisessa eettisessä päätöksenteossa. A9 688	Ammatilliset säännöt ja periaatteet	Velvollisuusetiikka
Tästä syystä sosiaalityöntekijät turvautuvat usein erilaisiin tietolähteisiin saadakseen referenssejä eettisten päätöksensä optimoimiseksi ja vahvistamiseksi. A7 664	Tietolähteet	Velvollisuusetiikka
Kun kysyttiin, kuinka he ratkaisivat ongelman, jotkut vastaajista sanoivat, että "noudattavat vain viraston politiikkaa". A9 685 50,34 prosenttia osallistujista ilmoitti konsultoivansa organisaationsa sisäisiä sääntöjä ja ohjeistuksia. A12 4805	Organisaation ohjeistukset	Velvollisuusetiikka
Malleja ei ole käytetty. A2 312 Harvat osallistujat (noin 20 %) kuvailivat käyttävänsä muodollisia päätöksentekomalleja tai -puitteita. A3 634 Formalisoidut, kodifioidut, vaihteelliset eettiset päätöksentekomallit ohjasivat harvoin heidän toimintaansa näissä tilanteissa. A3 638 Yli kolme neljäsosaa osallistujista ilmoitti, että he eivät käytä työssään mitään eettistä mallia päätöksenteossaan. A12 4804 Mukana olleet eettisen päätöksentekomallit saivat seuraavat prosenttiosuudet: Reamerin malli (25,68 prosenttia), McAuliffen ja Chenowethin nimeämä laaja eettisen päätöksenteon malli (25,68 prosenttia), Dolgoff ynnä muiden eettisen arvioinnin malli (22,97 prosenttia) ja Congressin eettisen päätöksenteon malli (6,76 prosenttia). A12 4804 Vaikka osallistujat olivat selvästi tietoisia ammatillisista ohjeistuksista ja tunnustivat jonkinlaisen itsereflektion merkityksen päätöksenteossa, kukaan osallistujista ei viitannut systemaattiseen viitekehukseen päätösten tekemisessä. A3 636 Kukaan ei tunnistanut muodollista, jäsenneltyä lähestymistapaa. A3 637	Päätöksentekomallit	Velvollisuusetiikka
30,14 prosenttia sanoi tarkastelevansa lainsäädäntöä ja lakipolitiikkaa ja hakevansa lakiapua. A12 4805 Tämän tutkimuksen tulosten perusteella päätösten teko pelkästään täyttämällä lain kirjaimet aiheuttavat tuhoisia seurauksia perheille, jos niitä ei sovitella. A9 691	Lainsäädäntö	Velvollisuusetiikka Oikeusperustainen etiikka
Jotkut sosiaalityöntekijät eivät käytä eettisiä ohjeistuksia työssään. A2 312 NASW:n eettiset ohjeistukset ovat myös resurssi sosiaalityöntekijöille eettisen pulman ratkaisussa. Ohjeistuksia voidaan käyttää ohjaamaan pohdintaa ja informoimaan päätöksentekoa. A2 316 Korealaiset sosiaalityöntekijät ilmoittivat käyttäneensä eettistä ohjeistustaan ja eettistä päätöksentekoa tukemaan päätöksiään. A6 674 Sosiaalityöntekijät viittasivat säännöllisesti ammattieettiseen ohjeistukseensa. A6 679 He viittasivat harvoin suoraan ammattieettiseen ohjeistukseensa. A6 679 Useimmat tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät ilmoittivat käyttävänsä ammattieettisiä ohjeistuksia. A6 679 He viittasivat myös ohjeistukseensa, kun heidän arvonsa olivat ristiriidassa organisaation arvojen kanssa ja he kokivat moraalisen konfliktin ja ahdistusta. A6 679 Tässä tutkimuksessa sosiaalityöntekijät viittasivat ammatiohjeistuksiinsa eettisten ongelmien ratkaisussa ja päätöksentekoprosessin apuna. A6 681 Käyttävät eettisiä ohjeistuksia puolustaakseen päätöstään. A6 682 Yllättävä havainto on eettisten ohjeistuksien vähäinen käyttö suurella osalla ammatillisista jokapäiväisessä käytännössään eettisiä ongelmia ratkoessaan. A7 672 Vaikka sosiaalityöntekijät tunsivat eettiset ohjeistukset suhteellisen hyvin, he eivät harkinneet niiden käyttämistä päätöksenteon apuna eettisen ongelman kohdatessaan. A7 673 Pelkästään NASP:n ja NASW:n eettisten ohjeistuksien käyttäminen ei yksinkertaisesti riitä ratkaisemaan jokapäiväisiä kentällä nousevia ongelmia. A10 273 Näiden ammattieettisten ohjeistuksien merkitys ei siis ole siinä, että opiskelijat vain opettelevat niitä ulkoa, vaan että niitä käytetään oppaana, kun kentällä syntyy hankala tilanne. A10 274 40,92 prosenttia konsultoi HASW:n eettisiä ohjeistuksia. A12 4805	Eettiset ohjeistukset	Velvollisuusetiikka Oikeusperustainen etiikka

<p>Vaikka eettistä ohjeistusta mainittiin, sitä ei käytetty organisoidusti tai systemaattisesti. A7 673</p> <p>Sosiaalityöntekijät perustelivat päätöksiansä, jotka ankuroituivat heidän ammattietiikkaansa, viitaten usein nimenomaisesti Israelin sosiaalityöntekijöiden eettisiin ohjeisiin. A1 175</p> <p>Sosiaalityöntekijät kohdistavat ja priorisoivat ammattieettisiä periaatteita päätöksentekoprosesseissa. A9 682</p>		
<p>Näistä tunteista huolimatta vastaajat ilmoittivat kuitenkin pystyvänsä tunnistamaan kaksoissuhteiden olemassaolon mahdollisuuden ja tunnistetuaan sen, he yrittivät tehdä objektiivisia päätöksiä. A9 685</p> <p>Yritin vastata objektiivisesti. A9 685</p> <p>Kaikkien asiakkaiden tasapuolinen kohtelu ja henkilökohtaisten ennakkoluulojen ja syrjinnän välttäminen olivat keskeisessä asemassa Yahelin perusteluissa. A1 177</p>	Ihmisoikeudet ja niistä nousevat periaatteet	Oikeusperustainen etiikka
<p>Vaikka hoidon tarjoajat noudattavat yhteistä ammattietiikkaa, he silti implisiittisesti noudattavat paikallisia moraalimaailmoja. A1 168</p>	Kulttuuri	Suhdeperustainen tilanne-etiikka
<p>Vaikka he voivat hyödyntää eettisiä ohjeistuksia, monet luottavat intuitiivisiin tai henkilökohtaisiin näkemyksiin järjestelmällisten päätöksentekoprosessien sijaan. A3 629</p> <p>Ammatinharjoittajia ohjasi päätöksissään usein intuitiivinen tai emotionaalinen käsitys kaksoissuhteista ulkoisten ohjeistuksien sijaan. A3 629</p> <p>Monet sosiaalityöntekijät luottavat intuitioon tehdessään eettisiä päätöksiä. A3 632</p> <p>Vastaajat ilmoittivat myös päätöksentekoprosessista, joka perustui enemmän tunteiden vaikutuksiin. A3 635</p> <p>He toteuttivat intuitiivisempaa ja vähemmän muodollista päätöksentekoa. A3 635</p> <p>Intuitiivisiin ja emotionaalisiin tekijöihin luotetaan usein eettisessä päätöksenteossa. A3 635</p> <p>Implisiittisiä ja intuitiivisia lähestymistapoja, jotka perustuivat henkilökohtaisiin tai kulttuurisiin arvojärjestelmiin, otettiin usein käyttöön päätöksenteossa. A3 638</p> <p>Intuitiivisia ja emotionaalisia tekijöitä käytetään usein eettisessä päätöksenteossa. A7 672</p>	Intuitio Tunteet	Suhdeperustainen tilanne-etiikka
<p>Ei-uskonnolliset sosiaalityöntekijät suosivat asiakkaan intressejä ja saattoivat rikkoa sääntöjä. A1 168</p> <p>Meidän täytyy joskus rikkoa joitain sääntöjä voidaksemme auttaa asiakkaitamme. A9 688</p> <p>Sosiaalityöntekijä oli valmis jättämään huomiotta viraston ohjeistukset tietyissä tilanteissa, jos potilaat ja perheet hyötyivät. A4 960</p> <p>Kun sosiaalityöntekijät joutuivat tekemään päätöksen eettisestä dilemmasta, huomattava osa "ei mukautunut yleisiin ammatinharjoittamisen periaatteisiin tai ohjeistettuun ammattietiikkaan". A3 636</p>	Sääntöjen rikkominen	Seurausetiikka
<p>Tämä ryhmä ei osoita yhden polun käyttöä eettisten pulmien ratkaisemiseen, vaan se hyödyntää ja käyttää suurta määrää resursseja. Nämä ovat ammatillisia, jotka turvautuvat esimiesten auktoriteettiin, heidän luottamuspiiriinsä, läheisiin ammatillisiin ja heidän intuitioonsa, hakevat tietoa ja konsultaatiota verkosta ja hyödyntävät eettisiä ohjeistuksia ammattitoiminnassaan löytääkseen ja vahvistaakseen parhaan mahdollisen päätöksen. A7 672</p> <p>Molemmat ryhmät konsultoivat useita lähteitä eettisiä päätöksiä tehdessään. A7 672</p> <p>Käyttäjät ilmoittivat noudattavansa lakia ja viraston menettelytapoja ja pyrkivänsä konsultoimaan kollegoita mahdollisuuksien mukaan. A9 689</p> <p>Sosiaalityöntekijät voivat hakea tukea ja ohjausta eettisten dilemموjen käsittelyyn tutustumalla ammatillisiin eettisiin ohjeistuksiin tai hyödyntämällä refleктоivaa ohjausta ja vertaiskonsultaatiota kriittisen ja tukevan palautteen saamiseksi. A12 4799</p> <p>Useimmat sosiaalityöntekijät hakevat neuvoa kollegoilta (yleensä toiselta sosiaalityöntekijältä) omalla työpaikallaan tai sen ulkopuolella sekä käyttävät virallisia asiakirjoja (esim. ammatilliset eettiset säännöt, viraston määräykset ja ohjeet, lainsäädäntö jne.) ennen tärkeän eettisen päätöksen tekemistä. A12 4808</p>	Useiden resurssien käyttö	Oikeusperustainen etiikka Velvollisuusetiikka

Päätöksenteon teemoittelu tutkimusaineiston pohjalta

Ote	Alateema	Pääteema
Tämän ryhmän jäsenet luottavat pääosin korkeampaan hierarkkiseen asemaan ja ammatillisen itsenäisyytensä laajuuteen tehdäkseen päätöksiä. A7 671 Nämä ovat ammatillaisia, jotka etsivät ratkaisuvaihtoehtoja ensisijaisesti ammatillisen itsenäisyytensä puitteissa ja vähemmässä määrin konsultoivat läheisiä työtovereita. A7 672	Ammatillinen itsenäisyys	Ammatillinen ulottuvuus
Sekä uskonnolliset että ei-uskonnolliset sosiaalityöntekijät perustelivat päätöksensä ammattilogiikalla. A1 175 Perusteli päätöstään pääasiassa ammatillisella logiikalla säilyttäen puolueettomuuden ja kaikkien tasa-arvoisen kohtelun. A1 176 Sosiaalityöntekijät käyttivät ammatillista logiikkaa perustellakseen valitsemansa toimintatavan puhujien sosiaalisesta taustasta riippumatta. A1 177 Tapaamamme sosiaalityöntekijät käyttivät siis samankaltaista, toisinaan jopa samaa ammattilogiikkaa, ja silti he päätyivät erilaisiin päätöksiin. A1 180	Ammattilogiikka	Ammatillinen ulottuvuus
Jotkut sosiaalityöntekijät eivät käytä eettisiä ohjeistuksia työssään. A2 312 NASW:n eettiset ohjeistukset ovat myös resurssi sosiaalityöntekijöille eettisen pulman ratkaisussa. Ohjeistuksia voidaan käyttää ohjaamaan pohdintaa ja informoimaan päätöksentekoa. A2 316 Korealaiset sosiaalityöntekijät ilmoittivat käyttäneensä eettistä ohjeistustaan ja eettistä päätöksentekoa tukemaan päätöksiään. A6 674 Sosiaalityöntekijät viittasivat säännöllisesti ammattieettiseen ohjeistukseensa. A6 679 He viittasivat harvoin suoraan ammattieettiseen ohjeistukseensa. A6 679 Useimmat tutkimukseen osallistuneet sosiaalityöntekijät ilmoittivat käyttävänsä ammattieettisiä ohjeistuksia. A6 679 He viittasivat myös ohjeistukseensa, kun heidän arvonsa olivat ristiriidassa organisaation arvojen kanssa ja he kokivat moraalisen konfliktin ja ahdistusta. A6 679 Tässä tutkimuksessa sosiaalityöntekijät viittasivat ammattiohjeistuksiinsa eettisten ongelmien ratkaisussa ja päätöksentekoprosessin apuna. A6 681 Käyttävät eettisiä ohjeistuksia puolustaakseen päätöstään. A6 682 Yllättävä havainto on eettisten ohjeistuksien vähäinen käyttö suurella osalla ammatillisista jokapäiväisissä käytännöissään eettisiä ongelmia ratkoessaan. A7 672 Vaikka sosiaalityöntekijät tunsivat eettiset ohjeistukset suhteellisen hyvin, he eivät harkinneet niiden käyttämistä päätöksenteon apuna eettisen ongelman kohdatessaan. A7 673 Pelkästään NASP:n ja NASW:n eettisten ohjeistuksien käyttäminen ei yksinkertaisesti riitä ratkaisemaan jokapäiväisiä kentällä nousevia ongelmia. A10 273 Näiden ammattieettisten ohjeistuksien merkitys ei siis ole siinä, että opiskelijat vain opettelevat niitä ulkoa, vaan että niitä käytetään oppaana, kun kentällä syntyy hankala tilanne. A10 274 40,92 prosenttia konsultoi HASW:n eettisiä ohjeistuksia. A12 4805 Vaikka eettistä ohjeistusta mainittiin, sitä ei käytetty organisoidusti tai systemaattisesti. A7 673	Eettiset ohjeistukset	Ammatillinen ulottuvuus
Malleja ei käytetä A2 312 Vaiheittaiset mallit muodostavat sarjan vaiheita tai kysymyksiä, jotka helpottavat päättelyprosessia. A2 316 Harvat osallistujat (noin 20 %) kuvailivat käyttävänsä muodollisia päätöksentekomalleja tai -puitteita. A3 634 Formalisoidut, kodifioidut, vaiheittaiset eettiset päätöksentekomallit ohjasivat harvoin heidän toimintaansa näissä tilanteissa. A3 638 Yli kolme neljäsosaa osallistujista ilmoitti, että he eivät käytä työssään mitään eettistä mallia päätöksenteossaan. A12 4804 Mukana olleet eettisen päätöksentekomallit saivat seuraavat prosenttiosuudet: Reamerin malli (25,68 prosenttia), McAuliffen ja Chenowethin nimeämä laaja eettisen päätöksenteon malli (25,68 prosenttia), Dolgoff ynnä muiden eettisen arvioinnin malli (22,97 prosenttia) ja Congressin eettisen päätöksenteon malli (6,76 prosenttia). A12 4804	Päätöksentekomallien käyttö	Ammatillinen ulottuvuus
Eettisiä ongelmia ei yksinkertaisesti voida ratkaista yksin A2 322 He tekivät eettisiä päätöksiä yhteistyössä työtovereiden kanssa. Tämä tapahtui useissa eri muodoissa kuten keskusteluissa kokouksissa, epävirallisesti kollegoita konsultoiden ja esihenkilöä konsultoiden. A4 959	Yhteistyö	Ammatillinen ulottuvuus
Konsultoi esihenkilöään. A1 176 Muiden ammatillaisten konsultointi. A4 950 He konsultoivat monia eri alojen henkilöitä tiimissään ja esihenkilöitään tehdessään eettisiä kysymyksiä koskevia päätöksiä. A4 959	Konsultaatio	Ammatillinen ulottuvuus Ammatillaisen toimijuus

<p>Useat henkilöt pitivät muiden sosiaalityöntekijöiden konsultaatiota erityisen arvokkaana. A4 959 Hän tarkoituksella etsi oman alan palautetta eettisessä päätöksenteossa: "Puhuisin [eettisestä asiasta] [sosiaali]työntekijätovereideni kanssa... [konsultoin] sosiaalityön tiimissä." A4 959 Hän aloitti päätöksentekoprosessin keskustelemalla muiden sosiaalityöntekijöiden kanssa, ja hän selitti, että on myös arvokasta käsitellä asioita hoitajien kanssa, koska "heillä on erilainen näkökulma asioihin". A4 959 Eettinen konsultointi tapahtui useammin "käytävällä". A4 960 Hän konsultoi eri alojen kollegoita tiimistään suhteellisen myöhään päätöksentekoprosessissa varmistaakseen, että hänen itsenäisesti tekemänsä päätökset eivät olleet "täysin hakoteillä". A4 960 Melkein kaikki hakivat apua kollegoiltaan, kun he kohtasivat monimutkaisia eettisiä kysymyksiä. A4 960 Sosiaalityöntekijät laittavat etusijalle kollegoiden, usein muiden sosiaalityöntekijöiden kanssa neuvottelun eettisiä ongelmia ratkaistaessa. A4 965 Sosiaalityöntekijät ilmoittivat kollegoiden konsultaation tai ammatillisen esihenkilötoiminnan suurimmaksi tuen lähteeksi. A6 679 Konsultaatiota voidaan saada epävirallisesti, satunnaisesti ja spontaani keskusteluissa kollegoiden kanssa ja joskus...muodollisemmilla tavoilla. A7 665 Läheisimmät kollegat ovat tärkeä epävirallinen resurssi, joka auttaa keskusteluissa eettisistä ongelmista. A7 665 Hyde huomauttaa, että vastaajat käyttävät ensisijaisesti kolmea strategiaa: (a) sääntöjen noudattaminen, (b) konsultointi tai (c) periaatteiden noudattaminen eettisten ongelmien ratkaisemiseksi. A7 665 He tekivät eettisiä päätöksiä konsultoiden kollegoitansa. A7 665 Kun kysyttiin, kuinka he ratkaisivat ongelman, jotkut vastaajista sanoivat, että... "hakevat ohjausta kokeneemilta työtovereilta ja esimiehiltä". A9 685 Sosiaalityöntekijä sanoi toivovansa, että hänellä olisi joku, jota konsultoida mitä tehdä. A9 686 Päätöksenteossa sosiaalityöntekijä perusti päätöksensä saamiinsa tietoihin, mutta toivoi saavansa konsultaatiota toiselta kokeneelta kollegaltaan. A9 687 Osallistuja toimi ohjeiden mukaisesti, mutta toivoi saavansa ulkopuolista konsultaatiota siitä, kuinka parhaiten kohdata tilanne. A9 689 Monet vastaajat kertoivat puhuneensa muiden alan kokeneimpien kollegoiden kanssa. A9 689 Vastaajat olivat kaikki tietoisia eettisen huolellisuuden tärkeydestä päätöksenteossa ja tunnustivat kokeneiden kollegoidensa neuvojen tärkeyden. A9 691 He voivat myös pyytää oikeudellista neuvontaa tai apua asianmukaisilta viranomaisilta ja ammattijärjestöiltä. A12 4799 51,03 prosenttia ilmoitti konsultovansa saman alan kollegoita (eli muita sosiaalityöntekijöitä). A12 4805 33,90 prosenttia konsultoi työpaikalla vastaavien erikoisalojen kollegoja (esim. psykologeja, opettajia, psykiatreja, lääkäreitä jne.). A12 4805 Osallistajat konsultoivat työpaikan ulkopuolelta saman erikoisalan (48,29 %) tai siihen liittyvien erikoisalojen (12,84 %) kollegoita. A12 4805 Yli neljäsosa (27,05 %) konsultoi myös esimiestään työn sisällä tai sen ulkopuolelta. A12 4805 Psykologit ovat niitä, joilta sosiaalityöntekijät useimmiten pyytävät konsultaatiota ja ohjausta. A12 4805 11,13 prosenttia otti yhteyttä HASW:hen. A12 4805 Psykologit ovat yksi yleisimmistä ammatillisista, joiden puoleen sosiaalityöntekijät kääntyvät saadakseen neuvoja, ohjausta tai ohjausta sekä työpaikalla että sen ulkopuolella. A12 4808 Hyvin harvat sosiaalityöntekijät (11,13 prosenttia) hakevat neuvoja tai ohjausta ammattijärjestöltään (HASW). A12 4808 Monialaisia tiimikokouksia ei pidetty varteenotettavana vaihtoehtona tämännäköiselle tuelle. A4 965 Kun työntekijä uskoi, että säännöt voisivat haitata tai vahingoittaa asiakasta, hän usein etsi ulkopuolista tukea päätöksenteossaan. A9 688 Kokeneen sosiaalityöntekijän ohjaus oli halutuinta. A4 965 Tämä sosiaalityöntekijä sanoi, että tuen ja ohjauksen hakeminen kokeneemilta sosiaalityöntekijöiltä ...auttoi häntä. A9 687</p>		
<p>Vaikka itsereflektiolla nähtiin olevan rooli, muodollista tai systemaattista lähestymistapaa henkilökohtaiseen itsereflektointiin ei raportoitu. A3 629 Osallistajat tunnistivat itsereflektion roolin selkeämmin olennaiseksi osaksi kaksoissuhteiden hallintaa, ja että se on tarkoituksellinen prosessi, joka on välttämätön eettiselle päätöksenteolle. A3 634 Vastaajat viittasivat itsereflektiivisyyteen sekä implisiittisesti että eksplisiittisesti kaksoissuhteen päätöksenteon osana, kukaan ei tunnistanut muodollista, jäsenneiltyä lähestymistapaa. A3 637 Vaikka vastaajat pitivät itsereflektiota tärkeänä päätöksentekoprosessin kannalta, kukaan ei ilmoittanut harjoittavansa systemaattista tai jäsenneiltyä itsereflektiota. A3 638</p>	Itsereflektio	Ammattilaisen toimijuus
<p>Vaikka he voivat hyödyntää eettisiä ohjeistuksia, monet luottavat intuitiivisiin tai henkilökohtaisiin näkemyksiin järjestelmällisten päätöksentekoprosessin sijaan. A3 629 Ammatinharjoittajia ohjasi päätöksissään usein intuitiivinen tai emotionaalinen käsitys kaksoissuhteista ulkoisten ohjeistuksien sijaan. A3 629</p>	Intuitio Tunteet	Ammattilaisen toimijuus

<p>Monet sosiaalityöntekijät luottavat intuitioon tehdäkseen eettisiä päätöksiä. A3 632</p> <p>Vastaajat ilmoittivat myös päätöksentekoprosessista, joka perustui enemmän tunteiden vaikutuksiin. A3 635</p> <p>He toteuttivat intuitiivisempaa ja vähemmän muodollista päätöksentekoa. A3 635</p> <p>Intuitiivisiin ja emotionaalisiin tekijöihin luotetaan usein eettisessä päätöksenteossa. A3 635</p> <p>Implisiittisiä ja intuitiivisia lähestymistapoja, jotka perustuivat henkilökohtaisiin tai kulttuurisiin arvojärjestelmiin, otettiin usein käyttöön päätöksenteossa. A3 638</p> <p>Intuitiivisia ja emotionaalisia tekijöitä käytetään usein eettisessä päätöksenteossa. A7 672</p>		
<p>Itsenäinen päätöksentekoprosessi (esim. osallistuja #3: "Vietän yleensä jonkin aikaa sen kanssa yksin, jotenkin painin [pätöksen] kanssa omassa päässäni"). A4 959</p> <p>3,23 prosenttia ilmoitti, että he eivät eri syistä konsultoi ketään työn sisällä tai sen ulkopuolella. A12 4805</p> <p>Jotkut sosiaalityöntekijät eivät etsi apua. A12 4808</p>	Itsenäinen päätöksenteko	Ammattilaisen toimijuus
<p>Vaikka Sigal ilmaisikin varauksensa päätöksestään, hän päätti pohdiskelunsa vahvistamalla tekemänsä valinnan sopivana ammattipäätöksenä. A1 180</p> <p>Vaihtoehtojen hyvien ja huonojen puolten punninta. A4 950</p> <p>Useat osallistujat kuvailivat punnitsevänsä eri toimintatapojen etuja ja haittoja eettisiä kysymyksiä käsiteltäessä. A4 960</p> <p>Osallistujat kuvailivat haittoja ja hyötyjä potilaille ja perheille, itselleen, muille monialaisen tiimin jäsenille ja koko saattohoitotoimistolle. A4 960</p> <p>Moraaliset päätökset eivät ole pelkästään tarkoituksellisen ja tietoisien päättelyn tulosta, eivätkä ne ole pelkästään seurausta automaattisista affektiivisistä reaktioista. A11 2181</p> <p>Todellisuudessa päätöksentekijä joutuu tyytymään usein ristiriitaisiin ja riittämättömiin todisteisiin arvioidakseen hyötyjä ja haittoja. A15 26</p>	Harkinta	Ammattilaisen toimijuus
<p>Ammattietiikan ja paikallisen moraalimaailman välinen jännite. A1 171</p> <p>Yrittää tasapainottaa päätökset ammatillisen vastuun ja eettisten periaatteiden kanssa. A9 688</p> <p>Puristus, jonka tunnen omantuntoni ja lakien välillä. A9 688</p>	Eettinen ristiriita	
<p>Tämä ryhmä ei osoita yhden polun käyttöä eettisten pulmien ratkaisemiseen, vaan se hyödyntää ja käyttää suurta määrää resursseja. Nämä ovat ammatillaisia, jotka turvautuvat esimiesten auktoriteettiin, heidän luottamuspiiriinsä, läheisiin ammattilaisiin ja heidän intuitioonsa, hakevat tietoa ja konsultatiota verkosta ja hyödyntävät eettisiä ohjeistuksia ammattitoiminnassaan löytääkseen ja vahvistaakseen parhaan mahdollisen päätöksen. A7 672</p> <p>Molemmat ryhmät konsultoivat useita lähteitä eettisiä päätöksiä tehdessään. A7 672</p> <p>Käyttäjät ilmoittivat noudattavansa lakia ja viraston menettelytapoja ja pyrkivänsä konsultoimaan kollegoita mahdollisuuksien mukaan. A9 689</p> <p>Sosiaalityöntekijät voivat hakea tukea ja ohjausta eettisten dilemموjen käsittelyyn tutustumalla ammatillisiin eettisiin ohjeistuksiin tai hyödyntämällä reflektoivaa ohjausta ja vertaiskonsultaatiota kriittisen ja tukevan palautteen saamiseksi. A12 4799</p> <p>Useimmat sosiaalityöntekijät hakevat neuvoa kollegoilta (yleensä toiselta sosiaalityöntekijältä) omalla työpaikallaan tai sen ulkopuolella sekä käyttävät virallisia asiakirjoja (esim. ammatilliset eettiset säännöt, viraston määräykset ja ohjeet, lainsäädäntö jne.) ennen tärkeän eettisen päätöksen tekemistä. A12 4808</p> <p>Tunnisti kaksi ulkoisten lähteiden luokkaa, jotka vaikuttavat eettiseen päätöksentekoon: (a) toinen oli turvautuminen lakiin, viraston politiikkaan tai muihin ulkoiseen kirjalliseen lähteeseen; b) ja toinen oli useiden lähteiden kuuleminen. A7 665</p>	Useiden resurssien käyttö	Juridinen ulottuvuus, Organisatorinen ulottuvuus, Ammatilaisen toimijuus
<p>30,14 prosenttia sanoi tarkastelevansa lainsäädäntöä ja lakipolitiikkaa ja hakevansa lakiapua. A12 4805</p>	Lainsäädäntö	Juridinen ulottuvuus
<p>Kun kysyttiin, kuinka he ratkaisivat ongelman, jotkut vastaajista sanoivat, että "noudattavat vain viraston politiikkaa". A9 685</p> <p>50,34 prosenttia osallistujista ilmoitti konsultoivansa organisaationsa sisäisiä sääntöjä ja ohjeistuksia. A12 4805</p>	Organisaation ohjeistukset	Organisatorinen ulottuvuus
<p>Mutta sinulla ei ole lopullista päätösvaltaa. A4 962</p> <p>Kun häneltä kysyttiin, kuinka paljon hän uskoi sosiaalityöntekijöillä olevan vaikutusvaltaa päätöksenteossa potilaiden hoitoa koskevissa asioissa, hän vastasi "ei tarpeeksi". A4 962</p>	Päätösvalta	

Tutkimusaineistossa mainitut eettiset päätöksentekomallit

Päätöksenteon malli	Pääasiallinen sisältö
Frederick Reamer A1 177 A12 4804 A13 41	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tunnista eettiset kysymykset, mukaan lukien sosiaalityön arvot ja konfliktit. 2. Tunnista henkilöt, ryhmät ja organisaatiot, joihin eettinen päätös todennäköisesti vaikuttaa. 3. Tunnista alustavasti kaikki mahdolliset toimintatavat ja niihin osallistuvat sekä kunkin mahdolliset edut ja riskit. 4. Tutki kunkin toimintatavan puoltavia ja vastaan olevia syitä ottaen huomioon: a) eettiset teoriat, periaatteet ja toimintalinjat; b) eettiset ohjeistukset ja juridiset periaatteet; c) sosiaalityön teoria ja periaatteet; d) henkilökohtaiset arvot (mukaan lukien uskonnolliset, kulttuuriset, etniset ja poliittiset ideologiset arvot), erityisesti ne, jotka ovat ristiriidassa omien arvojen kanssa. 5. Konsultoi kollegoita ja asiantuntijoita (esimiehiä, lakimiehiä, etiikan asiantuntijoita jne). 6. Tee päätös ja dokumentoi prosessi, joka sai sen aikaan. 7. Tarkkaile, arvioi ja dokumentoi päätöstä.
McAuliffen ja Chenowethin laaja eettisen päätöksenteon malli A12 4804 A13 48	Chenoweth ja McAuliffe piirtävät graafisen ympyrän ja sijoittavat keskelle neljä eettisen käytännön toiminnan perusnäkökohtaa: vastuullisuuden, kulttuurisen herkkyyden, konsultoinnin ja kriittisen reflektion. Näiden näkökohtien ympärille muodostuu erilaisten vaiheiden ympyrä: määrittele eettinen dilemma, etsi tietoa, mieti vaihtoehtoja ristiriitatilanteessa, suorita kriittinen analyysi jne. Näitä vaiheita ei ole esitetty lineaarisessa muodossa, vaan pikemminkin toisiinsa liittyvinä. Tämä tarkoittaa, että kyse ei ole askel askelelta etenevästä järjestyksestä, vaan pikemminkin mekanismeista, joihin mennään ja josta palataan, missä esimerkiksi harkittavaa ongelmaa on määriteltävä uudelleen.
Congressin eettisen päätöksenteon malli ETHIC A12 4804 A13 43	Ensimmäinen vaihe (E=examining) koostuu mahdollisten ristiriitojen tutkimisesta olennaisten henkilökohtaisten, yhteiskunnallisten, toimija-, asiakas- ja ammatillisten arvojen välillä; toinen (T=the ethical standards) sisältää "National Association of Social Workers" (NASW) eettisten standardien soveltamisen tiettyyn tilanteeseen samoin kuin siihen liittyvien lakien ja määräysten soveltamista; kolmas vaihe (H= hypothesizing) koostuu hypoteesien tekemisestä erilaisten päätösten mahdollisista seurauksista kunkin toimenpiteen etujen ja haittojen analysoinnin perusteella; neljännessä (I= identifying) määritellään, ketkä hyötyvät ja kenelle aiheutuu haittaa, kun otetaan huomioon sosiaalityön sitoutuminen heikoimmassa asemassa oleviin; ja viides ja viimeinen (C= consulting) koostuu esihenkilön konsultoisesta.
Pughin neljän laatikon malli A2 319 A2 321	<p>Kaikkia mallin periaatteita ja osia on sovellettava rikkaan eettisen päättelyprosessin varmistamiseksi. Vaikka kaikki neljä osaa ovat tärkeitä, ne ovat ehdotetussa mallissa hierarkkisessa järjestyksessä.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus: Varmistavatko ehdotetut toimintatavat tai toimimattomuus asiakkaiden pääsyn resursseihin, mahdollisuuksiin ja merkitykselliseen osallistumiseen elämään? Jakavatko ne sosiaalisia hyödykkeitä, taakkoja ja hyötyjä oikeudenmukaisesti? 2. Ihmisarvo ja ihmissuhteet: Korostavatko, vahvistavatko ja parantavatko ehdotetut toimintatavat tai toimimattomuus ihmissuhteita ja ihmissuhteita? Parantavatko ne kykyä kasvuun, muutokseen ja hyvinvointiin? Edistävätkö ne sosiaalisesti vastuullista itsemääräämisoikeutta? 3. Asianajo ja rehellisyys: Hyödyttävätkö ehdotetut toimintatavat tai toimimattomuus muita, autettavatko ne apua tarvitsevia ja lievittävätkö sosiaalisia ongelmia? Estävätkö ne muiden vahingoittamisen ja muiden, kuten järjestöjen ja yhteiskunnan, epäeettisiä käytäntöjä? Estävätkö ne toimia, jotka rajoittavat pääsyä resursseihin, mahdollisuuksiin ja osallistumiseen? 4. Uskollisuus ja kelpoisuus: Pitävätkö ehdotetut toimintatavat tai toimimattomuus annetut lupaukset asiakkaille, työnantajille, työtovereille, kollegoille, ammatille ja yhteiskunnalle?
COVER: Monivaiheinen eettinen päätöksentekomalli A10 274–276	<p>"First I Ask Some questions to COVER my bases." F=Facts, I=Issues, A=Alternatives, S=Stakeholders, C=Codes, O=Outcomes, V=Values, E=Editorial, R=Rules</p> <p>Oppilaat aloittavat opettelemalla ulkoa lauseen "First I Ask Some questions to COVER my bases." Lauseen ensimmäisen puoliskon alkukirjaimet "First I ask..." vastaa nelivaiheista hahmotelmaa, jonka avulla opiskelijat tunnistavat eettisen ongelman määrittämällä asiaan liittyvät tosiasiat, tunnistamalla eettiset kysymykset, harkitsevat vaihtoehtoja ja tunnistavat kaikki mukana olevat sidosryhmät.</p> <p>Opiskelijat aloittavat tunnistamalla ja analysoimalla kaikki lailliset ja eettiset ohjeistukset, jotka voivat vaikuttaa heidän päätökseensä, ja sitten tunnistavat kunkin vaihtoehdon toimintatavan mahdolliset edut ja haitat. Sitten opiskelijat analysoivat tuloksia omien ammatillisten arvojensa sijasta (kuten eettiset periaatteet, joihin he uskovat, kultainen sääntö jne.) ja panevat merkille, kuinka kukin vaihtoehtoinen toimintatapa vaikuttaisi näihin arvoihin.</p>

	<p>Analyysoituaan, kuinka heidän omat arvonsa vaikuttavat lopputulokseen, opiskelijat osallistuvat sitten Toimitus-testiin: jos paikallislehden pääkirjoitus vuotaisi, että he olivat vastuussa tämän eettisen päätöksen tekemisestä, tuntevatko he olonsa mukavaksi päätöksensä takana pysymisessä? Jos ei, heidän on todennäköisesti harkittava päätöstään uudelleen. Lopuksi opiskelijoiden on arvioitava jokainen vaihtoehtoinen päätös ikään kuin siitä tulisi "sääntö, jota kaikkien muiden on noudatettava".</p>
<p>Diego Gracian pohdiskelevabioetiikan malli A13 35–38</p>	<p>Moraalisen päättelyn neljä vaihetta tai tasoa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. moraalisen viitekehysten analyysi (ontologinen ulottuvuus) <ul style="list-style-type: none"> •joka voi syntyä kantilaista moraalilain, ihmisoikeuksien ja ns. kultaisen säännön yhdistelmästä. 2. moraalisten normien ja periaatteiden tutkiminen, jota Gracia kutsuu moraaliseksi hahmotteluksi (deontologinen ulottuvuus), <ul style="list-style-type: none"> •Gracia asettaa hierarkian: ensimmäiselle tasolle hän asettaa ei-vahingollisuuden ja oikeudenmukaisuuden periaatteet ja toiselle tasolle autonomian ja hyvinvoinnin periaatteet. Molemmat tasot on aina otettava huomioon. •minimien etiikka ensisijainen maksimien etiikkaan nähden. Toisin sanoen ihmisarvon perussuojelua koskevat ehdotukset (köyhyyttä, nälkää, kaikenlaista syrjintää jne. vastaan) voittavat ehdotukset onnellisesta elämästä. 3. positiivisten ja negatiivisten seurausten analysointi, joilta Gracia viittaa moraaliseen kokemukseen (teleologinen ulottuvuus) <ul style="list-style-type: none"> •arvioidaan eettisten periaatteiden subjektiivista ja objektiivista oikaisuja ja sitä, ovatko ne ristiriidassa keskenään; analysoidaan tällaisten eettisten periaatteiden soveltamisen moraalisia seurauksia ja sitä, onko niiden välillä ristiriitaa. 4. erityinen eettinen päätöksenteko, jota kutsutaan myös moraaliseksi verifikaatioksi (perusteluksi). <ul style="list-style-type: none"> •Tällöin kukin tapaus verrataan toisessa vaiheessa mainittuihin eettisiin periaatteisiin ja tarkistetaan, onko mahdollista harkita poikkeuksia sellaisista eettisistä periaatteista, jotka mainittu kolmannessa vaiheessa. Tehty päätös verrataan ensimmäisessä vaiheessa hyväksytyyn viitejärjestelmään ja sitten tehdään lopullinen päätös.
<p>Frank M. Loewenbergin ja Ralph Dolgoffin koottu malli A13 39–40 A12 4804 A2 315</p>	<p>Ehdotetut 11 vaihetta ovat seuraavat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tunnista ongelma ja tekijät, jotka auttavat ylläpitämään sitä; 2) tunnista kyseiseen ongelmaan liittyvät henkilöt ja instituutiot (asiakkaat, muut ammatilliset jne.); 3) tunnista vaiheessa 2 yksilöityjen eri osallistujien ongelmaan liittyvät arvot sekä asiakkaan ja työntekijän sosiaaliset, ammatilliset ja henkilökohtaiset arvot; 4) tunnista tavoitteet ja päämäärät, joiden saavuttaminen voi ratkaista tai vähentää ongelmaa; 5) tunnista vaihtoehtoisia strategioita; 6) varmista kunkin vaihtoehdon tehokkuus ja vaikutus määriteltyjen tavoitteiden kannalta; 7) määritä, ketkä osallistuvat päätöksentekoon; 8) valitse sopivin strategia; 9) toteuta valittu strategia; 10) valvo täytäntöönpanoa kiinnittäen erityistä huomiota odottamattomiin seurauksiin; ja 11) arvioi tuloksia ja tunnista lisäongelmia.
<p>Eettisten sääntöjen seula</p>	<p>Kun tämä ensimmäinen lähestymistapa on saatu päätökseen, progressiivinen eettisen päätöksenteon prosessi jatkuu Eettisten sääntöjen seulalla (Ethical Rules Screen):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tutki, onko jokin ohjesäännöistä sovellettavissa. Nämä säännöt ovat etusijalla kaikkiin henkilökohtaisiin arvojärjestelmiin nähden; 2) jos yksi tai useampi ohjesääntö koskee, noudata niitä; 3) jos soveltuvia sääntöjä ei ole tai jos useat ohjesäännöt antavat ristiriitaisia ohjeita, käytä Eettistä periaate seulaa (Ethical Principle Screen).
<p>Eettisten periaatteiden seula</p>	<p>Nämä eettiset periaatteet on hierarkkisesti järjestetty, ja ne ovat seuraavat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ihmishengen suojele; 2) tasa-arvo ja eriarvoisuus: periaatteessa kaikilla henkilöillä on oikeus tulla kohdelluksi tasa-arvoisesti, mutta heitä voidaan kohdella eri tavalla, jos eriarvoisuus liittyy asiaan; 3) autonomia ja vapaus: sosiaalityöntekijän tulee kunnioittaa asiakkaan autonomiaa ja vapautta, mikäli siitä ei aiheudu vakavaa haittaa hänelle itselleen tai kenellekään muulle 4) vähimmän haitan periaate...; 5) elämänlaadun periaate...; 6) yksityisyyden ja luottamuksellisuuden periaate; ja 7) totuudenmukaisuuden periaate.

<p>Patricia Kenyonin malli A13 45</p>	<p>Kymmenen vaihetta vihjeillä ja kysymyksillä: 1. Kuvaile aihetta tai eettistä ongelmaa: Ketä se koskee ja miten? Kenen dilemma on? Mitä vaikutuksia on? Mitä riskejä on olemassa? Mitkä ovat olennaiset tilanteen ominaisuudet? Minkä tyyppisestä ongelmasta on kyse? 2. Harkitse eettisiä ja oikeudellisia näkökohtia: Harkitse kaikkia saatavilla olevia eettisiä ohjeita ja laillisia standardeja. Tunnista omat henkilökohtaiset asiaan liittyvät arvosi. Tunnista ongelmaan liittyvät yhteiskunnalliset tai yhteisön arvot. Tunnista olennaiset ammatilliset standardit. Tunnista olennaiset lait ja määräykset. Noudata näitä ohjeita. 3. Tutki mahdollisia ristiriitoja: Kuvaile sisäiset ristiriitiasi. Kuvaile kohtaamasi ulkoiset konfliktit. Päätä, mitkä näistä konflikteista ovat vähemmän tärkeitä. 4. Ratkaise ristiriidat ja pyydä tarvittaessa apua päätöksenteossa: Keskustele muiden kollegoiden, asiantuntijoiden tai esimiesten kanssa. Tutustu asiaankuuluvaan ammattikirjallisuuteen. Pyydä ohjeita ammattijärjestöiltä tai eettisiltä toimikunnilta. 5. Luo toimintavaihtoehtoja. 6. Tutki ja arvioi toimintavaihtoehtoja: Harkitse asiakkaan ja kaikkien muiden osallistujien mieltymyksiä heidän arvojen ja eettisten uskomustensa täyden ymmärtämisen perusteella. Poista vaihtoehdot, jotka ovat ristiriidassa asiakkaan tärkeiden muiden arvojen ja uskomusten kanssa. Poista vaihtoehdot, jotka ovat ristiriidassa muiden olennaisten ohjeiden kanssa. Eliminoi vaihtoehdot, joille ei ole resursseja tai tukea. Poista toimintavaihtoehdot, jotka eivät läpäise testejä perustuen yleismaailmallisiin eettisiin periaatteisiin, julkisuuteen ja oikeudenmukaisuuden. 7. Valitse ja arvioi haluttu toimenpide: Varsinkin jos emme ole valinneet ensisijaista toimintaa, meidän on arvioitava päätöksemme ja kysyttävä itseltämme, vaikuttaako meihin jokin tekijä, jota emme olisi tunnistanee, vai onko jotain, jota meidän pitäisi harkita uudelleen. 8. Suunnittele toiminta: Kehitä ja toteuta toimintasuunnitelma. 9. Arvioi tekemiesi toimien tulos: Olivatko tulokset odotetut? Oliko se silti mielestäsi paras päätös? 10. Tutki seurauksia: Mitä olet oppinut prosessista ja sen tuloksista? Mitä vaikutuksia sillä on tuleviin eettisiin päätöksentekoprosesseihin?</p>
<p>Mustajoki & Mustajoen ohjatun dialogin etiikka A15 11–29</p>	<p>Vaihe 1: eettisen kysymyksen tunnistaminen: Erotellemme prosessissa kolme vaihetta: sidosryhmien tunnistaminen; oikeuksien ja velvollisuuksien ymmärtäminen; ja vaihtoehtojen määrittely. Vaihe 2: eettisen päätöksen tekeminen: Seurauksellinen/utilitaristinen lähestymistapa: •jos lopputulos on paras mahdollinen, päätös on eettisesti perusteltu •paras eettinen valinta on se, joka maksimoi aiotun hyödyn suhteessa tahattomaan haittaan •Päätöksentekoprosessissa pääasiallisesti summataan kullekin osalliselle kertynyt hyöty ja haitta, ja eettinen päätös on se, joka maksimoi hyödyn suurimmalle joukolle osallisia ...oletus, että meillä on vain yksi osallinen, jonka edut ovat eettisesti päteviä päätöksenteossa. Periaatteellinen lähestymistapa: •Eettisestä näkökulmasta on tärkeämpää noudattaa sääntöä kuin tuottaa tietyn tyyppinen lopputulos •sääntöjen katsotaan olevan olemassa päättäjistä riippumatta jonkinlaisena jumalallisena ja/tai luonnonlakina. Nämä lait ovat luonteeltaan pysyviä ja peruuttamattomia. •eksistentiaalisuus. Tässä lähestymistavassa ainoa huomioitu sääntö liittyy yksilön vapautteen kulkea omaa elämänpolkua ja eettistä harkintaa. Ei ole muita sääntöjä kuin varmistaa, että omat päätökset eivät rajoita muiden vapautta. Hyve-eettinen lähestymistapa: •päätöksentekijä pohjimmiltaan reflektoi päätöksensä suhteessa siihen, millainen ihminen hän on ja haluaa olla. Vaihe 3: sitoutuminen eettiseen valintaan Vaihe 4: kestävyys paineen alla</p>
<p>Mattisonin eettinen päätöksentekomalli A5 328–329</p>	<p>1. Taustatietojen ja tapauksen yksityiskohtien huomioon ottaminen 2. Käytäntönäkökohtien erottaminen eettisistä osatekijöistä ja arvojännitteiden tunnistaminen 3. Tapauksen kannalta merkityksellisten NASW:n eettisten ohjeistuksien periaatteiden tunnistaminen 4. Mahdollisten toimintatapojen tunnistaminen 5. Ensisijaisuuden tai velvollisuuden arvioiminen 6. Valitun toimintatavan perusteleminen. 7. Eettisen dilemman ratkaiseminen</p> <p>Malli ehdottaa, että sosiaalityöntekijät panevat merkille omat arvomieltymyksensä, motivaationsa ja asenteensa, ja että he rakentavat yhteyksiä menneiden eettisten päätösten ja mahdollisten tulevaisuuden päätösten välille.</p>

Hill, Glaser ja Hardenin feministinen eettisen päätöksenteon malli A11 2188	Tämä malli sisältää seitsemän vaihetta, jotka muistuttavat löyhästi muiden ongelmanratkaisumallien vaiheita. Kuitenkin jokainen askel on tarkkaavainen tunteille. Mallin ensimmäisessä vaiheessa – ongelman tunnistamisessa – esimerkiksi kirjoittajat myöntävät, että moraaliset kysymykset tunnistetaan useimmiten epämukavuuden tunteesta. Mallinsa toisessa vaiheessa – ongelman määrittelyssä – ammattilainen ”voi alkaa käyttää omaa kokemustaan lisätietona eettisestä dilemmasta”.
Sokraattinen dialogi ja moraalinen tapauskeskustelu A11 2187	Nämä mallit tarjoavat runsaasti mahdollisuuksia keskustella tunteista ja tarkastella niiden arvoa moraalisen päätöksenteon prosessissa.
Charles S. Levyn paradigma A13 44	Ensimmäinen vaihe on määrittää, mitkä eettiset periaatteet ovat sovellettavissa olosuhteisiin ja tiettyyn henkilöön tai henkilöihin; toinen koskee eettisten periaatteiden tärkeysjärjestyksen perustelemista ja sitä, keitä ihmisiä ne koskevat; kolmas on riskien ja mahdollisten seurausten ennakointi eettisiä päätöksiä tehtäessä; neljänneksi se ehdottaa sellaisten muiden näkökohtien tai arvioiden (jos sellaisia on) tutkimista, jotka voivat olla riittävän vakuuttavia valittavaksi eettisten periaatteiden sijaan; viidenneksi paradigma ehdottaa tarpeiden ja varotoimien ennakointia, joihin on ryhdyttävä eettisten toimien seurauksena; kuudennessa vaiheessa arvioidaan eettisiä toimia ja päätöksiä eettisen ja ammatillisen vastuun kontekstissa.
Transkulttuurinen integroiva malli García ym. A13 47-48	Tämä malli ottaa huomioon osallistuvien ihmisten erilaiset eettiset näkökulmat, etsii vuoropuhelua ja yhteistyötä osapuolten välillä sekä korostaa ammatillisten hyveiden merkitystä. Se asettaa kuitenkin kulttuurisen monimuotoisuuden eettisten päätöksentekoprosessien peruspilariksi. 1) Tulkitse tilannetta erityisen herkkänä kaikille asiaan liittyville kulttuuri-identiteeteille 2) Muotoile eettinen päätös, mutta tarkastele uudelleen; tilanteeseen osallistuneiden ihmisten kaikkien kulttuuristen näkökulmien kohtaaminen 3) Pohdi muun muassa erityisiä kontekstuaalisia, kulttuurisia, organisatorisia näkökohtia ja hylkää kaikki muut näkökohdat, jotka voivat vaikuttaa sosiaalityöntekijän päätöksentekoon 4) Suunnittele ja toteuta toimenpide ennakkoiden mahdolliset esteet
Ohjeet syvään pohdiskeluun, hyve-eettinen näkökulma, Wulfekühler & Rodos A8 330, A8 337	(1) sosiaalityöntekijän tapaus, (2) selvitys eettisestä konfliktista, (3) alustavat ratkaisuideat, (4) tapauksen eri näkökulmien perusteellinen tutkiminen, (5) näkökulmien erojen tarkastelu, (6) toimintavaihtoehtojen tarkastelu ja päätöksenteko, (7) päätöksen tarkistaminen ja (8) tarvittavien tai muiden teorioiden tutkiminen.
Muita mainittuja:	Eettinen ohjeistus (Code of Ethics) National Association of Social Workers. A2 316, A4 952 Tarkistettu eettinen ohjeistus, National Association of Social Workers. A2 315 Kyselypohjainen malli, Strom-Gottfried (2007). A2 315 Abramsonin arviointityökalu. A3 637 Davidsonin ammatillisen kehittymisen moduuli eettiseen päätöksentekoon. A3 637

Eettiseen päätöksentekoon vaikuttavien tekijöiden teemoittelu tutkimusaineiston pohjalta

Ote	Alateema	Pääteema
<p>Korealaiset sosiaalityöntekijät puhuivat siitä, että he joutuivat usein hankaliin tilanteisiin, joissa heitä itseään korkeammassa asemassa olevat pyysivät heitä rikkomaan sääntöjä ja toimimaan heidän eettisten ohjeistuksiansa vastaisesti. A6 674</p> <p>Korealaisia sosiaalityöntekijöitä painostetaan toimimaan epäeettisesti antamalla tietyille potilaille etuoikeuksia. A6 675</p> <p>Toinen yleinen painostuksen kohde korealaisille sosiaalityöntekijöille oli se, kuinka heidän odotettiin asettavan organisaation edut potilaiden etujen edelle. A6 676</p> <p>Organisaation hallinnon ja poliittista vaikutusvaltaa omaavien ihmisten painostus määräsi toisinaan, kuka sai palveluita ja mitkä tapaukset saivat erityistä huomiota. A9 688</p> <p>Viranomaiset hylkäsivät pakottamalla osallistujan päätöksen. A9 688</p> <p>Mutta suostui myöhemmin hallinnon painostuksesta kumoamaan päätöksensä. A9 689</p>	Painostus	Organisatorinen ulottuvuus
<p>Henkilökohtaiset uskomukset vaikuttivat yksilön päätöksiin organisaatiovoimien lisäksi. A2 313</p> <p>Organisaation haitat ja hyödyt olivat tärkeitä tekijöitä eettisessä päätöksenteossa. A4 960</p> <p>Osallistuja #1 ilmoitti, että seuraukset organisaatiolle/virastolle painoivat voimakkaasti päätöksenteossa eettisistä asioista. A4 960</p> <p>Useimmat sosiaalityön ammattilaiset työskentelevät "organisaatioissa", joten tästä tosiasista voi johtua muita mahdollisia tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa heidän eettisiin päätöksentekoprosesseihinsa. A7 664</p>	Organisaation huomiointi	Organisatorinen ulottuvuus
<p>Yksi osallistuja kommentoi suoraan johtajuuden puutetta ja sitä, kuinka usein tunsikin yksinäiseksi tärkeitä päätöksiä tehdessään. A9 689</p> <p>3,23 prosenttia ilmoitti, että he eivät konsultoi ketään työn sisällä tai ulkopuolella eri syistä, joista yleisin on esimiestuen puute työpaikalla. A12 4805</p> <p>Nopeasti ja ilman riittävää tukea tehdyt vaikeat päätökset voivat aiheuttaa turhautumista työntekijöiden keskuudessa, mikä heikentää heidän päätöksentekokykyään. A9 692</p> <p>Tämän neuvon saamiseksi ei kuitenkaan ollut muodollista menettelytapaa. A9 691</p>	Tuki	Organisatorinen ulottuvuus
<p>Sosiaalityön johtajien persoonallisuusominaisuudet ovat tärkeitä tekijöitä, jotka vaikuttavat organisaatioiden eettiseen päätöksentekoon. A14 809</p> <p>Johtajien henkilökohtaisia ominaisuuksia, kuten persoonallisuuden piirteitä, arvoja ja asenteita, pidetään keskeisinä lähteinä eettisten periaatteiden onnistuneelle käytölle sosiaalityön päätöksenteossa. A14 810</p> <p>Henkilökohtainen aitous korreloi positiivisesti eettisen päätöksenteon kanssa sosiaalityön eri tehtävissä työskentelevissä johtajissa. Toisin sanoen sosiaalityön johtajat, joilla oli korkea piirteiden autenttisuus, olivat halukkaampia toteuttamaan eettistä päätöksentekoa. A14 820</p> <p>Sosiaalityön johtajat, joilla on suurempi tunne autenttisuudesta elämästä, eli jotka elävät oman itsensä mukaista elämää, olivat myös taipuvaisempia eettiseen päätöksentekoon. A14 820</p> <p>Johtajat, jotka ilmoittivat olevansa irrallaan todellisesta itsestään tai toisin sanoen kertoivat tuntevansa, etteivät he todella tunne itseään, olivat myös vähemmän taipuvaisia toteuttamaan eettistä päätöksentekoa. A14 820</p> <p>Osallistujilla, joilla oli korkeampi autenttisen elämän taso, oli myös korkeampi taipumus tehdä eettisiä päätöksiä. A14 816</p> <p>Aitous korreloi positiivisesti eettiseen päätöksentekoon. A14 809</p>	Johtaja	Organisatorinen ulottuvuus
<p>"Meillä on näitä sosiaalityön kokouksia kerran kuukaudessa, ja se on hyvä tilaisuus ottaa asioita esille muiden sosiaalityöntekijöiden kanssa... mutta kerran kuukaudessa ei ole kovin usein." A4 959</p> <p>Kokousten epäsäännöllinen aikataulutus esti usein tämän tukimuodon käytön eettisessä päätöksenteossa. A4 965</p> <p>Nämä havainnot viittaavat siihen, että säännöllinen yhteydenpito sosiaalityöntekijöiden kanssa voi olla arvokasta kaikille sosiaalityön ryhmän jäsenille, mutta erityisesti uusille sosiaalityöntekijöille. A4 965</p>	Tiimikokoukset	Organisatorinen ulottuvuus
<p>Heidän lupauksensa torjua epäoikeudenmukaisuutta ja korruptiota sekä työskennellä aina asiakkaiden ja yhteisön etujen mukaisesti otettiin vakavasti, mutta tämä sitoumus toi myös moraalisia haasteita. A6 674</p> <p>Sosiaalityön päätöksentekoa ohjaavat yleensä vahvasti eettiset periaatteet, kuten sosiaalinen oikeudenmukaisuus, vastavuoroisuus, suvaitsevaisuus, vastuullisuus tai kunnioitus. A14 810</p> <p>Haasteita elämän loppua koskevassa eettisessä päätöksenteossa, kuten kaksoissuhteet tai ystävyyssuhteet, luottamuksellisuus, itsemääräämisoikeus ja asiakkaan puolustaminen, pätevyys ja henkilökohtaisten arvojen ainutlaatuinen rooli. A5 335</p>	Ihmisoikeudet ja niistä nousevat periaatteet	Ammatillinen ulottuvuus

<p>Tähän (eettiseen koulutukseen) sisältyy vahvuuksien, rajojen ja henkilökohtaisten mieltymysten ymmärtäminen deontologiassa, teleologiassa ja oikeudenmukaisuuden, erityisesti sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, käsityksissä. Sen tutkiminen, mitkä näistä lähestymistavoista vetoavat opiskelijoihin, on ensimmäinen askel kohti itsetietoisuutta, joka on tarpeen henkilökohtaisten maailmankatsomusten vaikutuksen ymmärtämiseksi ja mahdollisesti vähentämiseksi eettisessä harkinnassa. A2 321</p> <p>Opiskelijoiden on opittava "pohtimaan tapaa, jolla heidän arvonsa vaikuttavat heidän järkeilyhinsä, tekoihinsa ja päätöksiinsä". A8 337</p> <p>Siksi sosiaalityöntekijöiden tulee olla tietoisia siitä, kuinka henkilökohtaisten ja ammatillisten arvojen ero voi vaikuttaa päätöksentekoprosessiin. Tästä syystä sosiaalityöntekijöiden tulee pystyä tunnistamaan sekä omat henkilökohtaiset että ammatilliset arvojärjestelmänsä. A9 682</p>	Koulutus	Ammatillinen ulottuvuus
<p>Tällainen (intuitiivinen ja vähemmän muodollinen) päätöksentekoprosessi sisältää henkilökohtaisia asenteita, arvoja ja uskomuksia, A3 635</p> <p>Vaikka kaikki sosiaalityöntekijät vetosivat ammatilliseen logiikkaan perustellessaan päätöksiään...sosiaalityöntekijöiden yksityiset perustelut hiipivät jatkuvasti sisään ja muokkasivat heidän ammattietiikan käyttöönsä ja siten lopullisia päätöksiään. A1 181</p> <p>"Sisällytämme ammattitaitoomme myös joitain henkilökohtaisia uskomuksiamme ja arvojamme" A3 635</p> <p>Haasteita elämän loppua koskevassa eettisessä päätöksenteossa, kuten kaksoissuhteet tai ystävyysuhteet, luottamuksellisuus, itsemääräämisoikeus ja asiakkaan puolustaminen, pätevyys ja henkilökohtaisten arvojen ainutlaatuinen rooli. A5 335</p> <p>Henkilökohtaiset uskomukset vaikuttivat yksilöllisiin päätöksiin organisaatiovoimien lisäksi. A2 313</p> <p>Sosiaalityöntekijät saattavat antaa henkilökohtaisten arvojensa ja uskomustensa häiritä ammattietiikan soveltamista ja noudattamista. A2 313</p> <p>Sosiaalityöntekijöiden yksilölliset arvot, mieltymykset ja monet muut henkilökohtaiset ja ammatilliset tekijät voivat vaikuttaa voimakkaasti heidän lopulliseen toimintatapaansa eettisesti monimutkaisissa tilanteissa. A4 952</p> <p>Sosiaalityöntekijän henkilökohtaiset arvot vaikuttivat selvästi ammatilliseen toimintaan. A5 337</p> <p>Todennäköisyys kuuluu intuitiivista menettelytapaa noudattavaan ryhmään kasvaa ammattilaisten työkokemuksen kasvaessa. A7 673</p> <p>Henkilökohtaiset ennakkoluulot voivat joskus vaikuttaa haitallisesti päätöksentekoprosessiin. A9 682</p> <p>Useat sosiaalityöntekijät ilmoittivat ennakkoluuloihin liittyviä vaikeuksia. A9 686</p> <p>Itseään uskonnollisina pitäneet sosiaalityöntekijät erosivat päätöksenteossaan niistä, jotka pitivät itseään ei-uskonnollisina. Uskonnollisilla sosiaalityöntekijöillä oli taipumus noudattaa sääntöjä, korostaa auktoriteetin merkitystä, kollektiivista hyvää ja järjestelmän vaatimuksia A1 178</p> <p>Kukaan heistä ei viitannut suoraan näkemyksiin, jotka liittyivät heidän uskonnolliseen/ei-uskonnolliseen maailmaansa mahdollisina päätösten vaikuttimina. Toisin sanoen kukaan heistä ei nimenomaisesti puhunut paikallisista moraalista maailmoistaan perustellakseen tiettyjä tekemiään päätöksiä. A1 181</p> <p>Ei-uskonnolliset sosiaalityöntekijät: Heillä oli tapana edistää kohtaamiensa yksilöiden hyvinvointia, vaikka se merkitsi nimenomaista ohjeiden noudattamista jättämistä. A1 179</p>	Sosiaalityöntekijä	Ammattilaisen toimijuus
<p>30 % vastaajista ilmoitti myös päätöksentekoprosessista, joka perustui enemmän tunteiden vaikutuksiin. A3 635</p> <p>Hän luotti myös tunteisiinsa eettisessä päätöksenteossa. A5 337</p> <p>Tunteilla on merkitystä moraaliseen päätöksentekoon. A11 2176</p> <p>Tunteiden säätelymekanismit viittaavat siihen, että moraaliset toimijat kontrolloivat tunteita. Tämän seurauksena tunteiden vaikutusta moraaliseen päätöksentekoon säätelee myös toimija. A11 2182</p> <p>Tunteet eivät aina ole puolueellisia ja mielivaltaisia, ja sen seurauksena tunteilla voi olla merkitystä moraalisen päätöksenteon kannalta. A11 2182</p> <p>Tunteet eivät ole puhtaasti subjektiivisia, vaan liittyvät myös todellisuuteen. Siksi tunteet ovat tärkeitä päätöksentekoprosesseissa ja on oikeutettua ottaa tunteet mukaan moraalisiin arvioihin ja päätöksiin. A11 2183</p> <p>Tunteet voivat auttaa meitä päätöksentekoprosesseissa, koska ne paljastavat välittömästi arvomme, moraaliset prioriteettimme ja keneen niitä tulisi soveltaa. A11 2184</p> <p>Tunteet eivät ole vain informatiivisia ammatillisista käytännöistä, vaan paljastavat myös ammattilaisen – henkilökohtaisen ja ammatillisen – arvojärjestelmän. A11 2186</p> <p>Sosiaalityön ammattilaisten tulisi tutkia tunteitaan, joita he kokevat päivittäisissä käytännöissä, koska ne vaikuttavat heidän moraaliseen harkintaansa, päätöksiinsä ja toimintaansa. A11 2189</p>	Tunteet	Ammattilaisen toimijuus
<p>Eettisen päätöksenteon tehokkuuteen voi vaikuttaa negatiivisesti keskittyminen yksinkertaistamiseen, rutiiniinomaisuuteen ja yhden totuuden etsimiseen. A14 810</p> <p>Jos kysymyksiä ei tunnisteta, niihin on mahdotonta etsiä ratkaisuja. A15 12</p>	Päätöksenteon prosessi	Ammattilaisen toimijuus